MARK TVAIN

PUSTOLOVINE

MARK TWAIN

PUSTOLOVINE MALOG TOME

ROMAN JEDNOG NEVALJANCA

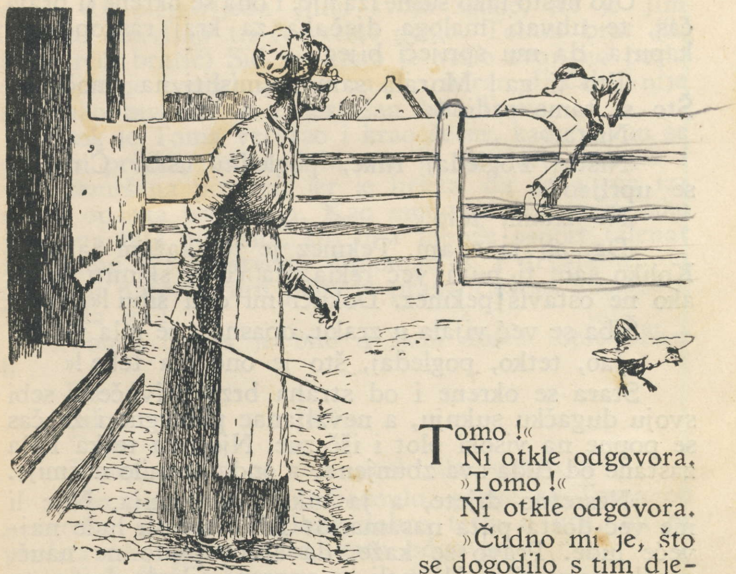
SA SLIKAMA

KNJIŽNICA DOBRIH ROMANA
UREĐUJE DR JOSIP ANDRIĆ
IZDAJE HRV. KNJIŽ. DRUŠTVO SV. JERONIMA
TREĆE KOLO * * * KNJIGA 9.

JERONIMSKA KNJIGA
DVJESTA ČETRDESET I PRVA

TISKARA NARODNE PROSVJETE U ZAGREBU

Tomo !«

Ni otkle odgovora.

»Tomo !«

Ni otkle odgovora.

»Čudno mi je, što se dogodilo s tim dječakom? Tomo!« Stara gospođa spusti naočali i pogleda iznad njih po sobi, a onda ih opet potisne na čelo i pogleda ispod njih. Ona nije gotovo nikada gledala kroz njih na tako neznatnu stvar, kao što je jedan dječak, ta ovo su bile njene svečane naočali, ponos njena srca; nosila ih je više zbog »stila«, a ne da joj služe; upravo bi tako mogla gledati kroz par koluta sa štednjaka. Časkom se zbunila, a onda rekla ne baš ljutito, ali dosta jasno, da bi je moglo čuti pokućtvo u sobi:

»Dobro, dobro, ako te ja uhvatim, ja ću — — —«.

Nije ni dovršila, već se sagnula i stala gurkati metlom ispod postelje, da se sva zaduvala. Istjerala je napolje samo mačku.

»Je li itko još vidio takvoga dečka !«

Ona zastade na otvorenim vratima i pogleda preko patlidžana i krumpirova korova, što sačinjavaše njen vrt. Nigdje Tome. Nato ona podigne glas za kut proračunan za udaljenost i zovne :

»Ču—ješ, Tomo !«

Uto nešto lako šušne iza nje, i ona se okrene u pravi čas, te uhvati maloga dječaka za kraj raskopčanog kaputa, da mu spriječi bijeg.

»Eto ti ga ! Morala sam ja misliti na smočnicu. Što si tamo radio?«

»Ništa.«

»Ništa? Pogledaj ruke, pogledaj usta. Čime si se uprljao?«

»Ne znam, teto.«

»Da, ali ja znam. Pekmez je to, kažem ja tebi. Koliko sam ti puta već rekla, da ću ti skinuti kožu, ako ne ostaviš pekmez. Dokuči mi onu šibu !«

Šiba se već vijala u zraku, opasnost je bila velika.

»Jao, tetko, pogledaj, što je ono iza tebe !«

Stara se okrene i od straha brzo privuče k sebi svoju dugačku suknju, a nevaljanac pobjegne i za čas se popne na visoki plot i iščezne. Njegova tetka Pola zastane od čuda sva zbunjena, a onda se milo nasmije.

»Nesretno dijete, a ja nikad pametnija. Nije li me već dosta puta nasamario? Ali stare su lude najveće lude. Pravo se kaže, da staro pseto ne nauči novih majstorija. Ali mali ne napravi nikada dva puta isto, pa kako da onda znam, što će smisliti? Čini se, da on znade posve dobro, kako dugo me smije mučiti, dok ne uskipim, a kad me samo načas nasmije, onda mu ne mogu opet ništa. Bože moj, živa je istina, da ja ne vršim svoje dužnosti prema tome djetetu. »Tko šibu štedi, kvari svoje dijete,« kaže dobra knjiga. Znam ja, da ću ispaštati grijehe i trpjeti za nas oboje. Pun je vragolija, ali sin je moje jadne pokojne sestre, pa ne mogu da ga tučem. Svaki put, kad mu popustim, grize me savjest, a svaki put, kad ga udarim, puca mi moje staro srce. Krasno kaže sveto Pismo : »Čovjek rođen od žene kratka je vijeka i pun smutnja.« Morat ću ga sutra kazniti, zadat ću mu kakav posao. Teško će mu biti da radi u subotu, kad su svi dječaci slobodni, jer on mrzi posao više nego išto drugo, ali ja moram

vršiti svoju dužnost, ako ne ću da budem njemu na propast.«

Toma je toga dana igrao hookey*) i bilo mu je krasno. Vratio se kući baš na vrijeme, da još pomogne malome crncu Jimu nasitniti drva za drugi dan i da se usput kraljevski zabavlja; ta imao je dosta vremena da pripovijeda Jimu svoje zgode, jer je Jim i onako obavljao tri četvrtine posla. Tomin brat (ili bolje reći bratić) Sid savjesno je vršio svoj dio posla (skupljao je iverje), jer je on bio miran dječak i nije bio tako pustolovan i nestašan kao Toma.

Dok je Toma večerao i krao šećer, kadgod mu se pružila prilika, tetka Pola mu je stavljala lukava i vrlo zamršena pitanja, jer je htjela, da od njega izmami opasna priznanja. Kao mnoge dobre duše tako je i ona bila ponosna, što ima tobože osobit talenat za tamnu i tajanstvenu diplomaciju, i držala je, da su njeni najprozirniji planovi prava čudesa lukavosti. Zapitala ga:

»Tomo, danas je bilo u školi dosta toplo? Nije li?«

»Da.«

»Silno vruće, zar ne?«

»Da.«

»Tomo, zar ti se nije prohtjelo kupati?«

Kao da ga je nešto bocnulo, prene se Tomo od neugodne slutnje. Pogleda dobro tetki u lice, ali ne pročita na njemu ništa, zato odgovori:

»Nije baš jako.«

Stara gospođa pruži ruku i opipavši Tominu košulju reče:

»Sada ti nije prevruće, je li?«

Ona je sebi umišljala, kako je zgodno otkrila na Tomi mokru košulju, a on da i ne sluti, što ona zapravo ispituje. No Toma odmah shvati, otkud vjetar duva, i odbije namijenjeni udarac.

»Mi smo sebi dečki pumpali vodu na glavu. Gle, moja je još i sada vlažna.«

Tetki je Poli bio žao, što se ovako prevarila, ali joj se odmah javi nova misao:

---

*) Kako se izgovaraju neke engleske riječi i imena, vidi na kraju knjige.

»Tomo, kad si išao pumpati vodu na glavu, valjda nijesi otporio ogrlicu, što sam ti je prišila? Otkopčaj kaput!«

S Tomina lica nestade smetnje. Otkopča kaput, a ogrlica je bila čvrsto prišivena.

»Muko moja! Nosi se. Ja sam bila uvjerena, da si se igrao hookey i da si se kupao. Neka ti bude! Ti si, kako se kaže, bolji, nego bi čovjek mislio.«

Donekle se ljutila, što je sve njeno oštroumljo bilo uzaludno, ali je bila donekle i sretna, što se Tome najednom prometnuo u poslušno dijete.

Ali sada će Sidney:

»Čini mi se, teto, da si mu prišila ogrlicu bijelim koncem, a sada je konac crn.«

»Dabome, prišila sam je bijelim. Tomo!«

Toma nije dulje čekao. Na vratima još samo vikne:

»Side, dobit ćeš ti za to!«

Na sigurnome mjestu Toma ogleda dvije dugačke igle zabodene s nutarnje strane kaputa. Oko jedne je bio omotan crni, oko druge bijeli konac.

»Nikada ona ne bi opazila, da nije bilo Sida. Prokletstvo! Katkada šije crnim, a katkada bijelim koncem. Da se bar odluči za jedan ili drugi, ovako ja ne mogu zapamtiti. No kladim se, da će Sid dobiti svoje, znat će on, što su moje šake.«

Za dvije minute, a možda već i prije, on je zaboravio sve svoje jade. Ne zato, što bi ti jadi bili manji i što ne bi bili jednako gorki kao i kod odraslih ljudi, nego zato, što ih je novi snažni interes odagnao iz njegove duše upravo onako, kako i odrasli ljudi zaboravljaju svoje nezgode, kad se zagriju za kakav novi pothvat. To, što ga je sada toliko zanimalo, bio je neki osobiti novi način zviždanja, a čuo ga je od nekog crnca, i sada je gorljivo želio, da se nesmetano vježba. Nalik je bilo nekakvom kao ptičjem previjanju s ćurlikom, koji se izvodi tako, da se jezikom dira nepce u kratkim razmacima. Čitač će se po svoj prilici sjećati, kako se to radi, ako je ikada bio malen dječak. S mnogo pažnje i ustrajnosti otkrio je tajnu toga zviždanja i sada se šepirio ulicom s ustima punim harmonije i dušom punom zadovoljstva. Bilo mu je u duši kao astronomu, kad otkrije novi planet. No

što se tiče duboke, snažne i nepomućene radosti, prvenstvo je imao Toma, a ne astronom

Ljetne su večeri bile duge, pa se još nije smračilo. Odjedared Toma prestane zviždati. Pred njim je stajalo nepoznato lice, dečko mrvu veći od njega. Pojava svakog došljaka, bilo kojeg roda ili dobe, bila je neobičan i osobit događaj za malo siromašno mjestance St. Petersburg. Taj je dječak bio dobro obučen, pače i predobro za radni dan. Pravo čudo. Kapa mu nekakva dražesna i fina, zakopčan kaput od modra sukna nov i uredan, a isto takve i hlače. Imao je pače i cipele, premda je bio samo petak, a oko vrata svezanu široku vrpcu. Bio je tako civilizovan »iz bolje kuće«, da je to dirnulo Tomu u živac. Što je dulje Toma piljio u to divno čudo, što je jače mrštio nos zbog toga kicoša, to mu se sve jadnijom i jadnijom činila njegova rođena pojava. Nijedan nije ništa govorio. Ako se jedan pomaknuo, pomaknuo se i drugi — — ali samo postrance, u krugu. Ne trenuvši gledali su se licem u lice, okom u oko. Napokon progovori Toma :

»Ja mogu tebe istući !«

»Kušaj samo, da vidim.«

»Borme, mogu.«

»Ne možeš !«

»I još kako !«

»Ne, baš ne možeš !«

»Mogu.«

»Ne možeš.«

»Mogu.«

»Ne.«

Neprijatna stanka. Tada će Tomo :

»Kako se zoveš?«

»Što se to tebe tiče !«

»Ticat će se to mene, kad ti pokažem.«

»Pa pokaži !«

»Reci još jedamput.«

»Još, još, još ; i eto ti !«

»Ti misliš, da si strašno zgodan, je li? A ja bih te mogao nalupati, sve da imam jednu ruku svezanu na leđima.«

»Pa dobro, a zašto onda ne počneš, kad kažeš, da možeš?«

»I hoću, kad mi se rugaš! Uf, kakva ti je kapa!«

»Skini je, ako smiješ. Ali tko je dirne, vidjet će sve zvijezde.«

»Lažeš!«

»Ti lažeš!«

»Kukavica si i ne smiješ da je dirneš.«

»Sad se izvlačiš.«

»Reci još nešto, pa ću te kamenom.«

»Sigurno ćeš baciti?«

»Hoću.«

»Pa zašto onda ne baciš? Zašto samo brbljaš? Baci! Bojiš se, je li?«

»Ja se ne bojim.«

»Bojiš.«

»Ne bojim.«

Duga stanka. Jače bulje jedan u drugoga i dolaze sve bliže. Sada su rame uz rame. Toma kaže:

»Nosi se odavle!«

»Nosi se ti!«

»Ja ne ću.«

»Ne ću ni ja.«

Tako stoje svaki poduprt jednom nogom, naslanjaju se i guraju iz sve snage i zure bijesno jedan u drugoga. No nijedan ne može nadjačati. Tako su se mučili, dok se oba nijesu zarumenila i ugrijala, a onda su pažljivo popustili. Toma reče:

»Ti si kukavica i magarac. Ja ću reći svome velikom bratu; on bi te mogao smrviti svojim jednim malim prstom.«

»Briga me za tvoga brata. Imam ja većega brata, nego je tvoj; on bi te mogao frknuti preko plota.« (Oba su brata bila izmišljena.)

»Lažeš!«

»Lažeš ti sam.«

Tomo povuče palcem od noge crtu u prašini i reče:

»Prekorači, pa ću te izbiti kao vreću. Tko se usudi, dobit će svoje.«

Nepoznati dječak u tren oka skoči preko crte i reče :

»Rekao si, pa sada da vidimo !«

»Ne draži me, pazi se !«

»Udri, kad veliš ! Zašto ne ćeš?«

»Bome hoću za dva centa.«

Pridošlica izvadi iz džepa dva komada bakrenog novca i pruži mu prezirno. Toma ih udarcem sruši na zemlju. Začas su se već obojica valjala i kotrljala po zemlji grebući se kao dvije mačke. Hrvali su se čupajući se za kosu i odijelo, udarali se po nosu i pokrivali se prašinom i slavom. U toj zbrci moglo se odjednom raspoznati, da se Toma popeo na neznanog dječaka i da ga udara pesnicama.

»Viči : dost' !«

Dječak se hrvao, da se oslobodi. Derao se uglavnom samo od bijesa.

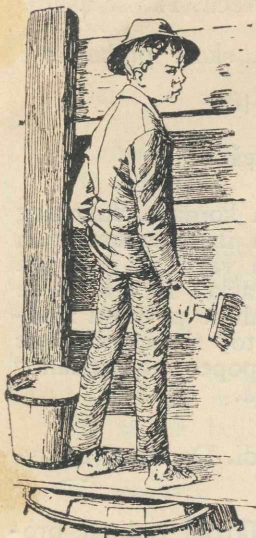
»Viči : dost' !«

Toma ga je gnjavio i dalje. Najzad tuđinac promuca : »Dost'.« Tomo ga pusti i reče :

»Sad zapamti, koga ćeš dražiti drugi put.«

Novi dječak ode otresajući prašinu s odijela. Jecao je i grcao i od časa do časa osvrtao se i prijetio, što će sve učiniti Tomi »drugi put, kad ga uhvati«. Na to mu je Toma odgovarao samo porugom i krenuo kući kao na krilima. No čim se okrenuo, onaj neznanac dohvati kamen i baci ga Tomi među pleći, a onda se dade u bijeg kao divokoza. Toma je progonio izdajicu sve do njegove kuće i tako saznao, gdje stanuje. Stražio je pred ogradom pozivajući neprijatelja, da izađe napolje, ali neprijatelj se samo cerio kroz prozor. Napokon se pojavila i neprijateljeva mama, izgrdila Tomu, da je gadno, nevaljano i prosto dijete, i otjerala ga odanle. Toma se pokupio mrmljajući, da će mu on to već zapamtiti.

Vratio se kući vrlo kasno i kad se oprezno uzverao kroz prozor u sobu, naišao je na zapreku u obliku svoje tetke. A kad je ona vidjela, u kakvom su stanju njegove haljine, učvrstila se u njoj kao dijamant tvrda odluka, da će njegovu slobodnu subotu pretvoriti u sužanjstvo i tešku rabotu.

Osvanula je subota, a krasno je ljetno jutro bilo vedro i svježe, sve je previralo životom. Svačije je srce pjevalo, a ako je srce bilo mlado, onda se pjesma nehotice javljala na usnama. Radost je lebdjela na svačijem licu, a noge su same poskakivale. Drveće je cvalo, a opojni je miris cvjetova ispunjao zrak.

Brežuljak Cardiff iza sela sav se zazelenio i bio je upravo dosta daleko, da se mogao pričinjati kao obećana zemlja, zamamna, čarobna, puna mira i tišine.

Toma se pojavi pred kućom s vedricom kreča i s četkom na dugoj držalici. Čim on omjeri okom plot, a to odmah iščezne svaka radost iz prirode. Duboka se turobnost zarije u njegovu dušu.

Trideset jardova plota širokog devet stopa!

Uto doskakuta iz kuće mali crnac Jim s limenom vedricom pjevajući »Buffalo«. Tomi je uvijek prije bio mrzak posao donositi vodu iz seoskog bunara, ali u taj čas nije mu taj posao bio odvratan. Sjeti se sada, da oko bunara ima društva. Bijeli, mulatski i crnački dječaci i djevojčice uvijek su ondje čekajući svoj red, tu se oni zadržavaju, prodaju igračke, svađaju se, tuku i zabavljaju. Sjeti se on i toga, da se Jim nikada ne vrati s bunara prije jednog sata, iako je bunar udaljen samo stotinu i pedeset jardova, a obično treba još i slati po Jima, da se vrati kući. Zato Toma reče :

»Čuj, Jim, ja idem po vodu, ako ćeš ti malo krečiti.«

Jim mahne glavom i reče :

»Ne možem, gospon Tom. Stari gospođa velila, da ja nosim voda, a ne da prtljam. On je rekla, će me

gospon Tom kazati, da krečim, ali ja moram ići svoj posao, ne krečiti.«

»Oh, Jim, nikad se ti ne brineš, što ona kaže. Što sve ona ne kaže! Daj mi vedricu, doći ću za čas. Ona uopće ne će ni znati.«

»Oh, ne može, gospon Tom. Stari gospođa velila, će mi otkinula od mene glava. Hoće zbilja!«

»Ona! Ona uopće i ne istuče nikoga — kvrcne te samo kažiprstom po glavi, a tko će se toga bojati, rado bih da znam? Ona govori strašno, ali to ne boli, — osim ako još i ne zaplače. Jim, dat ću ti špekulu, pravu staklenku. Dat ću ti i jednu bijelu menku.«

Jim počne kolebati.

»Bijelu menku, Jim, kojom se izvrsno puca.«

»Joj, strašno rada imam pikule, ali se bojim stara gospa.«

No i Jim je bio samo čovjek, iskušenje je bilo preveliko. On spusti vedricu i uzme bijelu špekulu. Međutim je jednu minutu kasnije već jurio niz ulicu sa svojom vedricom češkajući leđa. Toma je marljivo krečio, a tetka Pola se povukla s poprišta s papučom u ruci i triumfom u očima.

Tomina marljivost nije bila duga vijeka. Stane pomišljati na sve zabave, što ih je snovao za taj dan, i još se većma ojadi. Sad nà će ovuda skačući prolaziti slobodni dječaci na prerazličite krasne ekspedicije i zbijat će s njim stotinu šala, jer mora raditi — već sama ta pomisao stane ga žeći kao živa vatra. On izvadi svoje zemaljsko blago i stane ga pomno motriti: komadi igračaka, špekule i svakakvi otpaci; možda bi se za to dala i kupiti kakva zamjena u poslu, ali sigurno to nije dosta ni za pola sata slatke slobode. Opet strpa svoja skromna sredstva u džep i napusti misao, da bi mogao potkupiti drugove. U tom tamnom i beznadnom času sine mu u glavi jedna misao. Ništa manje nego velika, krasna misao. Dohvati četku i mirno nastavi posao. Sada se pojavi na vidiku Ben Rogers, upravo onaj dječak, čije se poruge Toma bojao više nego ičije. Ben i nije hodao, nego je skakao, trčao, đipao — a to je značilo, da mu je srce lako i da su mu namjere visoke. Jeo je jabuku huktao u razmacima prateći svoje huktanje dubo-

kim ding-dong-dong, ding-dong-dong, jer je on predstavljao parobrod. Kad se primakne bliže, on uspori hod držeći se sredine ceste, nagne se čvrsto i zaokrene teškom mukom s mnogo dostojanstva i naprezanja, jer je predstavljao parobrod »Veliki Missouri« i umišljao sebi, da zadire devet stopa u vodu. Bio je i lađa, i kapetan, i mašinsko zvonce u isti mah; zamišljao je sebi, da stoji na zapovjedničkom mostu, da izdaje zapovijedi i da ih izvršava.

»Pozor! Lagano! Ling-ling-ling!« Put je u glavnom smjeru svršio i parobrod je zaokretao na stranu. »Natrag! Ling-ling-ling-ling!« Ruke su mu se opružile ukočeno uz tijelo. »Okreći provu! Ling-ling-ling! Č—č—č—č!« Desnom je rukom kružio po zraku, da prikaže kotač od četrdeset stopa. »Krma još natrag! Ling-ling č—č—č!« Lijeva je ruka počela opisivati krugove. »Po sile! Ling-ling-ling! Lagano! Desno na stranu! Ne kreći strojem! Ling-ling-ling! Spusti bokobran! Konop na kraj! Dobaci bacalo! Življe! Što radite? Zadrži! Amo više! Vijak čist! Sve u redu! Dobro je! Št—št—št!«

Toma je i dalje krečio ne osvrćući se na tobožnji parobrod. Ben ga promatraše jedan časak, a onda reče:

»Oho! Stradao si, je li?«

Ni glasa. Tomo omjeri svoj posljednji potez pogledom umjetnika, onda umoči opet četku i blago prevuče još jedamput promatrajući uspjeh kao i prvi put. Ben mu se prišulja bliže. Tomi su se već sladila usta od pomisli na Benovu jabuku, ali je ustrajao kod posla. Ben mu se naruga:

»Halo, mladi gospodine, zadali su ti posla, hm?«

»A to si ti, Ben, nijesam te opazio.«

»Čuj, ja idem na kupanje. Bi li rado, da smiješ i ti? Nažalost ti voliš raditi. Je li da voliš?«

Toma ga promotri malo, a onda se začudi:

»Što ti zoveš raditi?«

»Pa zar to nije rad?«

Toma se opet lati krečenja i odgovori nemarno:

»Možda jest, a možda i nije, ali znam, da to dolikuje Tomi Sawyeru.«

»Oh, valjda ne ćeš još tvrditi, da ti se to sviđa?«

Četka se ustrajno micala.

»Da mi se sviđa? A zašto da mi se ne sviđa? Zar može koji dečko krečiti ogradu, kadgod mu se prohtije ; možda svaki dan?«

Time se sad čitava stvar javila u novom svijetlu. Ben prestane gristi jabuku. Toma nastavi polagano mazati ovamo onamo svojom četkom sve se odmičući, da bolje vidi efekt, popravi još ovdje malo, ondje doda samo još točkicu i opet kritički pogleda. Ben se primakne još bliže. Sve ga više zanima, već je posve zaokupljen.

»Ti Tomo, daj meni, da malo krečim.«

Toma je promišljao ; već je htio pristati, ali se predomisli :

»Ne, ne, to ne može biti, Ben. Vidiš i sam, da tetka Pola silno pazi na tu ogradu — upravo je do ceste. Znaš, da je to gdje straga, ja ne bih rekao ništa, ni ona ne bi rekla ništa. Jest, ona doista silno pazi na taj plot, i zato se mora okrečiti osobito fino ; ja držim, da od tisuće dječaka, možda od dvije tisuće, nema jednoga dječaka, koji bi to znao napraviti, kako treba.«

»Ma, je li to moguće? Oh, daj mi, da samo pokušam, samo malčice. Ja bih tebe, Tomo, pustio, da si ti na mome mjestu.«

»Ben, ja bih ti rado dao, poštenja mi, ali tetka Pola — — Jim je također želio, ali mu tetka nije dala. Sid je htio krečiti, ali nije pustila ni Sida. Eto, sad valjda vidiš, kako mi je nezgodno? Ako ti počneš krečiti, pa se nešto dogodi — — «

»Oh, glupost ! Ja sam upravo tako spretan. No daj, da probam. Gle, dat ću ti ogrizak od moje jabuke.«

»Dobro, eto ti. Ne, Ben, ipak ne mogu, bojim se —«

»Dat ću ti sve, što mi je ostalo od jabuke !«

Toma mu preda četku neodlučna lica, ali vesela srca. I dok je nekadanji parobrod »Veliki Missouri« radio i znojio se na suncu, umjetnik se povukao i sjeo na bačvu u hladu, zvonio nogama, sladio se jabukom i mislio o novim nedužnim žrtvama. I nije mu

ponestalo materijala. Svaki čas bi došao koji drug, da mu se ruga, a ostao je i krečio. Kad je to dojadilo Benu, dopustio je milostivo Billy Fischeru za dobro okrpljenog papirnatog zmaja, a kad se on izdovoljio, onda je Toma najmio Johna Millera za mrtvog parcova na uzici, da se s njim zgodno vitla po zraku, i tako dalje i tako dalje sve sat za satom. Toma je još jutros bio puki siromašak, a poslije podne već se doslovce gušio u obilju. Imao je osim spomenutih stvari još dvanaest kamenitih špekula, jedan dio harmonike za usta, komadić modrog stakla od razbijene boce, kroz koje se može gledati, jednu praćku, ključ koji ništa ne otključava, malo krede, stakleni čep od fine boce, limenog vojnika, par malih žaba, šest kutija od žigica, malo mače s jednim okom, metalni držak od brave, pasju ogrlicu bez psa, četiri narančine kore, i rasklimani komad kapka sa prozora. Njemu je bilo fino, proveo se, jer je neprestano imao dosta društva, a plot je imao na sebi već tri naslage kreča. Da nije ponestalo kreča, bankrotovali bi svi dečki u čitavome mjestu.

Tomi se sada nije svijet činio tako pustim. Otkrio je ne znajući ni sam veliki zakon u ljudskoj duši, naime da i čovjek i dijete žele one stvari, što se teško mogu postići. Da je Toma bio veliki filozof kao pisac ove knjige, on bi shvatio, da r a d znači sve ono, što čovjek mora da izvrši, a z a b a v a znači ono, što se ne mora raditi. Tada bi on shvatio, zašto je r a d pravljenje umjetnog cvijeća, a kuglanje ili penjanje na Mont Blanc samo z a b a v a. Ima bogatih Engleza, koji upravljaju četveropregnim kolima po dvadeset i trideset milja za ljetne žege, a da moraju upravljati kolima za plaću, onda bi se to prometnulo u posao i bilo bi im teško.

Toma se javi tetki Poli, koja je sjedila kraj otvorena prozora u ugodnoj stražnjoj sobi, što no je u isti mah bila spavaća soba, blagovaonica i biblioteka. Mirisni ljetni zrak, potpuna tišina, miris cvijeća i zujanje pčela djelovali su na nju, pa je zadrijemala nad svojim pletivom, jer nije imala nikakva društva osim mačke, što je drijemala u njenu krilu. Nao-

čari je gurnula čak gore na sijedu svoju glavu, da im bude sigurnije. Mislila je, da je Toma već davno nekud pobjegao, i zato se začudila, što se ovako neustrašivo predao opet u njenu vlast.

»Tetice, smijem li sada ići da se igram?«

»Zar već? Koliko si svršio?«

»Sve je gotovo, tetko.«

»Ne laži, Tomo. Ja toga ne trpim.«

»Zbilja, tetko, sve je gotovo.«

Tetka Pola nije mnogo vjerovala, zato pođe sama, da vidi, a bila bi zadovoljna, da nađe i dvadeset procenata od onoga, što Toma kaže. Kad nađe, da je čitava ograda okrečena, i to ne samo okrečena, nego brižno mazana i premazana, pače ukrašena nekakvom prugom, onda joj zastane riječ od čuda.

»Gledaj ti njega! Znaš ti raditi, kada hoćeš, Tomo.« Onda razvodni pohvalu dodavši: »Ali to je strašno rijetko, da ti hoćeš raditi. Idi sada, igraj se i gledaj da se vratiš na vrijeme kući, ili će biti šiba.«

Tako se razblažila divnim njegovim radom, da ga je povela u smočnicu i darovala mu izabranu jabuku.

Toma strugne napolje i opazi Sida, kako se penje po izvanjim stepenicama do stražnjih soba na spratu. Bilo je dosta gruda zemlje pri ruci i za tren oka bio ih je pun zrak. Padale su oko zida kao tuča, i prije nego li je tetka Pola mogla da se snađe i da priteče u pomoć, šest ili sedam gruda je pogodilo cilj, a Tome je nestalo iza plota. Na ogradi su bila i vrata, ali Toma ih nije redovno upotrebljavao, jer mu je obično nedostajalo vremena. Sada mu je odlanulo na duši, jer je razračunao sa Sidom zbog crnog konca i zbog svoje neprilike. Toma obađe po blatnom putu tetkinu staju, jer je tako bio siguran, da ne će biti ni uhvaćen ni kažnjen, i pojuri prema trgu, gdje su se morale sudariti dvije vojske dječaka, prema točno utvrđenom dogovoru. Toma je bio general jedne vojske, a njegov najmiliji prijatelj Joe Harper general druge vojske. Ta dva velika zapovjednika nijesu lično ulazila u borbu, nego su s povišeg brežuljka vodili bitku izdajući zapovijedi svojim ađutantima. Tomina vojska izvojšti sjajnu pobjedu iza duge i žestoke borbe. Izbroje mrtve, izmijene zarobljenike i ugovore dan druge

bitke. Iza toga se vojske svrstaju u red i odmarširaju, a Toma krene sam kući.

Kad je prolazio pored kuće Jeffa Thatchera, ugleda u vrtu nepoznatu djevojčicu sa zlatnom kosom spletenom u dvije duge pletenice, obučenu u bijelu haljinicu. Nastojeći da ga ona vidi, stao je dječak praviti svakakve dječačke majstorije, da se iskaže i da mu se ona divi. Neko je vrijeme pravio svoje groteskne ludosti, ali kad je bilo usred neke opasne gimnastičke predstave, zirne na stranu i opazi, da se djevojčica uputila kući. Preko plota dobacila mu je maćuhicu, koju on uzme, a onda se vrati kući.

Za čitave večere bio je vrlo dobre volje, da se tetka čudila, »što je ušlo u to dijete«. Dobro ga je izgrdila, što se nabacivao na Sida, ali ga to nije ni najmanje smelo. Pokušao je da krade šećer tetki pred nosom i zato je dobio po prstima. Samo je upitao:

»Tetko, zašto ne tučeš Sida, kad on uzme?«

»Zato, jer Sid ne muči čovjeka kao ti. Ti bi uopće uvijek sjedio u šećeru, da ja ne pazim.«

Tetka ode u kuhinju, a Sid sretan, što ga štiti imunitet, dohvati šećernicu. Tako je to oholo načinio, da ga Toma gotovo nije mogao više ni gledati. Ali Sidu se prsti omaknu, posuda padne i razmrska se. Toma je bio oduševljen, tako oduševljen, da je pače i šutio. Odlučio je da ne kaže ni riječi; kada tetka uđe, sjedit će posve mirno, dok ona ne zapita, tko je to načinio; ali zato će onda pripovijedati i veselit će se više nego ičemu, da vidi, kako će dobiti batina »dobro dijete«. Tako je bio uzbuđen, da je jedva ostao miran, kad se stara gospođa vratila i ustavila nad rbinama razbijene šećernice. Povrh svojih naočala ljutito je sipala strijele iz očiju. On već reče u sebi: »Sad će biti, što će biti.« U slijedećem času već se Toma koprcao na podu! Desnica je već zamahnula, da ponovno udari, kad li on jaukne:

»Stani, zašto mene tučeš? Sid je razbio!«

Tetka Pola se smete i zastade, a Toma iščekivaše nježnu samilost. No kad se tetki povrati govor, ona samo reče:

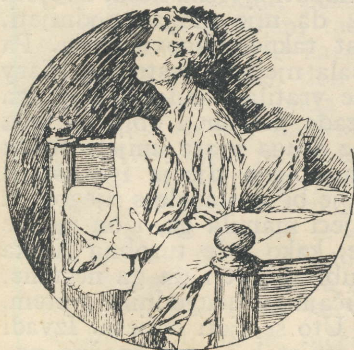
»Uh! Nijesi dobio badava ni ovu ćušku! To ti neka bude za sva druga nevaljalstva, za koja ja i ne znam!«

Savjest ju je pekla i ona je željela da mu kaže koju blagu i milu riječ, ali bi on to lako shvatio kao kajanje, a to ne smije biti zbog discipline. Zato je šutjela i otišla tužna srca na posao. Toma se mrgodio u kutu i pretjerano pokazivao svoju bol. Znao je dobro, da tetka u duši svojoj kleči pred njim, i to mu je godilo. Vidio je, da ga tetka ovda-onda gleda suznim pogledom punim ljubavi, ali se pravio, kao da ne opaža. Zamišljao je, kako leži na samrtnoj postelji, tetka se nadnijela nad njega i moli samo jednu jedinu malu riječ oproštenja, no on se okreće licem prema zidu i umire ne rekavši ni riječi. A što će onda tetka? Zatim je zamišljao, kako ga mrtva donose s rijeke, uvojci mu mokri vise, jadne njegove ručice smirile se zauvijek, a ucviljeno srce ne kuca više. Kako će se ona baciti na njega! Suze će joj kao kiša kapati na njega, a usne će moliti Boga, da joj vrati njenoga maloga, a ona ga ne će više nikada nepravedno kazniti. No on će ležati hladan i blijed, ne će se ni maknuti — jadni mali patnik, čije su patnje okončane. Tim je snovima tako razbudio u sebi čuvstva, da ga je sve nešto stezalo u grlu, gotovo da ga uguši plač. Oči su mu bile prepune suza, i kad samo žmirne, a one poteku niz lice i stanu kapati s vrška nosa. Svojom se tugom tako naslađivao, da nije mogao podnijeti, da ikakva zemaljska radost takne njegovu dušu. Pa zato, kad je u sobu doplesala njegova sestrična Mary sva sretna i blažena, što se vratila s ladanja kući iza dugih osam dana, Toma izađe mračan i oblačan kroz jedna vrata, jer je ona kroz druga vrata unijela sunca i pjesme. On zaobiđe sva obična dječja igrališta i potraži tužno mjestance, koje bi se slagalo s njegovom tugom. Drvena splav na rijeci mamila ga, i on sjedne na sam rub. Promatrao je, kako teče turobna široka rijeka, i poželio je, da izgubi svijest i da ga nestane, ali da ne mora proći običajnim neugodnim putem, što ga je priroda označila. Uto se sjeti cvijeta. Izvadi iz njedara uveli zgnječeni cvijetak i opet snažno poraste njegovo tužno blaženstvo. Bi li ga o n a požalila, da zna? Bi li plakala ili bi hladno odvratila glavu kao i drugi lažni svijet? Ta mu je slika uzbudila toliko slatke patnje, da ju je ispredao na sve načine i u raznom svijetlu, dok mu se nijesu pomrsile niti, a onda je teško uzdahnuo i uputio se u tamu. Oko devet i

po ili deset sati prođe pustom ulicom, gdje živi njegova neznanka, stane časkom, ali nigdje ni glasa, samo je slabo svijetlo svijeće dopiralo kroz zavjese s drugoga sprata. Možda je ona tamo! Popne se na plot, provere se kroz grmlje i nađe se pod prozorom. Dugo je uzbuđeno gledao gore, onda se pružio na leđa, ruke složio na grudima držeći jadni uveli cvijetak. Tu će on umrijeti, u hladnome svijetu bez krova nad svojom beskućničkom glavom, bez prijateljske ruke, koja će mu otrti samrtnički znoj sa čela, bez dragoga lica, koje bi se nadvilo nad njega, kada dođe teški čas smrtne borbe. I takvoga će ga ugledati u radosno jutro o n a i — hoće li proliti koju suzu nad njegovim mrtvim tijelom, hoće li bar uzdahnuti, kad vidi, kako je okrutno slomljen i prekinut njegov mladi život?

Prozor se otvori, grubi glas služavke povrijedi tišinu i čitavi potop vode smoči ostatke našeg patnika.

Grcajući skoči junak na noge, u zraku prozviždа nešto, kao da leti kamen, negdje zazveči razbijeno staklo, i nešto maleno se popne preko plota i odjuri kući kroz mrak.

U ponedjeljak ujutro bilo je Tomi svagda teško na duši, jer je time počinjala nova sedmica sumornih školskih jada. Obično je počeo taj dan sa željom u srcu, da uopće i ne bude školskih praznika, jer se tako samo osjeća teže ponovno robovanje i okovi.

Ležao je i sada razmišljajući. Najednom poželi, da bude bolestan; onda bi mogao ostati kod kuće i ne bi išao u školu. Ali teško da će se to dogoditi. On pretraži čitavo svoje tijelo i ne nađe nikakve mane, zato počne nanovo pipati. Sada mu se učini, da mu nešto zavija u utrobi, i on stane pun nade sa simpatijom iščekivati, da se bolovi pojačaju, ali oni popu-

stiše i najzad ih nestane. I opet on nastavi razmišljati. Iznenada otkrije ipak nešto. Jedan mu se gornji zub klima. To je divno. Upravo se spremio, kako će stenjati od bola, kad li se sjeti, da će mu tetka izvaditi zub, ako joj dođe s takvim dokazom, a to bi ga boljelo. Zato pomisli, da će ostaviti zub kao rezervu i nastavi tražiti nešto drugo. Dugo nije mogao ništa smisliti, a onda se sjeti, da je liječnik pričao o nekom bolesniku, kako mu se dogodilo nešto — zbog čega je morao ležati dvije ili tri nedjelje i napokon je izgubio prst. Mališ zato brzo izvuče svoj izgrebeni prst na nozi ispod pokrivača, da ga dobro pregleda. Ali nažalost nije poznavao pravih znakova one bolesti. Svakako bi se moglo pokušati, zato i stane bolno stenjati.

Sid je spavao kao zaklan. Toma jaukne glasnije i učini mu se, da ga doista nešto boli na prstu.

Sid se ipak ne probudi. Toma se već zaduvao od naprezanja. Najzad skupi snagu, nadme se i ispusti čitav niz krasnog stenjanja.

Sid samo hrče.

Tomi već dojadi, i on prodrma Sida i zovne ga: »Side, Side!« To je bolje djelovalo i Toma nastavi stenjati. Sid je zijevnuo, protegnuo se, upro se na lakat i stao buljiti u Tomu, a Toma samo stenje i jauče. Sid ga zovne:

»Tomo, čuj, Tomo!«

Tomo ne odgovara.

»Tomo, Tomo, čuj! Što ti je? Tomo!«

Sid ga prodrma i zagleda mu se zaprepašteno u lice.

Tomo protuži:

»Oh, nemoj Side. Ne tresi me!«

»Zašto, što ti je, Tomo? Ja moram zvati tetu.«

»Ne, nemoj, možda će i samo popustiti. Ne zovi nikoga.«

»Ali ja moram! Ne jauči tako, Tomo, to je strašno. A otkada ti je zlo?«

»Već sate i sate. Uh! Oh! Ne drmaj mi postelje, Side, to me boli.«

»Tomo, zašto me nijesi prije zvao? Oh Tomo, nemoj, čovjeku se koža ježi, kad te čuje. Tomo, što ti je?«

»Ja ti sve praštam, Side! (Stenjanje.) Sve, štogod si mi skrivio. Kad umrem...«

»Jao, Tomo, ti ne umireš, je li da ne ćeš umrijeti? Kaži, da ne ćeš!«

»Ja praštam svima, Side. (Stenjanje.) Kaži im to, Side. Tebi, Side, ostavljam onaj kapak za prozor, a moju mačkicu s jednim okom onoj djevojčici, što je tek došla u naše mjesto — — i reci joj — —«

Sid je već pokupio svoje haljine i izašao iz sobe.

Toma je sada doista trpio, jer je tako spretno radila njegova fantazija, da su mu jauci i uzdasi bili posve slični pravima.

Sid doleti niza stube i reče:

»Oh, teto, brzo! Toma umire!«

»Umire!«

»Da. Ne oklijevaj! Idi brzo!«

»Komedije! Ne vjerujem.«

Ali ona zato ipak potrči uza stube, a Sid i Mary za njenim petama. Lice joj je problijedilo, a usne su drhtale. Kad je stigla do njegove postelje, jedva protisne:

»Tomo, Tomo, što ti je?«

»Oh, tetko, ja sam — — — —«

»Što ti je, dijete moje? Što ti se dogodilo?«

»Oh, tetice, u m r o je moj ogrebeni prst!«

Stara je gospođa klonula na stolicu, časkom se smijala, časkom plakala, a onda zajedno i smijala i plakala. To ju je pridiglo, da je mogla reći:

»Tomo, kakve ti šale zbijaš? Sada je dosta tih gluposti, diži se.«

Stenjanje prestade, bolovi iz prsta iščezoše. Tomi je bilo nekako nezgodno, zato reče:

»Tetko, meni se činilo, da je mrtav, jer me je tako bolio, da sam posve zaboravio na zub.«

»Zub? A što je tvome zubu?«

»Jedan mi se ljulja, a to grozno boli.«

»Dobro, samo ne počni opet jaukati. Otvori usta. Da, zub se ljulja, ali ne ćeš umrijeti. Mary, donesi mi svilenu nit i živi ugarak iz kuhinje.«

»Molim te, tetko, ne vadi ga. Ne boli me više. Ne maknuo se s mjesta, ako boli. Molim te, tetice! Ja ne želim ostati kod kuće, nego idem u školu.«

»Ah, ne ćeš ostati kod kuće? Sva ta vika bila je samo zbog toga, da ne ideš u školu, nego da ideš pecati ribu. Tomo, Tomo, ja te tako volim, a ti izmišljaš stotinu načina, kako da slomiš moje staro srce.«

Dotle su već bili spremni zubarski instrumenti. Stara gospođa sveže jedan kraj svilene niti za Tomin zub, a drugi kraj učvrsti za krevet. Onda nenadano i naglo dohvati ugalj i prinese ga dječaku k licu. Zubić je začas visio na postelji i lijepo se njihao.

No svaka muka treba da se nekako naplati. Kada je Toma poslije doručka krenuo u školu, divili su mu se redom svi drugovi, jer je kroz rupu u gornjem nizu zubi jedini mogao pljuvati na nov i osobit način. Iza njega se skupljala i pratila ga čitava četa, da sa zanimanjem promatra njegovu vještinu. Onaj dječak, što je sebi odsjekao prst i kojemu su se svi divili do toga vremena, ostao je najedared osamljen bez pristaša i tako lišen slave.

Malo zatim naiđe Toma na mlađahnog pariju onog sela, na Huckleberry Finna, sina seoskog pijanice. Finna su od srca mrzile sve mame i kao vatre ga se bojale, jer je bio lijen, prost, neuredan i neotesan, i zato, što su ga njihovi sinovi tako obožavali i uživali, da s njime i protiv zabrane druguju, i što su željeli, da mu budu slični. Tomo je poput ostalih poštovanih drugova zavidio Finnu, što živi u tako prekrasnim osobitim prilikama, a bilo mu je strogo zabranjeno, da se s njim igra. Stoga se i igrao s njim, kadgod je mogao. Finn je uvijek nosio iznošene haljine odraslih ljudi, što su pune rupa i krpa visjele na njemu. Šešir je bio samo jadna ruševina sa širokim klapavim obodom, što je padao sve do ramena; a kaput, ako je imao kaput, sezao mu je do nogu, te su stražnja puceta bila duboko ispod leđa; samo jedna naramenica podržavala mu je hlače, koje su se straga prazne ovjesile, nogavice su se vukle po blatu, ako nijesu bile podvinute. Finn je išao, kudgod je htio. Za lijepa vremena spavao je na stepenicama, a za ružna po stajama; nije morao ići u školu, nije imao nikakva gospodara, i nikoga nije morao slušati, pecao je ribu, kadgod i gdjegod mu se prohtjelo, mogao je ostati, dok mu je milo. Nitko mu nije branio, da se tuče, a naveče je bdio tako dugo, kako je sam htio. U proljeće

je prvi hodao bosonog, a u jesen posljednji obuvao cipele; nikada se nije morao umivati ili presvlačiti čisto rublje. Jednom riječi, taj je dječak imao sve, što čini život krasnim i ugodnim. Tako su mislili o Finnu svi mučeni, neslobodni i njegovani mališi u St. Petersburgu. Toma pozdravi romantičnog izopćenog dečka:

»Halo, Huckleberry!«

»Halo, Tomo, kako je?«

»Što to imaš?«

»Crknutu mačku.«

»Daj mi malo, da vidim, Huck. Sjajno je tvrda. Gdje si je dobio?«

»Kupio u jednog dečka.«

»Što si dao za nju?«

»Dao sam za nju jedan mjehur, što sam ga dobio u klaonici.«

»Reci — zašto trebaš crknutu mačku?«

»Zašto trebam? Da liječim bradavice.«

»Ali? Zbilja? Ja znam bolji lijek.«

»Okladio bih se, da ne znaš. Kaži, ako znaš!«

»Voda iz gnjilog panja.«

»Gnjila voda! Ne bih ja dao za nju ni pišiva boba.«

»Ti ne bi dao, ne bi dao, a jesi li ikada probao?«

»Ja nisam, ali je probao Bob Tanner.«

»A tko ti je rekao?«

»Ovaj — — on je rekao Jeffu Thatcheru, a Jeff je rekao Johnu Bakeru, a John je rekao Jimu Hollisu, a Jim je rekao Benu Rogersu, a Ben je rekao jednom crncu, a taj je crnac rekao meni. Sada vidiš!«

»No, pa što onda? Oni svi lažu. Ako ne lažu svi, a onda laže sigurno crnac, to znam, iako ga ne poznam, jer još nikada nijesam vidio crnca, koji ne laže. A sada mi reci, Huck, kako radi Bob Tanner.«

»Ovaj, najprije turi ruku u gnjili panj, u kome se uhvatila kišnica.«

»Po danu?«

»Dabome.«

»Licem se okrene prema panju?«

»Da, ja bar mislim.«

»A što se izgovara kraj toga?«

»Ne znam; što ja znam!«

»Aha! Kako se može govoriti o liječenju na tako glup način! Da čuješ. Moraš ići sam samcat u gustu

šumu, gdje znaš, da je truli panj s kišnicom, i točno o ponoći moraš se okrenuti leđima prema panju, turiti ruku i reći :

Slaba hrana, slaba hrana zrno ječmene kašice,
Gnjila vodo, gnjila vodo, progutaj mi bradavice.

Zatim moraš brzo otići jedanaest koraka sa zatvorenim očima, tri puta se okrenuti oko sebe, i onda otići kući. Nikome ne smiješ kazati ni riječi, jer je drukčije sve bajanje utaman.«

»To bi moglo biti pravo bajanje, ali Bob nije tako radio.«

»Ne, gospodine moj, mogao bih se okladiti, da nije tako radio, a valjda nije ni točno znao, jer on ima najviše bradavica u čitavom selu. Ja sam se, Huck, na taj način riješio hiljade bradavica. Vrlo se često igram sa žabama i zato imam uvijek užasno mnogo bradavica. Katkada ih skidam i bobom.«

»Jest, i bob je dobar. I ja sam to načinio.«

»Jesi li? Kako ti radiš?«

»Raskoli se bob, a bradavica se malo zareže, dok se ne raskrvari. Onda se namaže malo krvi na jednu polovinu boba i to se zakopa za uštapa o ponoći na raskršću, a druga se polovica spali. Sada ona zakopana krvava polovica vuče i traži drugu polovicu, a ona krv izvlači bradavicu i zbilja bradavice brzo nestane.«

»Dobro je tako, Huck, ali je bolje, da još izgovoriš tri puta :

Gujavici bob, bradavici grob!

Tako radi Joe Harper, a on je bio sve do Coonvillea i još svagdje. — Ali kaži ti meni, kako se liječi s crknutim mačkama?«

»Eto, uzmeš svoju mačku i odeš na groblje još prije ponoći i staneš, gdje su upravo zakopali kakvog nevaljanog čovjeka ; a kad o ponoći dođe đavo, možda i dva ili tri, ti ga doduše ne vidiš, ali čuješ nešto kao da vjetar huji, ali onda on ščepa nevaljanca i odnese ga. Ti brzo baciš mačku za njim i kažeš : Đavo juri za mrtvim tijelom, mačka juri za đavlom, bradavice jure za mačkom, a ja sam čist. — Od toga prođe s v a k a bradavica.«

»To fino zvuči. Jesi li već probao, Huck?«

»Nijesam, ali mi je pripovijedala baka Hopkinsova.«

»Njoj vjerujem, jer kažu, da je vještica.«

»Kažu! Tomo, ja znam, da je vještica. Ona je začarala i omađijala moga tatu. To mi je sam tata kazao. Ide ti on jednoga dana i vidi, da ona nešto čara, on dohvati kamen i bio bi je pogodio, da se nije sagnula. Još iste noći on ti se skotrlja s nekakva štaglja, gdje je pijan spavao, i slomi si ruku.«

»To je strašno. Kako je on znao, da ga je baš ona omađijala i začarala?«

»Bože moj, tata ti može lako i sam pričati. Tata kaže, kad one oštro gledaju, onda već čaraju, a sasvim sigurno čaraju, ako nešto gunđaju. Ako gunđaju, one baju i govore natraške Očenaš.«

»Kaži, Hucky, kada ćeš isprobati mačku?«

»Noćas. Mislim, da će danas doći po starog Hoos Williamsa.«

»Ma njega su zakopali još u subotu. Zar ga nijesu đavli odnijeli već u subotu u noći?«

»Ta što govoriš! Dusi nemaju vlasti do ponoći, a onda je nedjelja. Ne vrzu ti se đavli u nedjelju po svijetu.«

»Još nikada nijesam mislio na to. Istina je. Uzmi i mene sa sobom.«

»Hodi, brate! Samo ako se ne bojiš.«

»Bojim! Još nešto! Hoćeš li mijaukati?«

»Da, samo moraš i ti mijauknuti, ako možeš ići sa mnom. Posljednji put sam morao toliko mijaukati oko tvoje kuće, dok se nije stari Hays bacio na me kamenom i opsovao mačke! I ja sam njemu ciglom razbio prozor, samo ti nisam kazao.«

»Nijesam mogao mijauknuti, jer je tetka pazila na me. Kaži, Huck, što ti je to?«

»Ništa, nego smrdljivi martin.«

»Otkuda ti?«

»Iz šume.«

»Što tražiš za nj?«

»Ne znam. Ne ću ga ni prodavati.«

»No dobro. Pa ionako je suviše sitan.«

»Oh, lako je prigovarati tuđem martinu. Ja sam s njim zadovoljan. Za mene je dobar.«

»Uh, ima dosta takvih. Da hoću, ja bih ih imao tisuću.«

»Dobro, no dobro, a zašto ne ćeš? Zato, jer vrlo dobro znaš, da ne bi imao. Kažem ja tebi, da je to najraniji martin. To je prvi, što sam ga vidio ove godine.«

»Čuj, Huck, dat ću ti za nj moj zub.«

»Pokaži.«

Toma izvadi komadić papira i brižno ga razmota. Huckleberry ga je zavidno promatrao. Iskušenje je bilo silno. Najzad zapita:

»Je l' to tvoj pravi rođeni?«

Toma samo nadigne usnicu i pokaže rupu.

»Dobro, ol rajt, posao je svršen,« reče Huckleberry.

Toma zatvori martina u malu kutijicu, koja je već češće služila kao tamnica za svakakve kukce, a onda se dječaci rastanu sretni, što su se tako obogatili.

Kad je Toma stigao do samotne škole, on naglo uđe, kao netko tko se najčestitije žurio. Objesi svoj šešir na klin i sjedne na svoje mjesto s pravom poslovnom brzinom. Učitelj je sjedio kao na prijestolju na svojoj visokoj stolici i malo je zadrijemao uljuljan dječjim čitanjem. Toma ga je probudio.

»Toma Sawyer!«

Toma je znao, da to znači zlo, kad ga zove i prezimenom.

»Gospodine učitelju!«

»Dođi ovamo. Zašto si opet zakasnio?«

Toma je već htio, da se izvuče kakvom laži, kad li je opazio dvije zlatne pletenice nepoznate djevojčice i odmah je električnom brzinom zapazio, da je kraj onoga bića jedino prazno mjesto na djevojačkoj strani. Zato se isprića:

»Ustavio sam se, da se nešto dogovorim s Finnom Huckleberry!«

Učitelju prestane bilo kucati i on stane bespomoćno gledati u Tomu. U razredu nastane mrtva tišina. Đaci su se bojali, nije li ovaj ludi dječak šenuo pameću.

Učitelj zapita:

»Što? Što si kazao?«

»Ustavio sam se, da se nešto dogovorim s Finnom Huckleberry.«

Tu nije više moglo biti zanune.

»Toma Sawyer, to je najčudnija isprika, što sam je igda čuo. Svuci kaput.«

Učiteljeva ruka je udarala, dok nije klonula, a i školska se šiba znatno skratila. Iza toga se začula zapovijed :

»Sada idi i sjedni među djevojčice! To ti neka bude opomena za drugi put !«

Činilo se, da se Toma stidi, što se sva djeca smješkaju, ali zapravo je on postigao ono, što je htio: da se upozna s djevojčicom, koje još nije poznavao. On sjedne na kraj drvene klupe, a djevojčica se odmakne i okrene glavu. Djeca su školska šaputala, razgovarala znakovima, i smijala se, ali Toma je tiho sjedio, ruke je pružio na klupu pred sobom i činilo se, da uči iz svoje knjige. Malo pomalo prestanu ga djeca gledati i obični školski žamor poraste i proširi se po zagušljivom zraku. Sada mališ stane kradomice pogledati djevojčicu. Ona to opazi, namrgodi se i okrene na čas glavu od njega, ali kada se slučajno opet okrene, a to pred njom na klupi leži breskva. Ona je gurne, a Toma je brižno stavi na isto mjesto, ona je i opet gurne, ali ne tako ljutito. Toma je strpljivo vrati na mjesto, a mala je ne gurne više. Toma našara na svojoj pločici : »Izvoli, uzmi, ja imam još.« Djevojčica zirne prema pločici, ali se učini, kao da ne vidi. Sada Toma počne nešto crtati po svojoj pločici krijući lijevom rukom. Neko se vrijeme djevojčica nije obazirala na to, ali onda prevlada u njoj ljudska radoznalost i pokaza je jedva vidljivim znacima. Dječak je radio dalje, tobože kao da i ne zapaža njene radoznalosti. Napokon ona neodlučno šapne :

»Pokaži mi.«

Toma otkrije strašnu karikaturu nekakve kuće sa dva zabata, gdje se iz dimnjaka poput svrdla diže dim. Djevojčica se stane zanimati za djelo i zaboravi sve ostalo. Kad je on svršio, ona šapne :

»To je lijepo, nacrtaj i čovjeka.«

Umjetnik nariše sprijeda čovjeka, koji bi mogao prekoračiti kuću, ali djevojčica nije bila strog sudac. Bila je zadovoljna s tim čudovištem.

»Krasan je ; nacrtaj sada mene, kako šećem.«

Toma nacrta nešto kao okrugli sat i doda mjesto glave još pun mjesec, našara udove, a raširene prste oboruža lepezom.

»To je divno. Rado bih da znam tako crtati.«

»Kako se zoveš?«

»Bekica Thatcher.«

»A kako se ti zoveš? Oh, znam: Toma Sawyer.«

»Tako me zovu, kad se ljute na me. Kada sam dobar, onda sam Toma. Ti ćeš me zvati Toma, je li?«

»Hoću.«

Sada Toma počne nešto pisati po pločici, sakrivajući od djevojčice. Ovaj put nije mala bila više povučena, nego je htjela vidjeti. Toma joj reče:

»Nije to ništa.«

»Jest, kako da nije.«

»Nije ništa. Ti ne smiješ vidjeti.«

»Smijem. Molim te, pokaži!«

»Hoćeš li kome pripovijedati?«

»Ne ću, borme ne ću.«

»Dakle ne ćeš nikome reći? Doklegod budeš živa?«

»Ne, nikada ne ću reći nikome. Pokaži mi!«

»Oh, ti ne bi smjela vidjeti!«

»Zašto me mučiš? Ja moram vidjeti, Tomo!« Ona stavi svoju ručicu na njegovu ruku i stanu se otimati za pločicu.

Upravo u tom času mališ osjeti, da ga je netko čvrsto ščepao za uho i da se i nehotice mora dizati sve više i više. Na taj ga način učitelj prenese preko čitave sobe i posadi ga na njegovo mjesto uz bučan smijeh i kikot čitavoga razreda. Još ostane učitelj nad njim nekoliko strašnih časaka, a onda se uputi na svoje prijestolje ne rekavši ni riječi.

Premda je Tomino uho bilo užareno i bolno, srce je njegovo kliktalo od sreće.

Kad se razred smirio, Toma se čestito naprezao, da uči i pazi, ali je bio suviše uzbuđen i uznemiren. Zapinjao je, kad je došao na njega red da čita, kod zemljopisa mijenjao je jezera u gore, gore u rijeke, rijeke u kontinente, kao da je na svijetu nanovo nastao kaos. Kad su vježbali pravopis, pogriješio je kao malo dijete kod najlakših riječi i zato je drugome đaku morao predati kolajnu od olova, a to mu je bila velika sramota, jer su u ono vrijeme kolajnu dobivali oni đaci, koji su nešto dobro naučili.

Što se Toma više trudio da sabere pažnju na svoju knjigu, to su mu više lutale misli. Najzad zijevne, uzdahne i prestane paziti. Činilo mu se, da uopće nikad više ne će doći podne. Napolju je bio zrak posve miran, ni otkud ni daška vjetrića. Bio je to najsanljiviji od svih sanljivih dana. Dremljivo je mrmljalo dvadeset i pet đaka, što uče i poluglasno čitaju, i to je djelovalo na dušu kao zujanje pčela. Daleko tamo u žarkom sunčanom svijetlu spuštao je brežuljak Cardiff svoje zelene obronke zavijene u prozirno velo vrućine ozarene purpurom udaljenosti; nekoliko je ptica letjelo visoko u zraku, nigdje nije bilo ni živa stvora do nekoliko krava, ali su i one spavale.

Tomino je srce silno težilo za slobodom ili da bar nađe nešto zanimljivo, kako bi mu prošlo to dremljivo vrijeme. Ruku nekako turi u džep i lice mu se razvedri, potajno izvuče kutijicu, oslobodi svoga kukca i stavi ga na dugačku ravnu klupu. Jadno se biće silno obradova slobodi, ali je ta radost bila kratka vijeka, jer čim se kukac sav blažen zaputio na jednu stranu, Toma ga je iglom zavratio na drugu stranu. Tomin je najbolji prijatelj sjedio kraj njega i patio kao maločas Toma, pa se i on od sveg srca zanimao za Tominu zabavu. Taj najbolji prijatelj bijaše Joe Harper. Oba su se prijatelja iskreno voljela preko čitave sedmice, samo su subotom bili zakleti neprijatelji. Joe izvadi iglu iz svoga kaputa i počne i on egzercirati zarobljenika.

Od časa do časa bivao je taj šport sve zanimljiviji. Najednom Toma opazi, da oni sebi samo smetaju i da se nijedan pravo ne zabavlja s kukcem, zato on stavi nasred klupe pločicu, i povuče posred nje crtu odozgo do dolje.

»Dok je na tvojoj strani,« rekne, »ti možeš da ga diraš i zavraćaš, a ja ga ne ću ni dirnuti, ali kada

ti pobjegne na moju stranu, ne takni ga tako dugo, dok je ja mogu uzdržati, da ne prijeđe preko crte.«

»Ol rajt, naprijed — gurni ga malo.«

Smrdljivi martin smjesta izmakne Tomi i prijeđe ekvator. Časkom ga je ganjao Joe, ali on opet prijeđe ekvator. Tako se to češće izmjenjivalo. Dok je jedan mališ gurkao kukca s predanošću i interesom, dotle je drugi pratio igru s napetom pažnjom, obje su se glave sagibale nad pločicu, a obje su duše kao zamrle za sav ostali svijet. Najzad se sreća kao preseli i nastani kod Joe. Kukac je pokušavao i ovo i ono u svim smjerovima da pobjegne i bio je tako uzbuđen i nervozan kao i dječaci, ali svaki put, kad je već, kako se kaže, imao pobjedu u svojim rukama, a Tomi su se već prsti grčili i svrbjeli ga, kako li će početi, Joe je kukca iglom zavratio i zadržao u svojoj vlasti. Napokon je Tomi već dojadilo i nije mogao dulje mirovati. Napast je bila prevelika, zato on pruži ruku sa svojom iglom, a Joe se naljuti :

»Tomo, pusti ga, ne diraj.«

»Htio sam samo malo da ga poškakljam, Joe!«

»Ne, dragi moj, ne treba, ostavi ga na miru.«

»Stidi se, zar da ga ja ne smijem ni poškakljati?«

»Ostavi, kažem ti!«

»Ne ću!«

»Moraš, jer je na mojoj strani.«

»Pomisli samo, Joe Harper, čiji je martin?«

»Ništa se to mene ne tiče, on je na mojoj strani, a ti ga ne smiješ dirati.«

»Okladit ću se, da smijem. Kukac je moj, i ja ću s njim raditi, što me volja, pa makar i umro!«

Snažna se učiteljeva ruka spusti na Tomina leđa, a duplikat dobije Joe ; dvije se minute dizala prašina iz njihovih kaputa, a čitava se škola zabavljala. Dječaci su bili suviše zabavljeni igrom, pa nijesu ni zamijetili, kakva je nijema tišina zavladala u školi, kad je učitelj došao na prstima do njih i stao im iza leđa. Promatrao je dosta dugo njihovu zabavu, a onda ju je tek zgodno onako završio.

Kad se o podne završila škola, Toma potrča Bekici Tatcherovoj i zapita je :

»Voliš li ti parcove, štakore?«

»Ne, fuj, gade mi se!«

»Da, i meni se gade živi, ali mislim na crknute, što se svežu na špagu, pa se njima vitla oko glave.«

»Ne, nikakvi mi parcovi nijesu dragi. Ja volim samo gumu za žvakanje!«

»Oh, to bi i ja mogao reći! Da mi je bar samo malo gume!«

»Hoćeš li? Ja imam. Ti žvači malo, ali mi onda moraš vratiti.«

To je bilo vrlo zgodno i tako su naizmjence žvakali.

»Jesi li već bila u cirkusu?«

»Jesam, i tatica mi je opet obećao, ako budem dobra.«

»Ja sam bio u cirkusu već tri, četiri — sto puta. Kad narastem, bit ću klovn u cirkusu.«

»Zbilja! To će biti divno. Klovni su tako zgodni i smiješno namazani.«

»Jest, tako je, i još zarađuju silne pare — više od dolara na dan, kaže Ben Rogers.«

Tako su čavrljali i razgovarali, dok se nijesu zavadili oko gume. Bekici se činilo, da Toma predugo žvače, a Toma je tvrdio, da je guma uvijek kod Bekice. Najzad mala brizne u plač, a Toma se rastuži i izvadi svoju najveću dragocjenost, metalno dugme s nekakvog zaklopca i zaobiđe rukom tako, da je mogla ona vidjeti.

»Izvoli, Bekice, uzmi na poklon.«

Ona strese dugme na zemlju. Toma tada ode preko brežuljaka tamo daleko, da se uopće toga dana i ne vrati više u školu. Tek što on ode, Bekica požali i poleti za njim, ali Tome nije više bilo; ona obiđe igralište, ali ga ne nađe. Tada ona zovne:

»Tomo! Tomo! Vrati se!«

Osluškivala je napeto, ali nije dočekala odgovora.

U devet i po naveče poslaše Tomu i Sida kao obično u postelju. Izmoliše svoje molitve, i Sid je ubrzo zaspao. Toma je budan ležao i čekao veoma nestrpljivo. Kad mu se upravo činilo, da će svanuti zora, a ono izbi tek deset sati. Očajavao je. Živci su njegovi tražili, da se baca i prevrće po postelji, ali se bojao, da ne probudi Sida, stoga je mirno ležao i gledao u mrak. Svuda je vladala neprijatna tišina. Sve malo pomalo zapazi on sitne glasove, što se jedva primjećuju. Ura stane kuckati, grede stanu pucketati, a stepenice tiho škriputati. Zacijelo su napolju dusi. Iz tetkine sobe čulo se odmjereno muklo hrkanje. Započeo je dosadno cvrčati cvrčak, ali čovjek nikada ne može pogoditi odakle. Iz daljine čuo se lavež pasa, a odgovarao mu slabiji lavež negdje u još većoj udaljenosti. Tomo je bio u agoniji. Činilo mu se, da je vrijeme prestalo i da je nastupila vječnost. I preko volje stade ga hvatati san; sat je izbijao jedanaest, ali on ga ne ču. Upravo tada umiješa se u njegove nejasne snove melankolični mijauk mačke, a zatim kao da se u susjedstvu naglo otvorio prozor i netko vikne:

»Nosi se, đavole,« a zatim ga potpuno probudi prasak bačene i razbijene staklene boce. Za minutu se obukao i izašao kroz prozor pa se počeo četveronoške spuštati po krovu. Pošto je oprezno mijauknuo jedan ili dva puta, skoči na krov od drvarnice, a odatle na zemlju. Huckleberry Finn ga je čekao sa svojom crknutom mačkom. Mališi se pokupe i iščeznu u tami. Iza pola sata gazili su već po visokoj travi na groblju.

Bilo je to starinsko groblje, kakvo je obično u zapadnim američkim krajevima. Ležalo je na bre-

žuljku milju i po od sela, ograđeno rasklimanim drvenim plotom, što se katkada naginjao u groblje, a katkada napolje, ali nikada nije stajao ravno. Korov i trava bujali su posvuda, a neki su stari grobovi upali i utonuli u zemlju. Nije tu bilo kamenih spomenika. Trule su crvotočne grede stršale nad grobovima tražeći uzalud, da ih tko podupre. »Za spomen na« — — toga i toga nekoć je na njima pisalo, ali se to već na mnogima nije moglo čitati, pače ni danju.

Slab je vjetrić uzbibao granje na drveću, a Toma se prestravio misleći, da se dusi tuže, što ih smetaju. Dječaci su malo razgovarali, i to samo šaptom, jer su i vrijeme i mjesto i mrtva svečana tišina tištali njihove duše. Kada nađoše onaj novi grob, što su ga tražili, ušanče se iza tri velike topole, što su rasle jedna uz drugu tek nekoliko koraka od groba.

Tu su mirno čekali, a vrijeme im se silno oteglo. Jedini daleki glas, što je prekidao nijemu tišinu, bilo je ukanje sovuljage. Tomi je bilo vrlo neugodno, zato morade nešto reći, pa šapne :

»Huky, što misliš, da li je mrtvacima milo, što smo mi ovdje?«

Huckleberry šaptom odgovori :

»I ja bih to rado znao. Ovdje je strašno tajanstveno, je li?«

»Bome jest.«

Iza toga nastade znatna stanka, jer su oba dječaka u sebi mudrovala o tom pitanju. Ipak Toma šapne :

»Reci, Huky, što misliš, čuje li nas Hoos Williams?«

»Svakako čuje. Bar njegov duh nas čuje.«

Toma će iza stanke :

»Žao mi je, što nijesam kazao gospodin Williams. Ali nijesam mislio ništa rđavo, svi ga zovu Hoss Williams.«

»Nikada čovjek, Toma dragi, ne može biti dosta oprezan, kada govori o pokojnicima.«

To bijaše važan savjet i zato konverzacija i opet zapne. Najedared Tomo uhvati svoga druga za ruku i reče :

»Pst !«

»Što je, Tomo?« Oba se dječaka priviju jedan uz drugoga, a srce im stane snažno udarati.

»Pst! I opet! Zar ne čuješ?«

»Ja —«

»Eto, sada slušaj!«

»Gospode Bože, Tomo, oni dolaze! Sasvim sigurno idu. Što ćemo sada?«

»Ne znam. Misliš li, da nas mogu vidjeti?«

»Oh, Toma, oni vide u mraku kao mačke. Da bar nijesmo došli ovamo!«

»Oh, ne boj se, ne će oni nas, kad nijesmo učinili ništa zlo. Budimo posve mirni, možda nas ne će ni opaziti.«

»Da pokušamo, Tomo, ali Bože moj, ja se sav tresem.«

»Slušaj!«

Jedva su disali i stisli su glave jedan uz drugoga. Nejasni su mukli glasovi dopirali tamo s kraja groblja.

»Gledaj, vidiš!« šapne Toma. »Što je to?«

»Paklena vatra. Jao, Tomo, strašno je to.«

Nekakvi se nejasni likovi približavahu kroz mrak sa starinskom svjetiljkom, što je po zemlji prosipala nebrojene svijetle mrlje. Nenadano Huckleberry šapne prestravljen:

»To su đavoli, sigurno su đavoli. Tri su! Tomo, propali smo! Znaš li moliti?«

»Kušat ću, ali ne boj se. Ne idu oni po nas. — Eto već se svrši danak i počinje slatki sanak, ali prije neg' ću spati, Bože tebe — —«

»Pst!«

»Što je, Huck?«

»Ljudi su! Jedno ne znam, tko je, a čujem glas starog Muff Pottera.«

»Zaista, je li istina?«

»Okladio bih se, da ga poznam. Ne makni se i ne pisni. Nije on dosta trijezan, da bi nas opazio. Pijan je sigurno kao obično — nesretno staro kljuse!«

---

*) Obična dječja igra »toplo« - »hladno«, kad se traži sakriveni predmet.

»Ol rajt, bit ću miran. Eto, sada su stali. Oni ne mogu naći groba. Vraćaju se. Sada »toplo«*); opet »hladno«. »Toplo!« »Silno vruće!« Sada su ga našli. Gle, Huck, ja poznam još jedan glas; to je glas Indijanca Joe.«

»Jest, to je taj polukrvni razbojnik. Volio bih, da su nam se pokazali đavli. Što će oni sada ovdje?«

Šapat im je zamro na usnama, jer su se tri čovjeka približila grobu i stajala samo nekoliko koračaja od dječjeg skrovišta.

»Evo groba,« šapne treći čovjek i podigne svjetiljku, koja mu osvijetli lice i oda mladog liječnika Robinsona, koji je trebao leš, da ga secira i da na njemu uči, kako je građeno ljudsko tijelo. Potter i Indijanac Joe su nosili nosila, a na njima uže i dvije lopate. Oni spuste svoj teret i počnu otkapati grob. Liječnik stavi svjetiljku čelo groba i sjedne na zemlju naslonivši se na jednu topolu. Bio je tako blizu, da bi ga se dječaci mogli dotaći.

»Požurite, ljudi!« reče im tihim glasom »Mjesec bi mogao za koji čas izaći.«

Oni promrmljaju nešto kao odgovor i nastave kopati. Neko vrijeme nije se ništa čulo, nego kako izbacuju lopatama ilovaču i pijesak. Bilo je to vrlo monotono. Napokon jedna lopata udari o lijes muklim drvenim zvukom, a već za čas izvadiše ljudi lijes iz groba. Lopatama nadignu zaklopac, izvuku leš i surovo ga bace na tle. Mjesec izađe iza oblaka i obasja blijedo mrtvačevo lice. Spreme nosila, natovare mrtvo tijelo i svežu ga konopcem. Potter izvadi iz džepa veliki nož, otvori ga i odreže komadić užeta, što je visio s nosila, i reče:

»Sada je gotova ta prokleta stvar, doktore Kostolome, pa ako ne dodate još jednu peticu, ostat će vam ovdje ležati«

»To si pravo kazao!« prihvati Indijanac Joe.

»Gle! Što to znači?« reče doktor. »Tražili ste plaću unaprijed, a ja sam vam platio.«

»Jest, dužan sam ja vama i više,« reče Indijanac Joe približivši se k liječniku, koji je sada stajao. »Prije pet godina otjerali ste me iz kuhinje vašeg oca, kad sam jedne večeri došao da zamolim nešto jela, i re-

kli ste, da nijesam došao po poštenom poslu, a kađa sam se zakleo, da ćete mi to platiti, pa našli se mi i za stotinu godina, onda me je vaš otac dao zatvoriti kao skitnicu. Zar mislite, da sam to zaboravio? Nije u mene badava indijske krvi. Sada smo se našli, pa treba da obračunamo. Govoreći to prijetio je liječniku tik pred licem stisnutim šakama. Ljećnik ga nenadano udari i sruši napadača na zemlju. Potter baci nož i vikne :

»Gle, ti da tučeš moga druga!« i za čas se već uhvatio u koštac s liječnikom i hrvali su se iz sve snage, povaljujući travu i gazeći zemlju petama. Indijanac Joe skoči na noge, a oči su mu plamtjele od strasti, zgrabi Potterov nož i prišulja se kao mačak i počne obilaziti oko hrvača vrebajući na zgodan momenat. Najednom se liječnik oslobodi, dokuči tešku dasku s Williamsova groba i obori njome Pottera na zemlju i u tom času polukrvni Indijanac uhvati priliku i zabode mladom čovjeku u grudi nož do korica. Liječnik zatetura i povali se preko Pottera okrvavivši ga svojom krvi. U tom se času navuku oblaci i sakrije se strašni prizor, a zaprepašteni dječaci odjure u mrak.

Kad se mjesec opet javio, Indijanac je stajao kraj dva nepomična tijela i promatrao ih. Liječnik je nešto nejasno promucao, dva tri puta izdahnuo, a onda se smirio. Polukrvni Indijanac tada promrmlja :

»Ti si mi platio, proklet bio!«

Iza toga on orobi mrtvaca. Onaj nesretni nož utisne u Potterovu ruku i sjedne na otkriveni lijes. Prođoše tri, četiri minute, a onda se tek Potter poče micati i stenjati. Ruka mu stisne nož, on ga digne više, pogleđa ga i baci ga od užasa. Zatim sjedne i makne mrtvaca sa sebe, zagleda se u njega i stane smeteno zuriti oko sebe. Oči mu se sretnu s očima Indijančevim.

»Gospode Bože, što je to, Joe?« zapita.

»Ružan ti je to posao,« odgovori Joe sjedeći nepomično. »Zašto si to načinio?«

»Ja!? Ja to nijesam nikada načinio.«

»Gle ga! Riječi te ne će oprati.«

Potter uzdrhta i problijedi.

»Mislio sam, da sam trijezan. Da bar nijesam sinoć pio. Sada mi je u glavi gore nego sinoć, kada smo pošli ovamo. Sve mi se vrti, sve mi je u magli, ništa ne mogu da shvatim. Kaži mi, Joe, pošteno, kaži mi, Joe, prijatelju, jesam li to ja načinio? Nikada to nijesam htio, duše mi i poštenja mi, ja nijesam htio. Kaži mi, Joe, kako se to dogodilo? Oh, to je strašno — baš njega, našeg mladog dobrog liječnika!«

»Hrvali ste se, a on je tebe odalamio daskom po glavi, da si se skljokao na zemlju. Ti si se digao, ševrdao i teturao, a onda zgrabio nož i proburazio ga upravo u času, kad je on po drugi put zamahnuo i strašno te lupio, da si ležao nepomično i mrtvo kao klada sve do sada.«

»Jao, ja nijesam znao, što radim. Da sam bar ja umro u onom času. Svemu je tome kriva rakija i uzbuđenje. Nikada još nijesam uzeo nikakva oružja u ruke. Tukao sam se, ali nikada nožem. To će ti svatko reći. Joe, ne kaži nikome! Reci, Joe, da ne ćeš nikome kazati; budi mi pravi drug, ja sam te uvijek volio, Joe, i uvijek sam bio uza te. Sjećaš li se? Ti ne ćeš pripovijedati, zar ne, da ne ćeš, Joe?« I jadno se stvorenje baci na koljena pred gadnim ubojicom i stane ga moliti sklopljenim rukama.

»Ti si uvijek bio prema meni čestit i pošten, pa ću ti i ja to vratiti. Eto, tako govori čovjek.«

»Oh, Joe, ti si anđeo. Blagoslivat ću te u sve dane svoga života.« I starac Potter zaplače.

»Hajdemo, dosta je već! Nemamo vremena, da cmilиš. Ti idi jednim putem, a ja ću drugim. Miči se i ne ostavi za sobom nikakvih tragova.«

Potter žurno ode i nastavi sve brže i brže trčati. Polukrvni Indijanac gledaše za njim, pa onda promrmlja:

»Ako je doista tako smeten od udarca i pijan od ruma, kako mi se čini, onda se ne će sjetiti svoga noža, dok ne ode tako daleko, da se više ne će usuditi ovamo. Pileće srce!«

Dvije ili tri minute kasnije samo je mjesec vidio umorenog čovjeka, iskopanog mrtvaca i razrovani grob. I opet je vladala potpuna tišina.

Oba su dječaka kao bez duše jurila prema selu, govor ih je izdao od užasa i straha. Od časa bi do časa pogledali malo preko ramena unatrag, kao da se boje, ne ganja li ih netko. Svaki panj uz put činio im se kao čovjek i neprijatelj, i prestajali bi disati. A kada su projurili kraj nekih osamljenih koliba kraj sela i na njih žalajali psi, onda su još brže potrčali.

»Da samo stignemo do stare kožarnice prije nego se srušimo,« prošapta Toma ispresijecano teškim dahtanjem.

»Ja ne mogu više.«

Huckleberry odgovori samo mučnim soptanjem, i oba dječaka upru oči na cilj svojih nada i skupe sve posljednje sile. Najzad se jedva približe i rame uz rame upadnu kroz otvorena vrata i sruše se posve iznemogli u to sklonište. Sve malo pomalo umirivalo im se bilo, te je Tomo mogao progovoriti :

»Huckleberry, što misliš, što će biti od toga?«

»Ako dr Robinson umre, objesit će ga.«

»Misliš li?«

»Ne mislim, nego znam, Toma !«

Toma je promišljao malo, a onda reče :

»Tko će kazati? Mi?«

»Zašto da mi kažemo? Promisli, da se što dogodi, pa Indijanca ne objese, on će nas zadaviti kao i pokojnoga ma kad bilo, to je sigurno, kao što ovdje ležimo.«

»To sam i ja mislio, Huck.«

»Ako treba da netko oda, onda ostavi neka priča Muff Potter ; on je za to dosta lud, jer je gotovo uvijek pijan.«

Toma ne odgovori ništa, jer se zamislio. Tada šapne :

»Huck, Muff Potter i ne zna, što je bilo. Kako bi on mogao pripovijedati?«

»Kako da on ništa ne zna?«

»Ne zna, jer je ležao omamljen od udarca upravo, kad je Indijanac Joe učinio ono. Zar misliš, da je on što vidio? Misliš li, da on nešto znade?«

»Ne zna, Tomo, pravo kažeš!«

»A osim toga, pomisli, možda ga je onaj jaki udarac — — — ?«

»Ne, ništa mu nije, Toma. Bio je pijan, vidio sam, a i da nijesam vidio, svejedno bi bilo, jer je uvijek naljoskan. Kad je moj tata pijan, onda mu može i toranj pasti na glavu, pa mu nije ništa. Rekao mi je to sam tata. Tako je sigurno i Muff Potteru. Da je bio trijezan, onda bi ga možda onaj udarac pokopao, ali ovako ne znam pravo.«

Iza duljeg promišljanja i šutnje reći će Tomo :

»Hucky, jesi li siguran, da znaš držati jezik za zubima?«

»Toma, ti znaš, da moramo držati jezik za zubima. Taj će nas indijanski đavo zadaviti upravo kao dvije mačke, ako kažemo samo jednu jedinu riječ, a njega ne objese. Nego čuj, Tomo, najbolje će biti, da se zakunemo jedan drugome, da ćemo šutjeti.«

»Ja sam za to, Huck. Tako će biti najbolje. Daj mi ruku, pa da se zakunemo, da ćemo — — «

»Oh, to ne vrijedi. Dobra bi bila takva zakletva za kakve sitne obične petljanije, osobito za pucice, jer one sve izbrbljaju — ali u takvoj stvari, kao što je ova, mora biti napismeno i krvlju.«

Toma svom dušom prihvati ovu misao. Bilo je tajanstveno, tamno i strašno; noćni sat, prilike i okolina slagali su se s tom mišlju. On dohvati čistu jelovu daščicu, što je ležala na mjesečini, izvadi iz džepa komadić crvene olovke i stane — pisati u sjaju mjeseca teškom mukom stišćući jezik uz zube kod crta sutonica, a popuštajući napetost kod tankih vlasica.

Huck Finn i Toma
Sawyer zakliju se da će
šutjeti i neka na mjestu
umru ako kažu.

T S F H

Huckleberry se čudom čudio, kako Toma lako piše i kako je zgodno sastavio. On odmah izvadi pribadaču iz svoga kaputa i htjede se ubosti, ali mu Tomo reče :

»Čekaj ! To se ne smije ! Pribadača je od mjedi, pa bi lako bilo u njoj zelene patine.«

»Što je to zelena patina?«

»Otrov ! To ti je. Kušaj jedamput da malo progutaš — pa ćeš vidjeti.«

Sada Toma odvije nit s jedne svoje igle i obojica se ubodu u jagodicu na palcu, pa istisnu kap krvi.

Iza mnogog istiskivanja krvi Tomi uspije da napiše svoja početna slova pišući malim prstom kao perom. Pa onda pokaza i Finnu, kako se piše *F H*, i tako je zakletva bila gotova. Zatim zakopaju daščicu tik uza zid s nekakvim strašnim ceremonijama i bajanjem i sada im se učini, da je zaključana brava, što im veže usta, a ključ je nekuda daleko odbačen.

Nekakva se ljudska prilika uvuče kradomice kroz rupu na drugoj strani razrušene kuće, ali je dječaci ne opaziše.

»Toma,« šapne Huckleberry, »hoće li nam to uvijek braniti da ikome pričamo?«

»Svakako. Dogodilo se, što mu drago, mi moramo šutjeti. Drukčije ćemo ostati na mjestu mrtvi. Zar ne znaš ?«

»Da, i ja mislim.«

Tako su šaptali još neko vrijeme. Najednom zalaje pred kućom nekakav pas i stane otegnuto i tužno zavijati. Dječaci se približe jedan uz drugoga i uhvati ih smrtni strah.

»Na koga od nas sada pas misli? « protisne Hukkleberry.

»Ne znam — proviri kroz rupu.«

»Proviri ti, Tomo !«

»Ne mogu, ne mogu, daj ti, Huck !«

»Molim te, Tomo, evo ga opet !«

»O hvala Bogu !« šapne Toma. »Poznam taj glas. To je Bul Harbisonov.«

»Onda je dobro. Kažem ti, Toma, strašno sam se uplašio smrti. Bio bih se okladio, da je ono nepoznati pas, a kada on zalaje, onda mora da umre, tko mu je najbliže.«

Pas i opet zaurla. Dječacima nanovo zamre srce.

»Oh, to nije Bul Harbisonov !« šapnu Huckleberry. »Što misliš, Toma?«

Toma čučnu i dršćući od straha prisloni oko na rupu i reče tiho, da se jedva čulo :

»Jao, Huck, to je n e p o z n a t i p a s !«

»Brzo, Tomo, brzo, na koga on misli od nas dvojice?«

»Huck, on mora da misli i na mene i na tebe, jer smo jedan uz drugoga.«

»Oh, Toma, mi smo propali. Znam ja sigurno, kud će moja duša. Uvijek sam bio nevaljano dijete.«

»Sve je to zato, što uvijek igramo hookey i uvijek radimo ono, što ne smijemo. Da sam bar bio dobar kao Sid, ali nijesam. No ako se sada spasem, obećajem, da ću uvijek slušati i ići u školu.«

Toma zaplače potiho.

»Ti, nevaljao?« I Huckleberry zajeca. »Ti si Toma prema meni, dobar kao kruh. Oh, Bože, Bože, Bože, da sam bar za polovinu tako dobar!«

Toma prestade jecati i šapnu:

»Gledaj, Huck, gledaj! Okrenuo nam je leđa!«

Hucky pogleda laka srca.

»Borme je okrenuo! Možda je već i prije onamo gledao?«

»Jest, gledao je, ali ja luda nijesam se sjetio. No na koga sada misli?«

Lajanje se utiša. Toma naćuli uši:

»Pst! Što je to?« šapne.

»Ma to je kao — kao da svinja rokće. Ne, nije, netko hrče.»

»Jest, netko hrče, ali gdje hrče?«

»Mislim tamo na drugom kraju. Tata je katkada ovdje spavao, ali kada on hrče, onda se sve trese. Osim toga mislim, da se on ne će više nikada vratiti u naš grad.

Još jednom poraste u dječaka pustolovni duh.

»Hucky, hoćeš li ti za mnom, ako ja pođem prvi?«

»Baš mi se ne će, Toma. Možda je Indijanac Joe!«

Toma ustukne. Ipak napast bude prevelika, i oni odlučiše, da će pogledati i smjesta se dati u bijeg, ako hrkanje prestane. Tako se prikradu na prstima jedan iza drugoga Kada su bili još samo pet koraka od čovjeka, Toma stane na nekakvu suhu granu, a ona se slomi glasnim praskom· Čovjek nešto progunđa, okrene se malo i lice mu obasja mjesec Bio je to Muff Potter. Dječacima je srce prestalo kucati, kad se prelomila grana, ali sada je nestalo straha.

Oni izađu na prstima kroz nekakvu rupu i ustave se malo podalje, da se oproste jedan od drugoga. Isto onakvo tužno otegnuto zavijanje pronese se noćnim zrakom. Oni se osvrnu i opaze nepoznatoga psa, gdje s podignutom njuškom vije tek nekoliko koračaja od onoga mjesta, gdje leži Potter.

»Oh, mi lude, ta on misli njega!« reknu oba dječaka u isti mah

»Gle, Tomo, pričaju, da je prije dvije nedjelje nepoznati pas lajao kraj Millerove kuće o ponoći,

i ćuk je sjedio na krovu i ćukao isto veče, a ipak nije nitko umro.«

»Dobro, znam. Zar nije Gracija Millerova pala na ognjište i strašno se opekla druge subote iza toga?«

»Jest, ali nije umrla, nego joj je već i bolje.«

»Ol rajt ; čekaj, pa ćeš vidjeti. Sigurno će umrijeti kao i ovaj Muff Potter. Tako kažu crnci, a oni se najbolje razumiju u takve stvari.«

Tada se drugovi zamišljeno raziđu.

Kada se Toma uzverao kroz prozor u svoju sobu, noć je već blijedila. Skidao se vrlo oprezno i usnuo želeći, da nitko ne sazna o njegovu noćnom tumaranju. Nije opazio, da Sid ne spava, iako tobože tiho hrče, nego da je već čitav sat budan.

Kada je ujutro Toma ustao, Sid se već obukao i otišao. Vidjelo se, da je već kasno. Toma skoči na noge Zašto ga nijesu zvali, zašto ga nijesu budili? Za pet je časaka bio obučen i spustio se niza stube dremljiv i tužan. Porodica je već bila oko stola i upravo svršavala doručak. Nitko mu ne reče ni riječi, svi gledahu preda se. Tako je tiho i svečano, da ga je zazeblo oko srca. Sio je i htio se pokazati veselim, ali mu nije uspjelo Nitko mu se nije nasmiješio, nitko mu nije odgovarao, pa je i sam malodušno ušutio.

Poslije doručka zovnu ga tetka na stranu. Toma se ponada, da će dobiti batina, ali ga nada prevari. Tetka poče gorko plakati i pitati ga, zašto tako kida njeno staro srce. Napokon mu reče, neka samo tako nastavi, pa će uništiti sebe, a njena će sijeda glava puna tuge i žalosti i sramote leći u grob ; više ga ne će ni koriti, kada sve to ništa ne koristi.

To je bilo gore, nego da je dobio tisuću šiba, zato je Tomu srce više boljelo nego inače tijelo. Plakao je, molio oproštenje, obećavao je, da će se posve, posve popraviti. Tada ga je tetka otpustila, ali je on osjećao, da mu je samo napola oprostila i da mu više pravo ne vjeruje.

Tako je bio bijedan i jadan, da nije osjećao ni želje za osvetom, pa je Sid bez ikakve potrebe pobjegao kroz stražnja vrata.

Odvukao se u školu tužan i snužden, dobio je batina zajedno s Joe Harperom, što ga nije bilo u školi, ali je to podnio kao čovjek, koji ima na srcu teže brige

i neosjetljiv je za sitnice. Zatim se uputio na svoje mjesto, podlaktio se, bradu naslonio na ruke i tako kao okamenjen gledao u zid kao netko, kome je bol prevršila mjeru i on ne može dalje.

Tik pred samo podne iznenada je uzbunila čitavo mjesto strašna novost. Premda se onda još nije ni sanjalo o telegrafu, vijest je jurila gotovo telegrafskom brzinom od čovjeka do čovjeka, od usta do usta, od kuće do kuće. Učitelj je pustio djecu iz škole poslije podne, inače bi mu čitavo selo zamjerilo. Pripovijedalo se, da je uz umorenog čovjeka nađen krvav nož i netko je prepoznao, da je Potterov. Govorilo se, da je netko naišao na Pottera sat ili dva iza ponoći i vidio ga, kako se pere u potoku, a Potter se smjesta odšuljao; sve je to bilo inače sumnjivo, a osobito je sumnjivo, što se prao, jer to nije inače obično radio. Govorilo se također, da je čitav grad pretražen, da nađu toga »ubojicu« (publika vrlo brzo dođe do sigurnog mišljenja), ali ga nijesu našli. Konjanici su otišli u svim smjerovima, i šerif drži, da će biti uhvaćen još prije noći.

Čitavo se mjestance uputilo na groblje. Toma je skupio snagu i pridružio se povorci, ne zato, što ne bi tisuću puta radije otišao kamogod drugamo, nego zato, što ga je vukla neka strašna nejasna težnja.

Kad stigoše na ono grozno mjesto, on se progura svojim malim tijelom kroz gomilu i ugleda užasan prizor. Činilo mu se, da je prošla već čitava godina, otkada je bio ovdje. Netko ga uštine za ruku. On se osvrne i oči mu se sretnu s Finnovim očima. Oni brzo pogledaše na stranu u strahu, da im tkogod nije opazio pogleda. No ljudi su razgovarali i bili zauzeti onim odvratnim prizorom.

»Siromah čovjek!« »Jadna mu mladost! To neka nauči pameti one, koji kradu lješine, da na njima uče!« »Muff Potter će visjeti, ako ga samo uhvate.«

Tada Toma protrne od glave do pete, jer opazi surovo lice Indijanca Joe.

U isti se čas stane svjetina razmicati i začuju se glasovi: »Eto ga! To je on! Došao je sam!«

»Tko? Tko?« upita dvadesetak glasova.

»Muff Potter!«

»Halo! Ustavio se! Vraća se natrag! Držte ga, da ne pobjegne!«

Ljudi, što su se popeli na drveće nad Tominom glavom, rekoše, da Muff Potter i ne misli pobjeći, nego da samo gleda zaprepašteno i zbunjeno.

»To je paklena ludost,« reče netko, »prohtjelo mu se, da u miru pogleda svoje djelo, a nije očekivao, da će naći ovoliku družbu.«

Svjetina se razmakne, i šerif dostojanstveno pride grobu vodeći za ruku Pottera. Stari je jadnik bio usplahiren, a oči su mu odavale užasan strah. Kad stade pred umorenog čovjeka, poče se tresti kao šiba na vodi, sakri lice rukama i gorko zaplaka.

»Ljudi moji i prijatelji,« — promuca. »Tako mi poštene riječi i časti, ja ovo nijesam načinio.«

»A tko tebe okrivljuje?« dobaci netko.

Ta je misao djelovala. Potter podigne lice i pogleda oko sebe bez i najmanjeg tračka nade u očima. On opazi Indijanca i povika:

»Oh, Joe, ti si mi obećao, da ne ćeš nikada — «

»Je li ovo vaš nož?« upita ga šerif i pokaza mu nož.

Potter bi se bio srušio, da ga nijesu ljudi prihvatili i polako spustili. Zatim progovori:

»Nešto mi je govorilo, ako se ne vratim i ne uzmem — «. Tada se strese od groze i mahne svojom

klonulom rukom rekavši : »Pričaj im, Joe, pričaj, ionako se ne može sakriti.«

Huckleberry i Toma stajali su nijemi i ukočeni i dok je taj okorjeli lažac mirno i vedro pričao, oni su očekivali svaki čas, da će se otvoriti vedro nebo i da će se strijele sasuti na njegovu glavu, i čudili su se, zašto grom tako dugo oteže. A kad je Joe svršio i ostao živ i zdrav, ishlapila je njihova neodlučna namjera, da prekinu zakletvu i da spase jadnog prevarenog zatočenika, jer su vjerovali, da je taj zločinac zapisao svoju dušu đavolu, i bojali su se dirati u đavolje vlasništvo.

»Zašto nijesi bježao? Što te je vuklo ovamo?« upita netko Pottera.

»Nijesam mogao da ne dođem. Nijesam mogao drukčije,« jecao je Potter. »Htio sam pobjeći, ali morao sam doći upravo ovamo.« I opet je jadnik zaridao.

Indijanac Joe ponovi svoje svjedočanstvo mirno i točno i kasnije ga potvrdi prisegom. Kad su dječaci vidjeli, da strijele još uvijek ne udaraju, utvrdili su se u svome mišljenju, da se Joe prodao đavlu. Zbog toga im je Joe postao interesantniji, i oni nijesu skidali očiju s njegova lica. Odlučili su u duši, da će odsada paziti na njega, i to osobito noću, ne bi li u zgodan čas ugledali ma samo tračak njegova paklenoga gospodara.

Indijanac Joe pomože ljudima da dignu i natovare ubijenog čovjeka na kolica, a u taj se čas pronese među skupljenim svijetom glas, da je iz rane počela nanovo teći krv. Dječaci pomisliše, da će ta sretna činjenica svratiti sumnju drugim smjerom, ali se razočaraše, kad neki seljaci protumače :

»Rana nije ni tri koraka od Pottera, zato je počela teći krv.«

Strašna tajna i nemirna savjest bunile su čitave sedmice Tomin san. Jednoga jutra reče Sid za doručkom :

»Toma, ti se toliko bacaš u snu i prevrćeš, da ja ni pola noći ne spavam.«

Toma problijedi i obori oči.

»To je loš znak,« rekne ozbiljno tetka Pola. »Što ti, Tomo, imaš na duši?«

»Ništa. Ne znam ja ništa o tome.« Dječaku su ruke tako drhtale, da je prolio kavu.

»I tako čudno govoriš,« nastavi Sid. »Prošle noći si govorio : To je krv, krv, eto krv ! To si neprestano ponavljao i još si kazao : Ne mučite me, sve ću kazati ! Što ćeš kazati? Što bi ti htio kazati?«

Tomi je sve titralo pred očima. Ne može se ni pričati, što bi se sve dogodilo, da srećom nije s tetkina lica nestalo zabrinutosti i ona mu sama i nehotice pomogla :

»Eh, sve je to od onog strašnog ubivstva. I ja samo sanjam o tome svake noći. Koji put sanjam, da sam i sama kriva.«

Mary je pričala, da je i ona upravo tako uzrujana. Čini se, da se i Sid time smirio. Toma se vrlo brzo nekud izgubio, a kasnije se osam dana tužio, da ga boli zub i vezao glavu svake noći. On nije znao, da Sid noću leži budan i da često odmakne povoj pa se nasloni na lakat i dosta dugo prisluškuje, a onda opet pomakne povoj na pravo mjesto.

Tomina se duševna bol pomalo smirivala. Zubobolja mu dojadila i prestao je vezati maramu. Ako je Sidu i uspjelo, da iz njegovih nesuvislih buncanja složi nešto, on je to tajio.

Školski su se drugovi Tomini odsada uvijek igrali istrage i vodili su raspre o mrtvim mačkama. Sid je opazio, da Toma ne će nikada da bude istražitelj, premda je inače bio vođa u svim novim igrama ; opazio je i to, da Toma nikada ne će da svjedoči — i silno se tome čudio. Toma je pače uvijek izbjegavao takve igre. Sve malo pomalo istrage su izašle iz mode, i tako je prestala muka Tomine savjesti.

Svaki dan ili svaki drugi dan za vrijeme te nevolje Toma je kradomice odilazio pred tamnicu do prozora s gvozdenim rešetkama i donosio »ubojici« male darove i sitne ponude, što ih je mogao pribaviti. Tamnica je bila nekakva neugledna zidana kuća sred močvare na kraju sela. Pred njom nije bilo straže, jer je vrlo rijetko tko bio zatvoren. Te su sitne ponude pomogle Tomi da umiri svoju savjest.

Građani su silno željeli, da strpaju iza brave Indijanca zbog krađe lešine, ali je u njega bio tako strašan karakter, da se nitko nije usudio da prvi ustane protiv njega, i tako je izmakao. On je bio oprezan

pa u oba svoja iskaza počeo od tučnjave na groblju, a nije priznao, da je iskapao mrtvace, zato se svima činilo, da će biti najpametnije, ako ga zasada ostave i ne tuže sudu.

Tomine su se misli odvraćale od tajnih patnja, jer je našao novu, zanimljivu stvar, kojoj je obratio pažnju. Bekica Tatscher nije već nekoliko dana dolazila u školu. Toma se borio sa svojim ponosom i htio reći, »neka je voda nosi«, ali mu je trud bio uzalud. Često bi se našao naveče pred njenom kućom i tužno zastajkivao. Bila je bolesna. Što će biti, ako umre! Bilo mu je da poludi od te misli. Nije ga više zanimao ni rat ni gusarstvo. Nestalo je miline života i nije ostalo ništa nego samo pustoš i praznina. Napustio je svoj obruč i štapić, nije to bila za njega zabava. Tetka se zabrinula i počela ga liječiti na razne načine. Ona je spadala među one ljude, što slijepo vjeruju u svakakve patentne medicine i u sve novopečene metode liječenja. Uživala je u takvim eksperimentima. Čim bi dočula za kakvu novost, grozničavo bi željela, da je isproba — ne na sebi, jer njoj nije nikada trebalo — nego na prvome, tko bi joj došao pod ruke. Pretplatila se na nekakav list »Zdravlje«, na tu mjesečnu prevaru; sve one naduvene ludosti bile su upravo voda na njen mlin. Brižno je čitala, kako treba zračiti, kako lijegati u postelju, a kako se ujutro dizati, što treba jesti, a što piti, koliko se treba kretati, a što misliti i osjećati, a kakvo treba da je odijelo, — sve

je to bilo za nju kao sveto Pismo i nikada nije opazila, da njen časopis u novom broju psuje i grdi ono, što je prije mjesec dana preporučivao. Ona je bila prostodušna i čestita od glave do pete, pa je zato lako postala žrtvom. Da kažemo u slici : dolazila je kao smrt na mršavom konju, a sama je mislila, da je anđeo zdravlja i da ulijeva melem u rane svojih bolnih bližnjih.

Tada je bilo moderno liječenje vodom, a Tomina nujnost došla je u dobar čas. Tetka bi ga izvlačila iz postelje u ranu zoru, pa bi ga u drvarnici prelijevala čitavim potopom hladne vode ; zatim bi ga trla ručnikom oštrim poput bradve, umatala ga u vlažne ponjave i zatrpavala tolikim pokrivačima, dok mu nijesu sa znojem »žute mrlje sa duše izašle kroz pore na koži«, kako bi govorio Toma.

Unatoč svega toga Toma je svakim danom bivao sve turobniji, bljeđi i utučeniji. Ona je sada još dodala tople kupelji, ili naređivala, da sjedi u toploj vodi, onda su ga prskali tuševima ili ga bacali naglo u vodu. Dječak ostajaše strašan kao oglodan. Uz vodeno liječenje hranila ga je sa sluzi od ječmene kašice i stavljala mu na tijelo flastere. Postupala je s djetetom kao s kakvim vrčem i ulijevala je u njega svoje svemoćne lijekove.

Toma je ravnodušno podnosio to proganjanje, a stara se gospođa još većma uplašila. Ta se njegova ravnodušnost mora slomiti, pa bilo, što bilo. U to vrijeme ona prvi put sazna za lijek »pain-killer«, što znači »smrt bolima«. Ona odmah naruči čitavo tuce. Kad liznu lijek, veoma se obradova, jer je to naprosto bila vatra u obliku tekućine. Okani se stoga liječenja vodom i svega ostaloga i prihvati se »pain-killera«. Dala je Tomi malu kašiku lijeka i zabrinuto čekala rezultat.

Njena se zabrinutost jednim mahom smirila, jer je »ravnodušnost« bila slomljena. Dječak ne bi mogao da tako divlje i usrdno pokaže svoj »interes«, da su baš zapalili i vatru pod njim.

Toma osjeti i sam, da treba prekinuti. Takav je život možda dosta romantičan, ali mu je dojadio, jer ipak nije bilo dosta promjena. Zato je smišljao razne osnove, kako bi se spasio, i najzad je odlučio,

da će se pretvarati, kao da osobito voli »pain-killer«. Neprestano je moljakao, da mu dadu lijek, pa je već opržio i usta, a tetki je dojadilo, pa mu je dopustila, da uzme sam, kadgod mu se prohtije. Da je Toma bio Sid, tetka ne bi sumnjala i ne bi krišom nadzirala bočicu s medicinom. Opazila je, da ima lijeka doista svaki dan sve manje, a nije jadna ni slutila, da Toma liječi veliku pukotinu na podu njihove blagovaonice.

Upravo je jednoga dana Toma liječio pukotinu, kad li mu se prišulja tetkin žuti mačak, zgrbi leđa i požudno se zagleda u kašiku, kao da moli, neka mu dade malo, da i on kuša. Toma reče :

»Ne moli, macane ; budi sretan, što ne trebaš !«

Ali macan se učini, kao da treba lijek.

»Hoćeš li doista?«

Macan je htio.

»Kad me moliš, neka ti bude, ja ti ne zavidim, ali ako ti ne bi prijalo, znaj, da si sam kriv, i ne proklinji nikoga.«

Macan je pristao. Toma mu širom otvori usta i ulije mu »pain-killer«. Macan skoči nekoliko metara u vis s bojnim poklikom, a onda se stane vrtjeti okolo naokolo po sobi udarajući glavom u pokućtvo. Lonci su s cvijećem samo letjeli, svuda je po sobi nastajao nered i ruševine. Zatim se uspravi na stražnje noge i stane se previjati od luđačke radosti, pa okrenu glavu preko ramena, da strašnim mijaukom objavi svijetu svoju neobičnu sreću. Onda se opet stane vitlati po sobi šireći oko sebe kaos i dižući urnebes. Tetka Pola uđe još na vrijeme, da čuje njegov završni »hura« i da ga vidi, kako je izjurio kroz prozor rušeći još preostale lonce s cvijećem. Stara se gospođa skameni od čuda i zagleda se preko svojih naočala ; Toma je ležao na podu i pucao od smijeha.

»Tomo, što je mački?«

»Ne znam, tetko,« reče Toma jedva dišući od smijeha.

»Još nigda nijesam vidjela tako što. Od čega tako skače?«

»Doista ne znam, tetko ; mačke uvijek tako skaču, kad su dobre volje.«

»Tako skaču, zar doista?« U tetkinom je glasu bilo nešto, čega se Toma uplašio.

»Jest, ja mislim.«

»Ti misliš?«

»Da.«

Stara se gospođa sagne, a Toma je stane pažljivo motriti od straha. Prekasno opazi, što to ona gleda. Ispod pokrivača na krevetu virila je držalica male kašike. Tetka je izvuče, a Toma se strese i obori oči. Tetka ga digne kao lonac za uši i kvrcne ga po glavi glasno svojim naprstkom.

»Reci mi, čovječe, zašto mučiš tu jadnu nerazumnu životinju?«

»Načinio sam to od samilosti — jer macan nema tetke.«

»Nema tetke! Zašto spominješ tetku?«

»Zato. Da on ima tetku, ona bi ga sama palila medicinom! Ona bi mu pržila utrobu, i ne bi joj ga bilo više žao, nego da je čovjek!«

Tetku Polu najednom zapeče savjest. Što je okrutno prema mačku, okrutno je i prema dječaku. Ona se ražalosti i razmekša, oči joj zasuze, i ona pogladi Tomu po glavi i rekne blago:

»Tomo moj, ja sam ti htjela samo dobro. Pa gledaj, i pomoglo ti je, ali odsada više ne moraš piti medicine.«

Toma je vrlo rano došao u školu, i svi su se čudili, jer je uopće posljednjih dana obično dolazio prerano u školu. Sada je kao i prošlih dana stajao pred vratima školskog dvorišta, mjesto da se igra s drugovima. Kazivao je, da je bolestan, i doista su mu mogli vjerovati. Pričinjao se, kao da gleda bilo kuda, a zapravo je gledao — niz ulicu. U taj čas eto Jeffa Thatchera, a Tomino se lice blaži; on pažljivo gleda još jedan čas, a onda se žalosno okreće.

Jeff Tatcher prilazi, a Toma ga pozdravlja i navodi ga na sve načine, ne bi li što saznao o Bekici, ali nedosjetljivi deran nikako ne će da zagrize udicu. Toma stražari i očekuje i kadgod se pojavi na vidiku lepršava haljinica, on se obraduje i odmah zamrzi djevojčicu, jer nije ona prava. Najzad se više i ne

pomaljaju haljinice, a Toma se smrkava i zapada u tugu, ulazi u praznu školu, da pati. Još jedina haljinica prolazi kroz školska vrata, a Tomino srce skače kao ludo. Za čas eto ga na polju, skače kao Indijanac, urla, smije se, vitla dječake, preskakuje plot uz opasnost života i zdravlja, prebacuje se preko ruku, stoji na glavi — izvodi svakakva junaštva, a kradomice pogledava na Bekicu Tatcherovu, zapaža li ga ona. Ali ona se drži, kao da ništa ne primjećuje, ona ga pače i ne gleda. Ma je li moguće, da ga ne vidi? On prilazi sa svojim vještinama u njenu neposrednu blizinu; juri oko nje s bojnim poklicima, otima kapu jednom dječaku i baca je na školski krov, napada na skup dječaka i ruši ih na sve strane, sam se baca na zemlju tik pred Bekičinim nosom i malo da i nju nije srušio — a ona se okrenula, digla nosić uvis, i on čuje, kako govori: »Uf, neki ljudi misle, da su vrlo zgodni — i uvijek se produciraju!«

Tomi usplamte obrazi, i on se pokupi i odšulja pokunjen i potišten.

Toma je nešto čvrsto odlučio. Bio je mrk i očajan. Mislio je, da je on zapušteno dijete bez prijatelja i da ga nitko ne voli. Kada saznadu ljudi, što ga je navelo na taj čin, možda će požaliti ; on je pokušao da bude dobar i da ide pravim putem, ali ga oni ne puštaju. Svi oni idu samo za tim, da ga se riješe, pa neka im bude to veselje ; sigurno će ga svi proklinjati i grditi ; kako da ne će? Jadni odmetnik nema prava da se žali. Jest, oni su ga nagnali do krajnih granica : on će provoditi hajdučki život.

Međutim je zašao daleko u livade, pa je glas školskog zvonca samo slabo dopirao do njegova uha. On zajeca, kad pomisli, da ne će više nikada, nikada slušati taj poznati mili glas — oh to je doista teško ; ali oni su ga prisiilli, gurnuli su ga u hladni svijet, a on mora da se pokori. No on im prašta. Nato se još ubrza i pojača njegovo jecanje.

Upravo u taj mah sastane svog vjernog prijatelja Joe Harpera. Prijatelj je mrko gledao i vidjelo se, da nosi u srcu veliku i strašnu namjeru. Očito su se našle »dvije duše, a jedna misao«. Toma otare oči rukavom i počne nešto buncati, kako je odlučio da pobjegne, jer svi s njim ružno postupaju, lutat će po tuđem svijetu i nikada se ne će vratiti ; na kraju zamoli, neka ga Joe nikada ne zaboravi.

Tada se otkrije, da je Joe upravo to isto htio zamoliti Tomu i zato ga je lovio i tražio po livadama. Mama ga je istukla, jer da joj je popio nekakav skorup, a on ga nije ni dirnuo i uopće nema ni pojma o

nikakvu skorupu; jasno mu je, da joj je on dojadio, pa bi ga se htjela riješiti i želi, da ga nestane. On ne može odoljeti, kad ona tako hoće, ali se nada, da će mama biti sretna i da ne će nigda požaliti, što je otjerala svoga maloga u svijet, da zlopati i — umre.

Tako su putovala dalje dva nesretna druga i zavjerila se, da će jedan drugome biti na pomoći, kao da su rođena braća: nikada se ne će odijeliti, dok ih smrt ne izbavi iz njihovih patnja. Tada počeše stvarati osnove. Joe bi htio postati pustinjak i isposnik pa živjeti u samotnoj pećini hraneći se korom, a onda umrijeti od studeni, bijede i nevolje, ali kad sazna za Tomine namjere, pristane, da bude gusar, jer mu se razbojnički život učini zgodnijim.

Tri milje od St. Petersburga, na mjestu, gdje je rijeka Mississipi nešto šira od jedne milje, nalazi se dugački, uski otok obrastao šumom. Na otoku nitko ne živi, a leži sasvim blizu protivne obale obrasle gustom nenastavanom šumom. Taj su Jackson-otok dječaci odabrali, ali im nije bilo jasno, na koga će gusarski napadati; na to još nijesu mislili. Zatim odoše u potragu za Finnom Huckleberry, i on im se smjesta pridruži, jer mu je bilo svejedno, kakvu će karijeru započeti. Nato se raziđoše i ugovoriše, da će se naći dvije milje nad selom na obali rijeke u omiljelo vrijeme — o ponoći. Tamo je mala splav, pa će je oni prisvojiti. Svatko neka ponese sa sobom udice i konopa i toliko hrane, kolikogod može ukrcati i potajno uzeti, jer tako rade odmetnici. I još prije nego li se smrklo, sami su širili svoju slavu pričajući povjerljivo, da će se vrlo brzo »čuti nešto«, i svakoga su opominjali, neka šuti kao zaliven i neka čeka.

Oko ponoći stigne Toma s kuhanom šunkom i s nekim sitnicama i ustavi se u šikarju uz strmu obalu i stane pažljivo motriti hajdučko sastajalište. Gleda on: Nebo je osuto zvijezdama, a svuda vlada tišina. Golema rijeka širi se poput oceana. Toma osluškuje, ali niotkud ni glasa. Sada otegnuto zazviždi. Odgovori mu netko odozdo ispod pećine. Zazviždi još dva puta; isto tako mu odgovaraju i čuje se glas:

»Tko je?«

»Toma Sawyer, Crni Osvetnik mora španjolskoga. Kazuj svoje ime!«

»Huck Finn, Crvenoruki, i Joe Harper, Užas Morski.« (Toma je ta imena našao u svojim najmilijim knjigama.).

»Dobro je. Kazujte lozinku!«

Dva promukla glasa šapnu u isti čas strašnu riječ u crnom mraku:

»K r v!«

Toma spusti šunku, da se kotrlja niz obalu, a onda se i sam spusti za njom, ne brinući se, što se dere na njemu i koža i odijelo. Stazom se doduše moglo lako i prijatno doći do rijeke, ali to nije put za gusara i hajduka, koji voli opasnost i napore.

Užas morski donio je toliki komad slanine, da se sav izmorio. Crvenoruki Finn ukrao je kotlić i mnogo napola osušena duhanova lišća, a donio je i kukuruzovine, da od toga naprave lule. Nažalost nijedan od gusara nije ni pušio, ni žvakao duhan, osim jedinoga Finna. Crni Osvetnik mora španjolskoga odluči, da ne će krenuti na put bez vatre. To je bila pametna misao. Za žigice se u ono vrijeme jedva i znalo. Srećom ugledaju kako tinja oganj na velikoj splavi kakvih dvjesta jarda niže, pa odu krišom onamo i domognu se živih ugaraka. Oni su iz toga napravili važnu pustolovinu; svaki čas bi netko kazao «pst«, a onda bi opet stavljali prst na usta, mašali se rukama za umišljene ljute mačeve, zapovijedali strašnim šapatom: »Eto neprijatelja, dajte da okuša naše britke mačeve,« jer »mrtva usta ne govore.« Oni su vrlo dobro znali, da su splavari u selu na noćištu, ili da negdje piju, ali to ipak nije bio dovoljan razlog, da uzmu vatru na negusarski način.

Sada se otisnu na splavi od obale. Toma će biti kapetan, Huck se smjesti uz kormilo, a Joe na provu.

Tako Toma stoji namrštenih obrva usred splavi, ruke je skrstio na grudima i izdaje tihe stroge zapovijedi:

»Laškaj cimu!«

»Gotovo je, kapetane!«

»Šijaj!«

»Malo na desno!«

»Jest, kapetane!«

»Dižite jedra!«

»Molaj!«

Dječaci su upravili splav ravno prema matici rijeke, i bez sumnje su kapetanske zapovijedi služile samo kao ukras.

»Kakvim jedrima plovimo?«

»Napeli smo sošno, košno i vršno jedro!«

»Dvanaestorica neka se popnu na prednji jarbol! Živo! Brzo!«

«Slušamo, kapetane!«

»Napnite sve tri prečke i gornjaču! Brzo sinci!«

»Slušamo, kapetane!«

»Držte se momci! Svi na okup!«

»Eto nas, kapetane!«

Splav je plovila sredinom rijeke. Dječaci su dobro upravili provu i sad su lako upravljali kormilom. Prošla su tri četvrta sata, a da nijedan nije progovorio ni riječi. Sada je upravo splav prolazila mimo njihova udaljenog gradića. Dva tri drhtava svijetla pokazivahu, gdje spokojno drijema mjestance uz široku, zvijezdama obasjanu rijeku, pa i ne sanja o potresnom događaju, što se ovdje zbiva. Crni Osvetnik stajao je tiho skrštenih ruku i posljednji put gledao mjesto, u kome je nekoć doživio toliko radosti, a posljednjih dana toliko žalosti. Želio je, da ga sada vidi »ona« sred divlje struje, kako smiona srca neustrašivo gleda u oči pogibli i smrti, i da vidi, kako s gorkim smiješkom na usnama srta u propast. Njegovoj mašti nije bilo teško da ukloni Jackson-otok nekuda daleko, odakle se ne vidi gradić, pa je šiljao »posljednje poglede« slomljena i zadovoljna srca. I drugi su gusari »posljednji« put gledali gradić, a gledali su tako dugo, da ih je struja gotovo ponijela mimo otoka. Srećom su u pravi čas opazili opasnost i promijenili smjer. Oko dva sata ujutro nasjela je splav na plićini kojih dvjesta jarda od vrha otoka, pa su dječaci gacali do obale i vraćali se, doklegod nijesu istovarili svoj tovar. Na splavi su našli i neko staro jedro, pa su u grmlju na vrlo skrovitom mjestu razapeli šator, da im štiti zairu, a oni će sami spavati pod vedrim nebom, kako priliči odmetnicima.

Naložiše vatru kraj velikog panja dvadeset ili trideset koraka u dubini šume, ispržiše nešto slanine i pojedoše polovinu kruha. Činilo im se, da nema ništa ljepše na svijetu nego se ovako sladiti sred pra-

šume na pustom nenastavanom ostrvu, daleko od gomila ljudi ; i zato odlučiše, da se nigda više ne vrate ni u blizinu civilizacije. Plamen je veselo poigravao i osvjetljivao njihova lica i bacao crvenkast sjaj na visoka stabla, što su se pričinjala kao stupovi šumskog hrama, na sjajno glatko lišće i na zamršene vinjage. Kad je posljednja korica slanine krcnula pod zubima, dječaci su se sretni i zadovoljni pružili po travi. Mogli su oni naći i hladnije mjesto, ali nijesu htjeli da se liše takvog romantičnog užitka, nego su legli uz logorski oganj, što tiho tinja i pucketa.

»Nije li nam divno?« reče Joe.

»Sjajno!« reći će Toma.

»Što bi rekli dečki, da nas vide?«

»Što bi rekli? Dali bi život, da mogu doći ovamo. Je li Hucky?«

»I ja mislim,« reče Huckleberry, »jer meni je ovdje vrlo dobro. Ja uopće ne bih znao nešto ljepše ni zamisliti. Ionako nijesam kod kuće nikada sit, a ovdje me bar nitko ne grdi i ne psuje.«

»To je baš pravi život za mene,« reče Toma. »Ne moraš se ujutro dizati, ne moraš ići u školu, ne moraš se umivati i uopće ne trebaš raditi takvih gluposti. Gle, Joe, gusar ne mora ništa raditi, kad je na suhom, a pustinjak mora mnogo moliti, a nema nikakvih radosti.«

»Jest, pravo kažeš,« pristane Joe, »ali ja nijesam dosta razmišljao o tome. Sada je i meni milije, što sam gusar, kad sam vidio, kako je to divno.«

»Vidiš,« reče Toma, »pustinjaci danas ne vrijede više toliko kao u staro vrijeme, a gusare i danas svatko poštuje. Pustinjaci spavaju na najtvrđem tlu, oblače se u kostrijet i posipaju glavu pepelom, stoje na kiši i —«

»Ja bih pobjegao,« odluči Finn.

»Pobjegao! Ti bi mi bio krasan pustinjak. Svi bi te se stidjeli.«

Crvenoruki mu ništa ne odgovori, jer je imao važnijega posla. Upravo je izdubao kukuruzni klip i u nj utakao šuplju trstiku, napunio duhanom, prinio žeravicu i uvio se u oblak mirisava dima. Drugi su gusari zavidno gledali, kako on odbija dimove, i potajno su odlučili, da će i oni što prije pokušati. Huck ih iznenada zapita :

»Što zapravo rade gusari?«

A Toma odgovori:

»Oh, imadu oni dosta posla: plijene brodove, pale ih, otimaju novce i zakapaju na groznim mjestima na svom otoku, gdje ih čuvaju duhovi i zmajevi, onda ubijaju sve ljude na brodovima i samo ih bacaju s palube u more.«

»A žene odvode na otok,« popravi Joe »jer oni ne ubijaju žena.«

»Jest,« sjeti se Toma, »oni ne ubijaju žena, jer su suviše plemeniti, a te žene su uvijek prekrasne.«

»A kakve su im tek haljine! Sve samo zlato, srebro i dijamanti,« reče Joe sav u zanosu.

»Tko ima takve haljine?« zapita Huck.

»Pa gusari.«

Huck zabrinuto pogleda svoje odijelo.

»Mislim, da se nijesam dobro udesio za gusara, ali ja nemam drugoga odijela,« rekne žalosno.

Drugi ga dječaci odmah umiriše, kad mu rekoše, da će on već imati lijepih haljina, čim počnu gusariti. Ovi jadni dronjci bit će dobri za početak, premda su znameniti gusari bili uvijek kićeno odjeveni.

Razgovor je sve malo pomalo zamirao, i san je sklapao vjeđe malih skitnica. Lula ispade iz prstiju Crvenorukoga i on usne snom pravednika. Užas Morski i Crni Osvetnik mora španjolskoga mnogo su teže zaspali. Oni su ležeći potiho izmolili molitve, jer nije bilo nikakva autoriteta, koji bi ih prisilio, da klečeći mole glasno. Isprva su odlučili, da uopće i ne će moliti, ali ih je bilo strah, bojali su se groma iz vedra neba. Kad su se posve smirili i već gotovo prešli na onaj svijet — javio se nepozvani gost — savjest. Počeo ih hvatati strah, da su krivo učinili, što su pobjegli, a onda su pomislili na ukradeno meso i stali muku mučiti. Pokušali su umiriti savjest time, što su i prije mnogo puta smotali kakvu jabuku ili poslasticu, ali se savjest nije dala umiriti takvim slabim razlogom. Napokon im se i samima učinilo, da se jabuke i slastice uzimaju kao od šale, a kad se uzme slanina, šunka i druge vrijedne stvari, onda je to prava prosta krađa. Dobro su se oni sjećali zapovijedi Božje protiv krađe, zato u duši odlučiše, da nikad ne će svoj gusarski zanat okaljati zločinom krađe. Tako i naši nedosljedni gusari sklopiše primirje sa svojom savjesti, pa usnuše mirnim snom.

Kada se Toma ujutro probudio, nije znao, gdje je. Sio je, protro oči i pogledao oko sebe, a onda je tek shvatio. Vidio je, da se javlja prvo sivo svijetlo dana, a šumom vlada spokojni mir i tišina. Ni listak se ne miče, ni glasak ne narušava razmišljanje velike prirode. Biserna se rosa blista na lišću i travi. Bijeli pepeo prikriva vatru, samo se tanki modrikasti pramen dima uspinje ravno uvis. Joe i Huck spavaju. Negdje daleko u šumi javlja se ptica, a druga joj odgovara; a sada eto kljucka o drvo žuna. Sve pomalo sviće, javlja se sve više glasova, budi se život. Pred očima zamišljenog dječaka događa se divno čudo — priroda se budi iza sna i počinje rad. Mala zelena gusjenica mili po rosnom listu, diže od časa do časa dvije trećine tijela uvis, kao da nešto njuška, a onda mili dalje. »Dolazi da uzme mjeru za odijelo«, misli praznovjerni Toma; gusjenica mu se sama primiče, a on sjedi mirno kao stanac kamen, sve njegove nade stoje ili padaju, kad se to malo biće uputi prema njemu, ili kad krene na drugu stranu. U odlučnom teškom momentu gusjenica savije svoje uzdignuto tijelo i odlučno prijeđe na Tominu nogu i mili po njoj. Tomino je srce radosno, jer to znači, da će dobiti novo odijelo, a ne osjeća ni truna sumnje, da će to biti divna gusarska uniforma. Eto tamo dolazi čitava povorka mravi,

jedan vuče mrtva pauka pet puta većeg od sebe i uspinje se s njim ravno uz neko stablo. Mala Božja ovčica penje se na vrtoglavu visinu jedne vlati, a Toma je plaši :

Mala Božja ovčice,
Nema tvoje dječice.
Izgorje ti kućica,
Žalosna si majččia.

Božja ovčica odmah širi krila i leti, da potraži dječicu, a Toma se ne čudi, jer se već vrlo često šalio i uvjerio, da je ta bubica praznovjerna i da se boji vatre. — Eto, dolazi i zujak. Toma ga dira, a on grči nožice i pretvara se, da je mrtav. Sva šuma ozvanja od ptičjeg cvrkutanja. Jedna ptičica sjedi na grani povrh Tomine glave i nakrivivši glavicu radoznalo gleda strance, mala vjeverica sada skače, a sada promatra nepoznata lica, pa onda dolazi zvjerka iz porodice lisica, i ne zna, bi li se bojala ili ne bi, jer taj mali divljak još nigda nije vidio čovjeka. Sva se priroda već probudila i užurbala, dugačke sunčane zrake prodiru kroz gusto lišće, a šareni leptiri uljepšavaju sliku.

Tada Toma prodrma i druge gusare, a oni radosno skočiše na noge, te su se već za čas dva svukli, lovili se, preskakivali i praćakali se po plitkoj bistroj vodi kraj prostrane pješčane obale. Nimalo ih nije srce vuklo u gradić, što je još drijemao s onu stranu veličanstvene goleme rijeke. Neki zalutali talas ili lako nabujala voda odnijeveše splav, a dječacima to bijaše milo, jer su tako bili spaljeni mostovi među njima i civilizacijom.

Vratiše se u logor osvježeni, radosni i proždrljivi, te ubrzo raspiriše zapretanu vatru. Huck pronađe u blizini izvor bistre hladne vode, a dječaci napraviše čaše od širokog hikorova lišća i osjetiše, da voda, kad se pije na tako divan način, prija bolje nego kava. Dok je Joe rezao slaninu za doručak, Toma i Huck ga zamoliše, da samo malo pričeka. Odjuriše do zgodne male uvale na rijeci, baciše mreže i ne prevariše se. Joe nije još imao ni vremena da bude nestrpljiv, kad eto ti njih s nekoliko riba — bilo bi toga dosta za čitavu porodicu. Ispržiše ribe sa slaninom i začudiše se, što im još nigda nijesu ribe tako prijale. Nijesu oni

još znali, da je riba iz rijeke to bolja, što prije s udice dođe na vatru, a nijesu mnogo trli glavu ni time, kako se javlja glad, kad čovjek spava pod vedrim nebom, kad se kreće i kupa.

Iza doručka su ležali u hladu, jer je Huck morao popušiti lulicu, a onda su otišli u šumu na istraživačku ekspediciju. Tumarali su veselo preko trulih panjeva, kroz prepleteno šikarje, ispod svečanih šumskih vladara, zavješenih od krošnje do zemlje rosnim plaštem vinjaga i povijuša. Nailazili su na sakrivene čistine prekrite zelenim sagom trave i ukrašene bujnim cviječem.

Našli su mnogo divnih stvari, ali nije bilo ničega, čemu bi se čudili. Otkrili su, da je otok dug oko tri milje, a četvrt milje širok, i da je najbliže kopno odijeljeno uskim kanalom jedva dvjesta jarda širokim. Svaki bi se sat kupali i plivali, i tako je prošlo već pola poslijepodneva, kad se vratiše u logor. Previše su bili gladni, da bi mogli pecati ribu, nego su se poklopili po hladnoj šunki i onda prolijegali u hladu, da se po razgovore.

Sjede oni tako i razgovaraju, a razgovor zapinje i zamire. Tišina, svečani mir šume, osama djeluju na duše. Zamišljeni su. Neka se neodređena čežnja rađa u njima, biva sve tamnija i tužnija — a to je čežnja za domom. Pače i Finn Crvenoruki sniva o stepenicama i o svinjcima, ali svi se stide svoje slabosti i nitko nema hrabrosti da izrekne svoje misli.

Iza nekoga vremena dječaci zamijete neki čudan glas u daljini. Sve do sada nijesu to ni primijetili upravo onako, kako često ne čuje čovjek ni kucanje sata, a onda ga odjedared čuje. Taj je tajanstveni glas postao izrazitiji i prisilio ih, da ga zapaze. Oni se trgoše, pogledaše jedan drugoga i stadoše usplahireno osluškivati.

»Što je to?« reče Joe poluglasno.

»Ne znam, čudno mi je,« šapne Toma.

»Grom nije,« reče plaho Huckleberry, »jer grom —«

»Mir!« reče Toma. »Šuti i ne govori!«

Čekali su tako neko vrijeme, i činilo im se, da traje bar godinu dana, a onda onaj isti mukli tutanj naruši svečanu tišinu.

»Hajdmo, da vidimo!«

Skočiše na noge i jurnuše na obalu prema gradiću. Oprezno razmakoše grmlje na obali i proviriše na vodu. Mala parna prevozna skela plovila je sa strujom rijeke otprilike jednu milju ispod gradića. Na palubi je sve vrvjelo od ljudi. Oko skele plovilo je mnogo veslačkih čamaca, ali dječaci nijesu znali odrediti, što se tamo radi. Tada najednom pokulja sa skele bijeli dim i savije se u mali oblak, a onaj isti mukli tutanj ponovno dopre do mališa.

»Sada znam!« povikne Toma. »Netko se utopio!«

»Jest, tako je,« reče Huck, »tako su radili prošlog ljeta, kad se utopio Bill Turner. Oni opale top nad vodom, a onda utopljenik ispliva na površinu. Da, još ispeku velike hljebove kruha, stave u njih živê i puste ih da plivaju. Hljebovi otplivaju ravno na ono mjesto, gdje leži utopljenik, i tamo se ustave.«

»Jest i ja sam to čuo,« reče Joe. »Čudim se samo, kako to hljeb može načiniti.«

»Oh, nije tu važan kruh, nego je važno, što oni govore i baju, prije nego ga puste u vodu.«

»Ma ništa ne govore,« reče Huck. »Gledao sam ja to, pa znam, da ništa ne govore.«

»To bi bilo smiješno,« naljuti se Toma. »Valjda su govorili potiho u sebi. Sigurno govore. To može svatko pametan da zna.«

I drugi su se dječaci složili s Tomom, da sam priprosti i nerazumni hljeb ne bi bez nekih čarobnih riječi mogao tako inteligentno vršiti ovo važno poslanstvo.

»Sunca mi, htio bih, da sam i ja tamo,« reče Joe.

»I ja,« reče Huck. »Sve bih dao, samo da znam, koga traže.«

Tako su dječaci osluškivali i budno pazili, kad li najednom Tomi sine misao i on vikne:

»Dečki, ja znam, tko se utopio — mi!«

U istom času se sva trojica osjetiše kao junaci. To je prekrasan uspjeh. Njih traže, za njima žale, zbog njih srca pucaju, suze se liju, ljudi kukaju; sada sigurno već okrivljuju sami sebe, što su bili tako neljubezni sa svojim jadnim izgubljenim dječacima, svi se gorko kaju i grize ih savjest. A što je još ljepše, o njima govori čitavo mjesto, svi im dečki zavide, što su tako slavni i poznati. Divno je to. Najbolje je ipak otići u gusare.

Sumrak se stade spuštati, skela ode na svoj obični posao, da prevozi s jedne obale na drugu, čamci se raziđoše, a gusari se vratiše na noćište. Srce im je kliktalo od taštine, što su se proslavili i zadali toliko slavne brige. Lovili su ribe, kuhali, večerali, a onda stali raspredati, što li se u selu o njima govori. Lijepo im je bilo zamišljati sliku općenite tuge. Kad su se noćne sjene spustile i prekrile ih, polako su prestali razgovarati, i samo su sjedili i zurili u vatru, a misli su im lutale nekuda daleko. Prošlo je uzbuđenje, a Toma i Joe nijesu mogli suzdržati misli, da se ne vraćaju kući k nekim dragim licima, koja se ne raduju toj divnoj šali tako kao oni. Ružne im se slutnje javile u duši, i oni se rastužili i smrkli, i nehotice im se oteo po koji uzdah. Oprezno i polagano pruži Joe »ticala«, da ispita, što drugovi misle o vraćanju k civilizaciji — dakako ne sada, nego — — —

Toma prezirno odbije takvu misao, a Huck se složi s Tomom. Malodušni Joe brzo se ispriča i izvuče se iz neprilike samo s malom ljagom, da čezne za domom. Taj put propade izdajnička misao, da bi se mogli vratiti kući.

Kad je već nastala duboka noć, Huck je prvi zadrijemao i zahrkao, a za njim je usnuo Joe. Toma je ležao poduprt laktom i budno pazio na njih, a onda je oprezno kleknuo i otpuzao tražeći nešto po travi uz drhtavo svijetlo logorske vatre. Pokupio je nekoliko oblih bijelih kora sikomore i najzad izabrao između njih dvije najzgodnije i klečeći kraj vatre pisao nešto na njima svojom crvenom olovkom. Jednu koru savije i spremi u džep, a drugu stavi u šešir druga Joe, šešir odmakne nešto dalje od vlasnika i strpa u nj svoje neprocjenjivo blago: komad krede, jednu gumu, tri udice i jednu špekulu, zvanu »staklenka«. Tada se na prstima odšulja između drveća, a kad se dobro odmakne, potrči trkom i odjuri do obale, gdje je bila plićina.

Poslije nekoliko časaka već je Toma bio u plitkoj vodi uz pjeskovitu obalu i gazio na najužem mjestu prema Illinois obali. Prije nego li mu je voda doprla do pojasa, već je prevalio polovinu puta. Dalje mu struja nije dala da gazi pa je smiono zaplivao, da prevali još drugih stotinu jarda. Plivao je sa strujom i ona ga je ponijela niz vodu brže nego se nadao. Ipak se nekako dokopa obale i izađe na suho. Kad opipa rukom džep i osjeti, da je kora čitava, onda krene kroz šumu, a voda mu se cijedila s odijela. Malo prije deset sati dođe do čistine, što je bila nasuprot gradića i ugleda skelu u sjeni drveća praj strme obale. Sve je mirovalo pod sjajnim zvjezdanim nebom. Toma se, budno pazeći, spusti niz obalu, uđe u vodu, zapliva i poslije tri do četiri zamaha popne se u čamac, što je bio svezan uz krmu skele. Zavuče se pod klupu i stane čekati. Tada zvekne hrapavo zvonce, a nečiji glas zapovjedi, da se kreće. Za čas je kljun čamca plovio ravno iza krme na skeli, i tako je započela vožnja. Toma je bio presretan zbog svoga uspjeha, jer

je znao, da splav posljednji put ove večeri prelazi na drugu obalu. Iza dvanaest ili petnaest minuta umire se točkovi, Toma skoči iz čamca u vodu i zapliva u mraku prema obali, pristane kakvih petnaest jarda niže ne bojeći se, da će ga tako kasno itko sastati. Otrči kroz puste drvorede i brzo se nađe pod tetkinom dvorišnom ogradom. Popne se na nju i pogleda u tetkinu osvijetljenu sobu. Sjede tu i razgovaraju tetka Pola, Sid, Mary i majka Joe Harpera. Svi su nedaleko postelje, a postelja je između njih i vrata. Toma priđe k vratima i stane polako pritiskati kvaku, tada pritisne nešto jače, a brava popusti i vrata škripnu. On stane oprezno gurati vrata, ne bi li se otškrinula. Iza nekoliko odmora, što su nastajali, kadgod bi vrata škripnula, učini mu se otvor dosta velik, da bi se mogao provući na koljenima u sobu, zato uvuče najprije glavu u sobu.

»Zašto svijeća tako taj dršće?« začudi se tetka Pola. Toma strugne kroz vrata. »Čini mi se, da su vrata otvorena. Sada ne će biti kraja čudnim događajima. Idi, Side, zatvori ih.«

Tome nestane pod krevetom upravo u posljednjem času. Tu je ležao, da malo odahne, a onda se prikučio malo bliže, tako, da bi mogao dodirnuti tetkinu cipelu.

»Rekla sam ja,« govori tetka Pola, »nije on bio nikakav nevaljanac, nego — kako da kažem — samo nestašan. Bio je, znate, samo nepromišljen, vrtoglav kao malo ždrijebe. Nikome da učini što na žao, bilo je u njega zlatno srce, najbolje srce na svijetu,« i tetka ne može dalje od suza.

»Isti vam je takav bio i moj Joe — uvijek spreman na vragolije, ali tako nesebičan, kako samo može čovjek da bude. Bog će me pokarati, što sam dijete izbila, kao da mi je polizao skorup, a nijesam se sjetila, da sam ga sama prolila, jer se ukiselio. Pa zar da ja nikada, nikada više ne vidim svojeg jadnog, nedužnog malog!« Toma sluša, kako gospođa Harper plače i rida, kao da će joj pući srce.

Sid se upliće u razgovor:

»Da je Toma bio bolji, ne bi — «

»Side!« Toma osjeća tetkin strogi pogled, i ako ne može vidjeti. »Ni riječi da nijesi više kazao protiv moga Tome. Bog će se brinuti za njega — ne uzrujavaj se ti, mladi gospodine. Oh, gospođo Harper, kako ću

bez njega, kako ću bez njega? On je bio radost moga života, i ako je prečesto mučio moje staro srce.«

»Gospod dao i Gospod uzeo. Blagosloveno da je ime Gospodnje! Ali teško je to — oh, strašno je! Upravo prošle nedjelje ispalio je Joe nekakvu praskavicu meni pred nosom, a ja udri po njemu. Da sam samo slutila, kako će brzo — — oh, da opet to načini, ja bih ga zagrlila i blagoslovila.«

»Jest, jest, razumijem ja, kako je vama na duši, gospođo Harper, znam ja posve točno, kako je to. Nije tome davno, bilo je to još jučer poslije podne, napojio moj Toma macana s pain-killerom, pa sam mislila, da će životinja prevrnuti kuću. Bog mi neka oprosti, kvrcnula sam jadnog pokojnog siromaha svojim naprstkom po glavi. Ali njegove su patnje sada svršene. Posljednjim riječima što sam čula, prekorio me, što sam ga — «

To je bila tako bolna i tužna uspomena, da je stara gospođa posve klonula. I Toma je sada ronio suze, dakako ponajviše iz samilosti prema samome sebi. Slušao je, kako i Mary plače i kaže ovda onda koju blagu riječ. Toma nije još nigda dosada imao o sebi tako plemenito mišljenje. Toliko ga je ganula tetkina tuga, da se već malone izvukao ispod postelje i radosno je ogrlio, a takav bi teatralni nastup silno pristajao njegovu karakteru, ali se savladao i ostao ležati. I dalje je prisluškivao pa je iz pojedinih riječi i odlomaka shvatio, kako su najprije pomišljali, da su se dječaci utopili kod kupanja; zatim su opazili, da je nestalo male splavi; onda su neki drugovi pričali, kako su im izgubljeni dječaci navijestili, da će se naskoro »nešto čuti«, a onda su mudre glave skupile sve u jedno i zaključile, da su se dječaci otisnuli niz rijeku na splavi i da će ih naći u susjednom gradu, ali kada oko podne nađoše splav uz obalu nekih pet ili šest milja ispod gradića, nestalo je svake nade; zacijelo su se utopili, inače bi ih glad natjerala kući u sumrak, ako ne već i prije. Mislilo se, da su zato uzalud tražili utopljenike, jer su se morali utopiti u sredini rijeke; inače su dječaci izvrsni plivači i bili bi se spasli. Tako je bilo u srijedu naveče. Ako se tjelesa ne nađu do nedjelje, onda će napustiti sve nade, pa će se ujutro održati zadušnice za njihove duše. Toma protrnu.

Gospođa Harper plačući zaželi laku noć i digne se. Tada obje ojađene žene iz zajedničkog nagona padnu u naručje, da zajedno oplaču svoju žalost, a onda se rastanu. Tetka Pola zaželi nježno Sidu i Mary laku noć. Sid je malo šmrcao, a Mary je plakala od sveg srca.

Tetka Pola je klečala i molila za Tomu tako dirljivo i usrdno, s neizmjernom ljubavi u svakoj riječi i u starom drhtavom glasu, da je Toma prolijevao tople suze.

Morao je biti miran, kad je tetka legla, jer se ona nemirno prevrtala, uzdisala i isprekidano jadikovala. Ali najzad se ipak smirila i tek nešto tiho mrmljala u snu. Sada se dječak izvuče ispod postelje, priđe k njenom uzglavlju i zakloni svijeću rukom. On u srcu osjećaše mnogo samilosti za nju. Onda izvadi koru sikomore i namjesti je pokraj svijeće. Međutim mu nešto drugo pade na um i on oklijevaše. Lice mu se ožari od te sretne misli, koru strpa žurno u džep, nagne se i poljubi blijede usne, a onda se brzo kradomice izvuče napolje i zatvori za sobom vrata.

Otšulja se natrag do prevozne skele, ne nađe tamo nikoga, drsko se prošeta po njoj, jer je znao, da se čuvar zavuče u unutrašnjost i da spava kao kamen. Odriješi čamac od krme, skokne u nj i oprezno zavesla protiv struje. Kad je doplovio jednu milju uz vodu, upravi čamac na drugu obalu i junački zavesla. Pristane lijepo na drugoj obali, jer je to bio njegov obični posao. Htio je zaplijeniti čamac, jer bi se moglo shvatiti, da je čamac brod ili velika lađa, a onda je to zakoniti plijen za gusare; no znao je, da će ljudi čamac pomno tražiti, i tako bi se mogli bjegunci odati. On se iskrca i zaputi se u šumu. Ovdje se dugo odmarao mučeći se da ne zaspe, a onda se izmoren zaputio k svome gusarskom logoru. Noć je već daleko odmakla. Počelo se daniti, kad je prispio nasuprot pješčane obale na otoku. Tu on pričeka, dok sunce ne otskoči malo više i ne obasja raskošnim zlatom silnu rijeku, a onda Toma pljusne u vodu i zapliva. Nešto kasnije nađe se na ulazu u logor i začuje, kako Joe govori:

»Ne, Toma je pravi poštenjak i sigurno će se vratiti. Ne će on pobjeći. Zna on, da bi to bila sramota

za gusara, a Toma je i suviše ponosan. Sigurno je otišao po nešto. Da mi je samo znati, po što?«

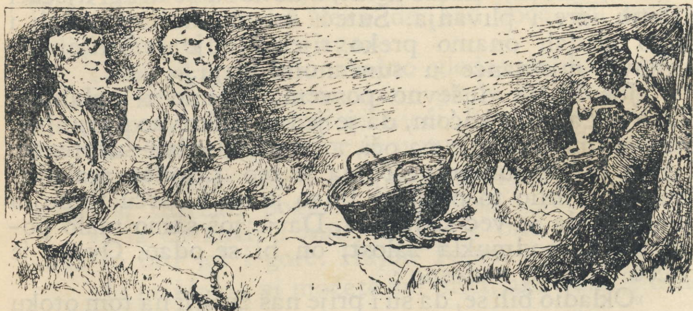
»Stvari su na svaki način naše, je li?«

»Bit će naše, ali ne još sada, Huck. Pismo na kori, kaže, da su naše, ako se on ne vrati do doručka.«

»Evo ga !« vikne Toma sav mokar i s dramatskim efektom uđe u logor.

Ubrzo su spremili raskošni doručak od ribe i slanine. Dok su ona dvojica pripremala, Toma je pripovijedao i kitio svoju pustolovinu. Iza te zgode postali su oni tašta i naduvena junačka družina.

Toma leže u hladovinu, da prospava do ručka, a drugi se gusari otputiše u ribe i na nova istraživanja.

Poslije ručka krenula je družina u lov na jaja od kornjače na pjeskovitoj obali. Zabadali su batine u pijesak i gdjegod bi našli mekše mjesto, tu bi klekli i rukama kopali. Katkada bi našli po pedeset i šezdeset jaja na jednoj hrpi. Bila su posve okrugla i bijela, nešto manja od engleskog oraha. Imali su u četvrtak navečer i u petak ujutro sjajnu gozbu od prženih jaja. Poslije su otišli na obalu, lovili se, vijali se, vikali i skakali, a onda se svukli i nastavili jogunastu zabavu u vodi. Prskali bi se vodom i sve bi se jedan drugom primicao okrenuvši glavu i samo bi dlanom prskao vodu drugu u lice, a onda, bi se prevrtali, hrvali i borili, dok ne bi najveći junak zagnjurio drugoga u vodu, ili bi svi podronili i tada bi pod vodom nastao kao čvor bijelih ruku i nogu, a onda bi isplivali na po-

vršinu sa zatvorenim očima, duvali bi, kašljali bi, hvatali zrak i smijali se svi zajedno od sveg srca.

Kad bi se tako već umorili, trčali bi i tapkali po suhom toplom pijesku, lijegali i zakapali se u pijesak i onda opet skakali u vodu i nastavljali igru. Najzad se netko od njih sjeti, da bi se mogli igrati cirkusa, zato povukoše u pijesku veliki krug, da to bude cirkus i u njemu tri klovna, jer nijedan nije htio drugome prepustiti ovu najčasniju ulogu.

Poslije dohvatiše i »špekule« ili »klikere«, dok im i to ne dojadi. Tada Joe i Huck i opet kliznuše u vodu, a Toma se nije usudio, jer je opazio, da je svlačeći hlače svukao s noge i kolut od repa zmije čegrtuše, pa se čudio, kako ga nije već uhvatio grč, kad se kupao tako dugo bez tajanstvene amajlije. Nikako nije smio u vodu, dok nije našao kolut, a dotle su se drugi dječaci nasitili igre i plivanja. Šuteći su tumarali po obali i dugo gledali onamo preko rijeke, gdje je drijemalo njihovo mjestance u sunčanom sjaju.

Joe bijaše duševno posvema klonuo i malaksao. Tako je žalio za kućom, da je jedva prikrivao svoju bol. Suze su mu navirale na oči, a on ih je jedva susprezao. I Huk bijaše sumoran. Toma je bio također malodušan, ali je htio to prikriti. Imao je on na srcu tajnu, a nije htio da je već sada oda. Da je još samo malo potrajala ta podmukla žalost, on bi se odao. Ovako je počeo tobože radosno:

»Okladio bih se, da su i prije nas živjeli na tom otoku gusari. Trebalo bi opet istražiti. Možda su negdje sakrili blago. Što bi bilo, da otkrijemo negdje truli sanduk pun zlata i srebra — ha?«

Te su riječi izazvale samo neko slabo oduševljenje, što je brzo iščezlo bez traga. Toma je pokušao, da ih zagrije za još neke pothvate, ali je propao. Bio je to težak posao, jer je Joe mrk sjedio i kopkao štapićem po pijesku.

Najzad će reći Joe:

»Oh, dečki, hajdemo kući. Ja hoću svojoj kući, meni je ovdje teško samome.«

»Oh, nemoj Joe, vremenom će to biti sve bolje i bolje. Pomisli samo, kako se ovdje divno love ribe.«

»Što će mi ribe! Ja hoću kući.«

»Ali Joe, takvog mjesta za kupanje nema više nigdje!«

»Što će mi i kupanje, kad ovdje nema nikoga, tko bi mi branio, da se kupam. Ja ću svakako kući.«

»Bebica mala išla bi svojoj mamici.»

»Jest, ja bih išao k svojoj mami, i ti bi išao, da imaš mamu. Ti si sam bebica.« I Joi glas zadrhta od plača.

»Pustimo, neka ide cendrava bebica svojoj mami, zar ne, Huck? Sirotica mala hoće da vidi svoju mamu? Pa neka ide. Tebi se sviđa ovdje, zar ne, Huck? Mi ćemo ovdje ostati, zar ne, da hoćemo?«

Huck šapne: »Ho—će—mo,« ali kao bez duše.

»Dok sam živ, ne ću s vama više ni riječi progovoriti,« reče Joe i digne se smrknut i ljutit i počne se oblačiti.

»Tko tebe treba?« zapita ga Toma. »Nitko te ne treba, idi kući, neka ti se svi smiju. Lijep si mi ti gusar. Huck i ja, mi nijesmo cendrave bebice. Mi ćemo ostati, zar ne, Huck? Neka ide, kad hoće. Mi možemo valjda živjeti i bez njega.«

Tomi je ipak bilo mučno gledajući, kako se Joe oblači i kako Huck čeznutljivo gleda njegovo spremanje na put, a ne govori ni riječi, kao da je zanijemio. Ne rekavši ni zbogom Joe se uputi prema Illinois obali.

Tomi klone srce; on pogleda Hucka, a Huck ne mogavši izdržati pogleda otvori oči i reče:

»I ja ću kući, Tomo; ovdje je bilo tako pusto, a sada će biti još i gore. Hajde Tomo, da se vratimo!«

»Ja ne idem; vi možete svi otići, ako vam je drago, a ja ću ostati.«

»Tomo, bolje će biti, da se vratimo.«

»Pa idite, tko vam brani?«

Huck počne skupljati svoje razbacano odijelo i reče:

»Toma, ja bih najvolio, da se i ti vratiš. Promisli dobro, a mi ćemo te čekati na obali.«

»Čekat ćete me vraški dugo.«

Huck se tužno otpremio na put, a Toma je stajao i gledao za njim, a u srcu mu je bjesnila želja, da svlada svoj ponos i da ode za njima. Nadao se, da će se dječaci ustaviti, ali su oni polako odmicali. Odjedared osjeti, kako je oko njega zavladala teška samoća i tišina. Posljednji put se uhvati u koštac sa svojim ponosom, a onda jurne za drugovima vičući:

»Stanite, čekajte, samo da vam još nešto kažem!«

Oni odmah zastadoše i okrenuše se, a kad on stiže do njih i stade im otkrivati tajnu, mrzovoljno su ga odmah slušali, sve dok nije ispričao ono glavno, a onda su oduševljeno klicali i govorili, da će to biti »divno«, i uvjeravali ga, da se uopće i ne bi otpremili kući, da im je prije kazao. Toma se nekako izvinjavao, a zapravo im nije već prije odao tajne, jer se bojao, da ih ni ona ne će dugo zadržati na otoku, pa je zato čuvao tajnu kao posljednje sredstvo.

Veselo se vratiše natrag, igra i zabava započeše nanovo. Dječaci su neprestano čavrljali o Tominoj sjajnoj misli i divili se njegovoj genijalnosti.

Pošto su sjajno ručali jaja i ribe, zaželi Toma, da sada nauči pušiti. I Joe radosno prihvati tu misao i reče, da će i on pokušati.

Huck načini lule i napuni ih duhanom. Ovi novaci u pušenju nijesu prije nikada pušili, već ako bi u igri načinili cigaru od vinove loze, ali to nije bilo pravo muževno pušenje.

Sada se pružiše po travi i stadoše nepovjerljivo i oprezno uvlačiti dim, Dim je bio neprijatna okusa i zato su se mrštili i kašljucali, ali je ipak Toma kazao:

»Gle, to je posve lako! Da sam ja to znao, već bih davno naučio pušiti.«

»I ja također,« reći će Joe. »To upravo nije ništa.«

»Eto, koliko li sam puta gledao ljude, gdje puše i pomislio, kako bi lijepo bilo, da i ja znam, a nikada nijesam mislio, da bih i ja mogao pušiti.« Tako je to često sa mnom, zar ne, Huck? Ti si me čuo, kad sam to govorio?«

»Jesam, vrlo često,« potvrdi Huck.

»Govorio sam,« reče Toma, »sigurno već stotinu puta. Jedamput je to bilo kod klaonice. Sjećaš li se, Huck? S nama je bio Bob Tanner, dok sam govorio, i bio je Johnny Miller i Jeff Thatcher. Sjećaš li se, Huck, da sam to govorio?«

»Da, sjećam se,« reče Huck. »To je bilo drugi dan, kako sam izgubio bijelu špekulu, — ne, to je bilo dan prije!«

»Vidite, da sam to govorio,« reče Toma. »Huck se i sam sjeća.«

»Ja mislim, da bih mogao pušiti čitav dan,« reče Joe. »Meni nije mučno.«

»Nije ni meni,« pohvali se Toma. »Ja bih mogao pušiti čitav dan, ali bih se okladio, da Jeff Thatcher ne bi mogao.«

»Jeff Thatcher! On bi se izvrnuo, da povuče samo dva dima. Neka samo proba, pa da vidi!«

»Sigurno, da bi. A Johnny Miller? Da mi ga je vidjeti, kad povuče dim!«

»Johnny Miller ne zna ništa drugo, pa ne bi znao ni pušiti. Da samo malo omiriše dim, već bi ga zgrabilo.«

»Dabome, da bi. Recite, ne bi li bilo fino, da nas vide naši dečki?«

»Znate, dečki, nemojte nikome ništa pripovijedati, a jedamput, kad budemo među njima, ja ću doći k tebi i reći ću: »Joe, imaš li lulu? Htio bih da zadimim!« Ti ćeš mi onda nemarno reći, kao da to nije ništa osobito: »Imam s t a r u lulu i još jednu, ali mi duhan nije baš najbolji.« A ja ću reći: »To je svejedno, samo ako je dosta jak.« Ti ćeš izvaditi lule, pa ćemo zadimiti, a oni će zinuti od čuda!«

»Ej, to će biti veselo! Da je to već s a d a!«

»Eh, i ja bi volio, da je to već s a d a. A kad im budemo pričali, da smo to naučili, dok smo bili gusari, onda će svima biti žao, što nijesu bili s nama.«

»Ja bih se upravo okladio, da će im biti žao!«

Tako je tekao razgovor, ali odjedared stao pomalo zapinjati i prekidati se. Dječaci ušutjeli i stali pljuvati. Svaka pora u njihovim ustima pretvorila se u izvor, a podrumi pod jezikom nijesu bili dosta duboki, da spriječe poplavu, nešto je sline oticalo kroz grlo, ali se nenadano grlo stezalo, kao da će se ugušiti. Oba su dječaka bila blijeda i jadna. Joina lula ispade iz nemoćne ruke, a onda je ispusti i Toma. Oba su izvora bijesno tekla, obje su pumpe radile iz petnih žila. Joe će tiho:

»Izgubio sam svoj nožić. Bit će bolje, da ga potražim.«

Tomi su usne drhtale i jedva se držao, pa se i on javi:

»Idem i ja, da ti pomognem. Ti traži po ovoj strani, a ja idem prema vrelu. Ne, ne trebaš nam ti, Huck, ostani samo, mi ćemo ga naći.»

Huck sjedne ponovno, da ih pričeka. Čeka ih on tako već čitav sat, a onda mu bude pusto i samotno i ode, da potraži drugove. Nađe ih daleko u šumi; oba

su bila vrlo blijeda i tvrdo su spavala. Nešto ga je uputilo, da su se već riješili muke, ako su se prije mučili.

Kod večere nijesu bili razgovorni, nego su mamurno sjedili. Kad je Huck poslije jela napunio lulicu, oni nijesu pušili — jer im je kod ručka jelo naškodilo.

Oko ponoći probudi se Joe i zovne dječake. Teška je zapara u zraku navještala oluju. Mališi se šćućuriše oko vatre, premda ih je davila zagušljiva atmosfera. Sjedili su mirno, i napeto iščekivali. Tama i mrak progutali su sve osim plamena njihove vatre. Odjedared sijevne slabo svijetlo i obasja lišće, a onda ga nestane. I opet sijevne, ali nešto jače. Kroz granje prođe kao tih uzdisaj, a dječaci osjetiše na obrazima dah vjetra i groza ih uhvati, jer pomisliše, da je kraj njih prošao duh noći. Tada se sve smiri. Iznenada čarobna munja pretvori noć u dan i pokaza dječacima jasno i razgovijetno svaku travku do njihovih nogu, a pokaza također tri skamenjena obraza. Zaglušna teška grmljavina dovalja se preko neba i izgubi se

potmulo u daljini. Hladan vjetar dune i uzbiba sve lišće na drveću i odune im sav pepeo s vatre. I opet sijevne munja nad šumom, a onda se obori grom i zatutnji, kao da je udario u drvo nad njihovim glavama. Oni se pribiše jedan uz drugoga u dubokoj tami, a onda osjetiše, da po lišću padaju prve krupne kapi kiše.

»Brzo, dečki, u šator!« viknu Toma.

Oni požuriše prema šatoru, ali su se spoticali o korijenje i zaplitali u povijuše i lijane i razišli se svaki u drugom smjeru.

Strašna je oluja hujala kroz drveće. Oči su bile kao slijepe od munja, što su sijevale jedna za drugom, a gromovi su udarali i zaglušno tutnjili. Onda se spustio pljusak kao iz kabla i voda je kao bujica tekla po zemlji. Dječaci se dozivali, ali im se glasovi posvema gubili u hujanju i zavijanju vjetra i u grmljavini. Ipak sve jedan po jedan dolutaše i skloniše se pod šator, a bili su ozebli, uplašeni i skroz mokri, ali im je bilo milo, što su u nevolji zajedno. Nijesu mogli govoriti, jer se staro jedro bijesno naduvalo i lupalo. Oluja se dizala i sve više rasla, pa je najednom otkinula jedro, digla ga u zrak i vijorila njime. Dječaci su se prihvatili za ruke, padali, posrtali i napokon se sklonuli pod nekim hrastom na obali. Borba je sada bila na vrhuncu. Na nebu je munja sijevala za munjom i u tom se blijesku posve jasno ocrtavalo drveće, kako ga savija vjetar i ustalasana rijeka sva bijela od pjene i vjetrom šibana kiša, i klisure na drugoj obali, što su se nazirale kroz guste, kose mlazove kiše. Svaki čas bi klonulo koje šumsko divsko stablo i oborilo se s velikom hukom na mlađe stabalje. Gromovi su parali uši dižući neizreciv urnebes. Oluja je tako harala i bjesnila, te se činilo, da će razdrobiti otok na komade, sažeći ga ognjem, raznijeti ga i uništiti sve živo na njemu. Bila je to suviša divlja i strašna noć, da se nađu bez doma i zaklona tako mlade glave.

Napokon se strašna bitka ipak svršila, prirodne sile se stišale, bljeskanje je bilo sve rеđe i slabije, a tutnjava grmljavine se sve slabije čula, i mir je zavladao.

Dječaci se uplašeni vratiše u logor i nađoše tamo nešto, za što su morali zahvaliti Bogu. Velika sikomora, što je zaklanjala njihove ležaje, ležala je udarena i

spaljena gromom, a oni nijesu bili pod njom, kad se dogodila katastrofa.

U logoru im je sve prokislo i oganj se ugasio, jer su bili neoprezni i nikako ga nijesu zaštitili od kiše Našli su se na muci, jer su bili mokri do kože i prozebli. Dok su kukali i jadikovali, otkrili su dosta visoko na panju jošte nešto žive žeravice. Plamen je lizao visoko uz panj, a kiša nije smočila jedno udubeno mjesto. Tada su polako pomoću iverja i suhe kore, što su je našli pod jednim panjem, raspirili vatricu, a onda su naslagali suhe grančice sve dok nije vatra veselo plamsala. Vesela srca sušili su svoju šunku i priredili malu gozbu, a onda su sjeli uz vatru i pričali ; raspredali o svojoj ponoćnoj pustolovini sve do jutra, jer nigdje nije bilo ni pedlja suhe zemlje, gdje bi mogli spavati!

Kad je počelo svitati, nadvlada ih umor, i oni pođoše do pjeskovite obale pa legoše spavati. Probudiše se, kad je pripeklo sunce, i dremovni sjedoše k doručku. Poslije jela bili su kiseli, ukočeni i još su više čeznuli za domom. Toma je to opazio i zato je zabavljao gusare, što je bolje mogao. Ali njih nijesu zanimale ni špekule, ni cirkus, ni kupanje, niti išta drugo. Podsjetio ih je na njihovu tajnu i time izmamio tračak radosti. To je brzo upotrijebio, da ih zabavi na nov način. Za promjenu će biti Indijanci, a ne gusari. Ta im se misao svidjela, pa su za čas bili kao zebre išarani blatom od glave do pete. Sva su trojica bili dakako poglavice i jurili su kroz šumu, da napadnu englesko naselje. Doskora su se podijelili na tri neprijateljska plemena i napadali se strašnim bojnim poklicima, ubijali se, skalpirali, tisućama skidali kožu s glave. Bio je to buran dan, dakle i ugodan.

U tihu subotu poslije podne nije bilo veselo u malom gradiću. Harperovi i tetka Pola zavili se u crno, pa nije bilo kraja plaču i tuzi. Neobičan je mir vladao u malom mjestancu, koje je i u druge dane bilo mirno. Ljudi su vršili svoje poslove tiho i rasijano, i vrlo su malo govorili, a često su uzdisali.

Djeca nijesu imala škole kao i obično u subotu, ali ih je ta sloboda tištala kao teret, jer ih nije veselila igra, pa su se malo pomalo i prestali igrati.

Poslije podne tužno je postajkivala Bekica Tatcherova po osamljenom školskom dvorištu. Međutim nije našla ono, što bi je obradovalo, pa je govorila sama za se :

»Oh, da bar nađem ono metalno dugme sa zaklopca! Ništa nemam, po čemu bih se spomenula Tome,« i jedva je susprezala tiho jecanje.

Odjedared se ustavila:

»Bilo je to upravo ovdje. Ali njega nema i ne ću ga vidjeti više nikada, nikada, nikada.«

To je bila tako tužna misao, da su joj se suze same kotrljale niz obraze i ona se nekuda odšuljala. Zatim je naišlo nekoliko dječaka i djevojčica, vršnjaka Tominih, i stali su gledati ogradu i razgovarati s poštovanjem o tome, kako je Toma načinio ovo i ono, a kako je Joe kazao ovo i ono, a sve neke sitnice. (Sada se tek vidi, da su te riječi krile strašno proroštvo.) Svaki je govornik točno pokazivao mjesto, na kome je onda stajao izgubljeni dječak, pa bi govorio otprilike ovako: »Ja sam stajao ovdje, kako me sada vidite, a ti kao da si on — ja sam stajao tik do njega, a on se smiješio ovako, a meni su prošli trnci po leđima — znate, a ja nijesam razumio, što to znači, ali sada znam!«

Zatim se raspravljalo, tko je vidio pokojne dječake posljednji put u životu. Mnogi su se otimali za tu strašnu čast i potvrđivali je manje ili više vjerojatnim dokazima. Kada se napokon točno utvrdilo, tko je posljednji s njima razgovarao, onda je sretni pobjednik postao tajanstveno važan i svi su mu se divili i zavidjeli mu. Jedan jadni deran nije znao, čime bi se pohvalio, pa je s priličnim ponosom rekao:

»Eto, a mene je Toma Sawyer jedamput istukao.«

Međutim to nije bio pravi put do slave. Velika se većina dječaka mogla time pohvaliti i opet su se pogađali i cjenkali za tu novu čast. I kad su se razilazili, još su uvijek pričali zastrašenim glasom o izgubljenim junacima.

Kad je sjutradan svršila nedjeljna škola, zvona su stala tužno udarati, mjesto da zvone svečano kao obično. Tužni su se glasovi vrlo dobro slagali s nijemom tišinom, što je vladala u prirodi te tihe nedjelje. Ljudi se pomalo skupljali, zaostajali časom u predvorju, da progovore šaptom koju riječ o tužnom događaju. U crkvi se nije šaptalo, čulo bi se samo šuškanje haljina, kada bi žene sjedale na svoja mjesta. Nitko se nije sjećao, da je mala crkvica ikada bila još tako puna.

Tišina je, svi nijemo iščekuju, i eto ulazi tetka Pola, Sid i Mary, a za njima porodica Harperova, svi su u potpunoj crnini. Svatko im se miče, a oni se smještaju u prvoj klupi. I opet je tišina, a prekida je tužno jecanje. — Tada svećenik sklapa ruke i moli se, a svi pjevaju himnu: »Ja sam uskrsnuće i život.«

U svojoj je propovijedi svećenik tako dirljivo ocrtao ljubaznost, blagu ćud i darovitost izgubljene djece, da se svaka duša pobojala, nije li bila slijepa, da je dosada vidjela samo pogreške i mane jadnih mališa. Svećenik je ispripovjedio iz pokojničkih života neke crtice, koje su morale objasniti, kako su mile i velikodušne bile njihove duše, i tek sada su mnogi shvatili, kako su plemenite i krasne bile one zgode; stidjeli se, što su prije te iste zgode držali obijesnim raskalašenostima, koje bi zaslužile šiba. Patetični se govor nastavljao, i puk je bio napokon toliko dirnut i ganut, da su se svi pridružili ožalošćenim porodicama i u zboru su jecali i plakali, pače je i sam govornik popustio svojim čuvstvima i zaplakao.

Nešto je šuškalo na galeriji, ali nitko nije primijetio; čas kasnije škripnuše crkvena vrata; svećenik podiže suzne oči i pogleda preko maramice i skameni se! Za njim pogleda još jedan par očiju, pa onda još jedan, i kao po nekom nagonu okrenu se sav puk prema vratima i zapanji se, kad ugleda tri pokojna dječaka, kako koračaju kroz crkvu; na čelu je Toma, iza njega Joe, a Huck, ruševina od dronjaka, vuče se posljednji. Sakrili su se bili na praznoj galeriji i slušali svoj posmrtni govor!

Tetka Pola, Mary i Harperovi baciše se na svoje nađene mališe, obasuše ih cjelovima i proplakaše nanovo od sreće, a dotle je jadni Huck stajao osamljen i smeten, jer nije znao pravo ni što bi učinio, ni kamo bi se sakrio ispred toliko očiju, u kojima nema dobrodošlice ni radosnog pozdrava. Kolebao je i upravo se spremao da umakne, kad li ga uhvati Toma i reče:

»Tetko, to nije lijepo; netko bi se morao veseliti, što vidi Hucka.«

»Pa ja se veselim! Milo mi je, da vidim jadnog sirotana, koji nema majčice.« Milovanje tetke Pole bilo je još jedna stvar, koja je Hucka mogla još jače smesti, nego li je već bio smeten i zbunjen.

Tada svećenik pozove jasnim glasom:

»Zapjevajte iz sveg srca: Hvalite Gospoda!«

I doista su zapjevali iz sve duše. Stara je pjesma orila, da se sve treslo, a Toma Sawyer, gusar, gledao je oko sebe na zavidnu mladež i osjećao u svom srcu, da je to bio najponosniji momenat u njegovome životu.

A kad je skupljeni puk izašao iz crkve, neki su rekli, da bi još htjeli da ih netko nasamari, samo da čuju onako divno pjevati staru pjesmu zahvalnicu.

Toma je toga dana dobio toliko batina i poljubaca (prema tome, kako se već mijenjalo duševno stanje tetke Pole), koliko nije inače požeo u čitavoj godini; ni sam nije pravo znao, da li je to sve iz zahvalnosti prema Bogu, ili iz ljubavi prema njemu samome.

Utome je eto bila Tomina velika tajna, da se vrati s braćom gusarima i da čuje svoj posmrtni govor. Nekako su doveslali na đeblu do Missouri obale u sumrak, u subotu, iskrcali se pet ili šest milja niže od gradića, spavali u šumi do zore, a onda se odšuljali klancima i praznim drvoredima, uvukli se na galeriju i tu dovršili spavanje među starim nagomilanim klupama.

Za doručkom u ponedjeljak bile su tetka Pola i Mary vrlo ljubezne prema Tomi i pazile na svaku njegovu želju, a pričanju nije bilo nikad kraja. Tako ga je prekorila tetka Pola :

»Ne kažem, da se nijeste dobro našalili i da ste čitavu sedmicu ostavili, neka se drugi muče i pate, dok se vi zabavljate, ali je vrlo žalosno, što je u tebe tako tvrdo srce, da si mene toliko mučio. Kako ste mogli na drvetu doplivati na svoje zadušnice, tako bi bio mogao nekako javiti, da nijesi mrtav, nego sa si samo odbjegao.«

»Jest, to si mogao načiniti, Tomo,« reći će i Mary. »I ja mislim, da bi ti javio, kada bi se samo sjetio.«

»Bi li javio, Tomo?« upita tetka Pola, a na licu joj se pokaza napeto iščekivanje.

»Ja — ovaj, ja ne znam. To bi sve pokvarilo.«

»Tomo, ja sam zaista mislila, da me ti bar toliko voliš,« govorila je tetka Pola tužnim glasom, koji je Tomu uvijek žalostio. »I to bi već bilo nešto, da si na to mislio, i ako nijesi načinio.«

»Nemoj se ljutiti, tetice,« zagovarala je Mary. »Takav je Toma uvijek, uvijek se žuri i nikada ništa ne misli.«

»To je žalosno. Sid bi mislio. Sid bi se vratio i javio mi. Toma, ti ćeš se pokajati jednoga dana, kad bude prekasno i žalit ćeš, što se nijesi više brinuo za me.«

»Tetice, ti znaš, kako te ja volim.«

»Ja bih to bolje znala, da ti jednom to i pokažeš.«

»Žao mi je, što nijesam mislio,« rekne Toma pokajničkim glasom; »ali ja sam o tebi snivao, a i to nešto vrijedi «

»Nije to baš mnogo — to bi i mačka znala, ali bolje išta nego ništa Što si snivao?«

»U srijedu uveče sanjam ja, da ti sjediš kraj kreveta, a na sanduku sjedi Sid, kraj njega Mary.«

»Pa tako je zaista i bilo. Drago mi je, da si se i u snu sjetio nas.«

»Snivao sam, da je ovdje bila i majka Joe Harpera.«

»Ona je i bila kod nas ! Jesi li još štogod snivao?«

»Oh, sve tako šuć-muć, sve mi se pobrkalo.«

»Daj, saberi se malo !«

»Nekako mi se čini, da je vjetar — da je vjetar dunuo —«

»Kušaj, Tomo, sjeti se! Vjetar je dunuo na nešto, je li?«

Toma je tjeskobno pritiskao prstima čelo:

»Sjetio sam se! Sjetio sam se! Dunuo je na svijeću!«

»Smiluj nam se Bože! Nastavi, Tomo, nastavi!«

»Čini mi se, da si ti rekla: Mislim, da su vrata —«

»Govori, Tomo!«

»Pusti me, da mislim malo — samo malo. Da, ti si rekla, da su valjda vrata otvorena.«

»Istina je upravo tako, kao što ja sjedim ovdje! Zar ne, Mary, da sam rekla? — Pričaj, nastavi!«

»A onda — a onda — da, nijesam siguran, ali mi se čini, da si rekla Sidu, neka —«

»Onda? Onda? Što sam mu rekla? Tomo, što sam rekla, da načini?«

»Rekla si mu, rekla si, da ih zatvori.«

»Tako mi spasenja, tako što nijesam još nigda čula. Neka mi nitko ne govori, da sni nemaju smisla. Serena Harper mora to čuti prije nego ja ostarim za jedan sat. Upravo se veselim, kako će sada mudrovati o praznovjerju. Nastavi, Tomo!«

»Oh, sada mi je sve jasno kao dan. Iza toga si rekla, da ja nijesam nevaljanac, nego da sam samo nestašan, i da nijesam kriv kao ni ždrijebe, ili tako nešto.«

»Tako je i bilo! Bože milostivi! Pričaj, Toma, nastavi!«

»Onda si ti počela plakati.«

»Jesam, jesam, a nije mi to bilo prvi put. A onda?«

»Onda je i gospođa Harper počela plakati i kazala je, da je i Joe isto takav; da joj je žao, što ga je istukla zbog skorupa, a sama ga je bacila —«

»Tomo, nekakav je duh bio u tebi. Ti si postao vidovit! Bog s nama! Pričaj, Tomo!«

»Onda je Sid kazao, on je kazao —«

»Ja mislim, da nijesam ništa kazao« — upadne mu u riječ Sid.

»Jesi, jesi, nešto si kazao,« opre se Mary.

»Šutite i dajte, da Toma govori! Što je kazao Sid?«

»Kazao je, mislim, da je kazao, da sam ja bio bolji, da bi bolje i prošao.«

»Eto, i to si čuo! To su prave njegove riječi!«

»A ti si ga oštro ukorila.«

»I jesam!«

»A gospođa Harper je pričala, kako je Joe upalio praskavicu, a ti si pripovijedala o mačku i pain-killeru.«

»To je živa istina!«

»A onda ste opširno pričale, kako ste nas tražili u rijeci i na obali, a onda ste govorile, da će naše zadušnice biti u nedjelju, a onda ste se ti i gospođa Harper zagrlile i zaplakale, pa je onda ona otišla.«

»Upravo je tako bilo, ama sasvim tako. Ti, Tomo, ne bi mogao točnije pripovijedati, da si gledao svojim očima. A što je bilo onda? Nastavi, Tomo!«

»Mislim, da si molila za me, a ja sam te gledao i čuo sam svaku riječ. Kad si legla na počinak, bio sam tako tužan, pa sam javio na kori sikomore: Mi nijesmo umrli, nego smo se odmetnuli u gusare. Koru sam položio kraj svijeće i pogledao tvoje dobro lice, a onda sam se, čini mi se, sagnuo i poljubio tvoje usne.«

»Ti da si to načinio!? Jesi li doista? Sve ću ti zbog toga oprostiti!« I tada ga je tetka tako čvrsto zagrlila, da se Toma učinio sam sebi kao najgora ništarija.

»Bilo je to doduše vrlo nježno, ali u — snu,« mudrovao je Sid.

»Prestani, Side, dosta je! Čovjek u snu vidi ono, o čem misli na javi. Evo ti, Toma krasne srčike jabuke, što sam je čuvala za tebe, ako mi se ikada vratiš, a sada hajde u školu. Hvalim dobroga Boga, oca sviju nas, koji mi te je vratio. On je milostiv prema svakome, tko vjeruje u Njega i sluša riječ Njegovu. Znam, da nijesam zavrijedila tolike milosti, ali kad bi njegov blagoslov silazio samo na one, koji su vrijedni, malo bi ih bilo, koji bi našli mir Njegov, kad se približi duga noć vječnosti.«

Djeca se zapute u školu, a stara gospođa zovne majku Harperovu, da pobije njen realizam Tominim čudesnim snom. Sid je doduše sumnjao, ali nije htio izreći svoju misao, koja bi otprilike glasila:

»Čudna mi sna, što je tako dugačak, a nigdje u njemu ni najmanje pogreške!«

Kakav li junak postade naš Toma! Nije više po ulici skakutao ni trčao, nego je hodao dostojanstveno i oholo, kako to već dolikuje gusaru, u koga su uperene svačije oči. Pričinjao se kao da ne vidi svih tih pogleda i kao da ne čuje, što se govori, kuda on prolazi, ali je zapravo živio od toga kao od hrane i pića. Mlađi dječaci vrvili su za njegovim petama i ponosili se time, što su u njegovome društvu i što ih on podnosi uza se, pa je to bilo upravo onako, kao kada slon vodi čitavu menažeriju u grad. Njegovi su se vršnjaci držali kao da uopće i ne znadu ništa o njemu, a ipak su pucali od zavisti. Što bi sve oni dali, da imadu kao on crnu opaljenu kožu i da su tako poznati i slavni. Toma im sigurno ne bi prodao ni crne kože ni slave pače ni za pravi cirkus.

U školi su se djeca toliko divila Tomi i Joi i gledala ih kao nadzemaljska bića, da su se naši junaci nevjerojatno naduli i uzoholili. Gladnim su slušačima počinjali pričati svoje zgode, kojima nikada nije bilo kraja, jer je njihova mašta uvijek pružala novu građu.

Toma je odlučio, da se ne će više ni pogledati Bekicu Thatcherovu. Glavno je, da je slavan, pa će živjeti samo za slavu. Sada se on odlikovao, pa će Bekica pokušati da mu se približi. Dobro, pa neka — ali će vidjeti, da on zna biti hladan kao i drugi dječaci.

Eto Bekice. Toma se pričini kao da je ne vidi i pridruži se grupi dječaka i djevojčica i stane s njima razgovarati. Naskoro zapazi, kako ona obigrava i trčkara, lovi ovamo onamo drugarice i vrišti, kada koju uhvati. Zapazi još i to, da se najradije igra u njegovoj blizini i da svaki čas gleda na njega. Toma se toliko uzoholio, da ga to nije moglo osvojiti, nego ga je pače odbijalo, pa se pretvarao, kao da je ne zapaža. Tada i ona prestane skakati i neodlučno se udalji. Toma je razgovarao s dječacima. Bekicu to ljuto zapeče i ona se ražalosti. Htjela je otići kući, ali su je noge izdale i odnijele je prema skupljenoj djeci, pa je kazala djevojčici do Tome:

»Mary Austin! Ti mala nevaljalice, zašto nijesi jučer bila u nedjeljnoj školi?«

»Bila sam, zar me nijesi vidjela?«

»Nijesam! Zar si doista bila? A gdje si sjedila?«

»Kao i obično u razredu gospođice Petersove, pa sam i tebe vidjela.«

»Kako je to smiješno, da te nijesam vidjela. Htjela sam ti pripovijedati o izletu.«

»Oh, divno! O kakvom izletu?«

»Moja mamica će nam pripremiti izlet.«

»Sjajno. Valjda će i mene pozvati.«

»Sigurno, jer je to izlet moj i mogu pozvati, koga god hoću, pa te i pozivam.«

»Krasno je na izletima; a kada ćemo poći?«

»Naskoro; Možda u praznicima.«

»To će biti fino! Hoćeš li pozvati sve dječake i djevojčice?«

»Da, pozvat ću sve svoje prijatelje i sve, koji bi htjeli biti moji prijatelji,« i mala krišom pogleda Tomu, koji je upravo pričao Amy Lawrencovoj o strašnoj oluji na otoku i kako je grom razmrskao veliku sikomoru na »sitno iverje«, dok je on stajao jedva »tri koraka podalje.«

»Smijem li ja doći?« upita Gracija Miller.

»Smiješ.«

»A ja?« zamoli Sally Rogersova.

»Jest, smiješ i ti.«

»Zar i ja?« zapita Suzana Harperova. »I Joe?«

»Dođite samo!«

Tako su svi molili, da budu pozvani, samo nijesu Toma i Amy. Toma se hladno okrenuo sve jednako pričajući nešto. Bekici zadrhtaše usne od ljutine i suze joj navriješe na oči; ali ona to sakrije i pokaza se na silu vesela te nastavi čavrljati. Ubrzo se odšulja i sakrije i »slatko se isplače«, kako bi to rekao ženski svijet. Iza toga je sjedila natmurena zbog ranjenog ponosa i čekala, da se javi školsko zvonce.

Mali kicoš i gospodičić Alfred Tempel, s kojim se Toma pobio, kad je prvi dan turio nos u St. Petersburg, htio je da učini Tomi nešto na žao, ali da se sam ne izloži nikakvoj opasnosti. U praznoj školskoj sobi opazi Tominu čitanku i učini mu se, da je to zgodna prilika. Rasklopi zlorado onu stranicu, na kojoj je zadaća za poslije podne i prolije po njoj tintu. U taj čas

proviri Bekica kroz prozor i ugleda, što Alfred radi, pa brzo krene kući, da nađe Tomu i da mu kaže. On će joj sigurno biti zahvalan i tako će zacijeliti njihove rane. Međutim putem promijeni svoju odluku, jer se sjetila, kako se Toma vladao, kad je ona pozivala na izlet. Mala se zastidi i odluči, da će pustiti, neka Toma dobije šiba zbog uprljane knjige, a ona će ga povrh toga i mrziti za čitavog života.

Toma stiže kući i po prvim tetkinim riječima shvati, da nije stigao u dobar čas.

»Toma, trebalo bi ti živome oderati kožu.«

»A što sam načinio?«

»Dosta si načinio. Idem ja kao stara budala do Senene Harper, da joj pričam o tvome snu. A kad tamo, ona je već saznala od svoga Joe, da si ti prelazio noću i čuo, što smo razgovarali. Toma, ja ne znam, što će biti od takvog djeteta, kao što si ti. To je tako ružno, što si ti mene pustio, da idem do Senene Harper i da pravim ludu sama iz sebe, a ti da ne kažeš ni riječi.«

Cijela se stvar ukaže sada u novoj svjetlosti. Ujutro mu se još činilo, da je njegova dosjetka smiješna i duhovita, a sada je vidio, kako je prosta i jadna. Pokunji se, i ne znajući što da kaže, promuca:

»Tetice, žao mi je, što sam to načinio, ali ja nijesam mislio.«

»Oh, dijete moje, ti nikada ne misliš. Ne misliš ni na što drugo, nego na svoje zadovoljstvo. Znao si misliti, kako ćeš s Jackson otoka doći noću, da se smiješ našem jadu i brizi, znao si se sjetiti, kako ćeš me prevariti, da si snivao, ali nijesi znao misliti, kako bi nas riješio brige, jer u tebe nema srca za nas.«

»Tetice moja, sada vidim, da je to bilo ružno, ali ja nijesam mislio, da će to biti tako ružno. A ja doista nijesam prelazio noću zato da se vama nasmijem.«

»A da zašto si prelazio?«

»Htio sam vam javiti, da se ne žalostite zbog nas, jer se nijesmo utopili.«

»Toma, Toma, ja bih bila najsretnija duša na čitavome svijetu, kada bih ti mogla povjerovati, da si ti tako što i pomislio. Ali ti i sam dobro znadeš, da to nije istina.«

»Istina je, istina je tetice, ne maknuo se s mjesta, ako nije.«

»Oh, Toma, ne laži, ne laži, jer to je stotinu puta gore.«

»Ne lažem, tetice, istina je. Došao sam, da ne očajavate.«

»Čitav bi svijet dala, da ti mogu vjerovati, ali ne mogu nikako shvatiti, zašto mi onda nijesi ništa kazao, nego si pobjegao.«

»Eto zato! Kad si ti tetice pripovijedala o našim zadušnicama, onda sam se sjetio, kako bi lijepo bilo, da vas iznenadimo Odmah sam natrag spremio koru u džep i šutio sam, da sve ne pokvarim.«

»Kakvu koru?«

»Onu, na kojoj piše, da smo otišli u gusare. Sada mi je žao, što se nijesi probudila, kad sam te poljubio.«

Strogo se tetkino lice razblaži i ona ga nježno pogleda.

»Zar si me ti poljubio, Toma?«

»Jesam.«

»Znaš li sigurno, da si me poljubio?«

»Jesam, tetice — istina je.«

»A zašto si me poljubio?«

»Pa zato što te volim i što si i u snu uzdisala, a ja sam bio tako tužan.«

Tomine su riječi zvučale iskreno. Tetka ne mogaše prikriti, kako je ganuta, nego mu reče drhtavim glasom:

»Poljubi me opet, Tomo moj! — a sada hajde u školu i ne ljuti me više.«

Čim on ode, tetka se požuri do ormara, gdje je visio otrcani kaputić, u kome je Toma gusario. Ona ga izvadi i reče sama sebi:

»Ah, ne usuđujem se. Znadem, da siromah mali laže, ali je to blažena laž. Nadam se, — znam, da će mu Gospod oprostiti.«

Tetka odloži kaputić i zamisli se. Dva puta pruži ruku, da opipa i dva puta je povuče natrag. Onda ojača dušu svoju. Tada opipa džepove. Malo kasnije već je suznim očima čitala poruku na kori i šaputala:

»Oprostila bih mu, da je i milijun puta skrivio.«

U tetkinom je poljupcu bilo nešto, što je odagnalo Tominu zlovolju, odlanulo mu je na srcu i opet je bio veseo. Na putu u školu ugleda već izdaleka Bekicu Thatcherovu i bez oklijevanja potrči prema njoj i reče:

»Žao mi je, Bekice, što sam se danas ružno vladao. Ne ću biti takav više nikada, nikada, doklegod budem živ. Ne ljuti se, lijepo te molim.«

Djevojčica se ustavi i prezirno mu pogleda u lice.

»Bit će mi milo, ako mi ne dođete blizu, gospodine Sawyeru, jer ja uopće i ne ću s vama više razgovarati.«

Ona ponosito zabaci glavu i ode od njega. Toma se tako začudio, da joj nije rekao pače ni »gospodična mački slična«, nego se tek onda sjetio, kad je već bilo prekasno. Bio je ljut kao ris. Hodao je po školskom dvorištu i žalio, što Bekica nije dečko, i zamišljao, kako bi je onda izbio. Kad prođe pored nje, dobaci joj nekakvu uvredu, a ni ona mu ne ostade dužna, i tako se među njima prekide svako prijateljstvo. Osvetljiva je Bekica nestrpljivo čekala da počne škola, pa da vidi, kako će Toma dobiti batina zbog uprljane čitanke. Prije je još malo promišljala, bi li tužila Alfreda Templa, ali zbog one Tomine uvrede čvrsto je odlučila, da šuti.

Jadna mala nije ni slutila, kakva joj se nevolja primiče. Učitelj, gospodin Dobbins, prevalio je već pola života s velikom neispunjenom željom. U mladosti je snivao o tome, kako će postati liječnik, a siromaštvo ga smelo, te je postao učiteljem. Svaki bi dan izvlačio iz stola tajanstvenu knjigu i zadubljivao se u čitanje, dok su djeca tiho učila. Ta je knjiga bila uvijek pod ključem. U razredu nije bilo nikoga, tko ne bi želio, da samo malo zaviri u tu knjigu, ali nitko još nije bio tako sretan. Svaki dječak i svaka djevojčica imali su svoju teoriju o toj knjizi, ali se ni dvije teorije nijesu slagale. Kad je Bekica prolazila pored stola nedaleko od vrata, zapazi ključ u bravi! To je bila krasna prilika. Ona se obazre, uvjeri se, da je sama,

i za čas je već imala knjigu u svojim rukama. Naslov je kazivao, da je to Anatomija toga i toga profesora, ali to nije Bekica razumjela, nego je počela listati. Upravo je naišla na bojadisanu sliku čovječjega tijela, kad li joj pade na knjigu nečija sjena, a Toma upadne kroz vrata u školu i uspije mu da u jednom času zapazi sliku. Bekica htjede brže bolje zaklopiti knjigu, ali je snađe huda sreća i zadere joj se preko sredine čitava oslikana stranica. Brzo turi knjigu u stol, zavrne ključem i udari u plač od stida i ljutine:

»Tomo Sawyeru, ti si tako prost, kako samo čovjek može biti prost, šuljaš se za drugima i gledaš, što oni gledaju.«

»Kako sam ja mogao znati, da ti nešto gledaš?«

»Stidite se samo, Toma Sawyeru, jer ja dobro znadem, da ćete me tužiti. Oh, što ću jadna, što ću?! Dobit ću šiba, a ja još nikada nijesam bila bijena u školi.«

Zatim ona lupi svojom malom nogom i poprijeti mu:

»Budi samo tako bezobrazan, ako te to veseli, ali ja znam, da će se nešto dogoditi. Čekaj samo, pa ćeš vidjeti! Baš si odvratan i gadan,« i ona otrči napolje i brizne ponovno u plač.

Toma je mirno stajao i mislio:

»Kako su lude djevojčice! Još nigda nije dobila u školi šiba! Baš mi je to nešto osobito dobiti šibe! Sve te djevojčice imadu tanku kožu i pileće srce. Ipak ja ne ću tu malu ludicu tužiti starome Dobbinsu, jer ima i drugih finijih načina, da joj platim za uvredu. Ali što će ona? Stari Dobbins će pitati, tko je poderao knjigu, a nitko mu ne će odgovoriti. Onda će on kao obično pitati jednoga po jednoga, a kada dođe do prave djevojčice, znat će, i ako mu ona ne prizna, jer on sve pozna po licima djevojčica. Ona će dobiti batina, i to će biti gorka čaša za Bekicu Thatcherovu, ali joj nema spasa.« Toma je još malo mozgao, pa onda dodao: »Ol rajt, i ona bi mene rado vidjela u takvoj kaši, pa neka se sada sama malo znoji!«

Toma ode napolje među obijesne đake, ali doskora dođe učitelj, i škola počne. Toma se nije previše zanimao za učenje, nego je neprestance gledao prema djevojčicama i uznemirivalo ga, kako izgleda Bekica.

Kada se dobro promisli, on baš nije želio, da je žali, ali joj u tom času nije ničim mogao drugim pomoći. Međutim je učitelj otkrio, da je Tomina čitanka uprljana, pa je Toma imao neko vrijeme dosta i svoga jada. Bekica se trgnula iz mrtvila i sa zanimanjem gledala, što se zbiva. Znala je, da Tomi ne će ništa pomoći, što će uporno nijekati, da nije sam prolio tintu. I doista je Tomino nijekanje i odricanje samo još pogoršalo situaciju. Bekica je prije mislila, da će biti vesela, ali je uzalud tražila u svom srcu i tračak radosti. A kada je dolazilo sve gore za gorim, onda je Bekicu nešto gonilo, da tuži Alfreda Tempela, ali se borila sa sobom i šutjela je misleći u sebi : »I on će sigurno mene tužiti, da sam poderala sliku. Baš ne ću reći ni riječi, sve kad bih i znala, da ću mu time spasti život !«

Toma je dobio svoje batine, vratio se mirno na svoje mjesto i nije bio nipošto skršen ili satrven. I sam je sumnjao, nije li prolio tintu po čitanci, kad je skakao ili se okretao, a nijekao je i odricao samo zato, jer je to bio u školi običaj, pa se držao principa.

Iza toga je protekao čitav sat. Učitelj je drijemao na svom prijestolju, djeca su zujala kao pčele. Sve malo pomalo razbudi se učitelj, protegne se, zijevne, otključa stol i posegne za knjigom promišljajući, bi li je uzeo ili ne bi. Većinom su djeca ravnodušno gledala, ali su zato dva djeteta napeto očima pratila svaku njegovu kretnju. Najzad on izvadi knjigu i namjesti se na stolici.

Toma brzo pogleda Bekicu, i ona mu se učini, kao kunić, što ga je jednom vidio, kad su ga progonili i u nj uperili pušku. Smjesta zaboravi, da su zavađeni. »Brzo, brzo, nešta se mora učiniti ! Treba raditi munjevitom brzinom !« Prevelika je blizina opasnosti skršila njegovu dosjetljivost. Gospode ! Sada se sjetio ! Pojurit će i oteti knjigu, odletjeti kroz vrata i pobjeći ! Ali tek što se domislio, propade mu namjera, jer učitelj otvori svoju debelu knjigu. Eh, da se može vratiti izgubljeno vrijeme, ali je sada prekasno, i Bekici nema spasa ! Za čas je već učitelj ukočenim strogim pogledom promjerio razred, sva su djeca oborila oči pod tim pogledom, pače su i nedužni uzdrhtali. Tišina je vladala, dok bi nabrojio deset, a onda se učitelj pribrao i zapitao :

»Tko je poderao ovu knjigu?«

Ni glasa. Čulo bi se, da igla padne. U razredu vlada nijema tišina, a učitelj prodirnim pogledom gleda lice po lice, da otkrije krivca.

»Benjamin Rogers, jesi li ti poderao?«

»Nisam.«

Tjeskobna tišina.

»Joseph Harper, jesi li ti?«

»Nisam.«

Tomina je neugoda rasla sve više i više, dok je trajala ta polagana tortura ispitivanja Tako je učitelj obredao sve dječake, a onda časkom pomišljao i obratio se prema djevojčicama:

»Amy Lawrence?«

Ona zaniječe samo glavom.

»Gracija Miller?«

Isti znak.

»Suzana Harper, jesi li ti učinila?«

I ona mahne glavom, da nije. Na redu je Bekica Thatcher.

Toma uzdrhta od glave do pete od uzbuđenja, jer je situacija očajna.

»Rebeka Thatcher?«

Toma joj pogleda u lice, a ono je bilo blijedo kao stijena.

»Jesi li ti poderala, no, pogledaj mi u oči!«

Bekici su se već polako sklapale ruke, da moli.

»Jesi li ti poderala ovu knjigu?«

Jedna misao kao strijela preleti Tominim mozgom, i on skoči na noge i klikne:

»Ja sam!«

Čitav je razred zapanjeno gledao tu nevjerojatnu ludost. Toma je stajao jedan čas, da sabere svoju raskidanu dušu. Kada je izlazio pred klupe, da primi kaznu, u očima je Bekičinim sjala tolika zahvalnost i čuđenje, da bi to bila dovoljna plaća i za stotinu šiba. Kako je bio oduševljen krasotom svoga čina, to je bez suza podnio najbolnije šibe, što ih je ikada gospodin Dobbins ikome podijelio.

A kad je te večeri Toma legao na počinak, zvonile su mu u ušima Bekičine riječi:

»Tomo, kako si mogao biti tako plemenit?!«

Pred sudom se počela voditi istraga o umorstvu, pa je čitav gradić samo o tome govorio, a Toma se uznemirio. Svaka riječ o tome zabola bi mu se kao nož u srce, jer je od straha i nemirne savjesti počeo misliti, da bi svi oko njega htjeli iz njega nešto »ispipati«. Ni sam nije znao, kako bi ljudi mogli sumnjati, da on znade nešto o umorstvu, ali mu ipak nije bilo ugodno, kad su ljudi naklapali, nego je živio kao u groznici. Kadšto bi poveo Hucka na osamljeno mjesto, da se porazgovore. Malo bi mu odlanulo, da bar časkom otpečati jezik i da podijeli teret svoj sa drugim supatnikom. Povrh toga htio se uvjeriti, nije li se Huck odao.

»Huck, jesi li kome pripovijedao o onome?«

»O čemu?«

»Znaš o čemu?«

»Ah, nisam.«

»Ni riječi?«

»Ni jedne jedincate riječi, tako mi svega. Zašto pitaš?«

»Zato, jer se bojim.«

»I sam znadeš, da ne bismo ostali ni dva dana živi.«

Sada je već Toma mirniji, pa pita:

»Bi li tebe mogao tko namamiti, da odaš?«

»Mene namamiti? Kad bih ja baš želio, da me onaj polukrvni indijanski đavao utopi, onda bih pripovijedao, ali drugog puta nema.«

»Onda je sve u redu. Ja mislim, da smo mi sigurni, dok držimo jezik za zubima. Ali bi ipak bilo dobro, da se još jednom zakunemo. Bilo bi još sigurnije!«

»Ja sam za to.«

I tako se ponovno zakunu na strašan i svečan način.

»Huck, što se govori po gradu? Ja sam već svašta čuo.«

»Što se govori? Samo čuješ: Muff Potter, Muff Potter, Muff Potter, i ništa drugo. Neprestano se znojim od muke i najradije bih se nekuda sakrio.«

»Tako je i meni. Ja mislim, da je on propao. Je li tebi katkada njega žao?«

»Kako da nije, uvijek mi ga je žao. Nije on sasvim nevin, ali nije nikome htio učiniti ništa nažao. Ulovio je koju ribicu, da zasluži novaca pa da se opije, ali Bože moj, to radimo mi svi, ili bar velika većina. Inače je bio sama živa dobrota; jedamput mi je dao polovicu ribice, koja nije bila dosta velika za dvojicu, a stotinu mi je puta pomogao, kad sam bio u neprilici.«

»A meni je popravljao zmaja i vezao mi udice. Oh, da ga možemo izbaviti odanle.«

»Nebesa! Mi ga ne možemo izbaviti, dragi Tomo. Osim toga to mu ne bi pomoglo, jer bi ga opet uhvatili.«

»Znam, da bi ga uhvatili, ali mi je mrsko slušati, kada ga svi grde, a nije kriv.«

»I meni je to ružno. Gospode, čuo sam, gdje govore, da je on najkrvoločniji razbojnik u čitavoj zemlji, pa se samo čude, kako ga već prije nijesu objesili.«

»Da, svi tako naklapaju. Čuo sam, kako se prijete, da će ga linčovati, ako bude pušten na slobodu.«

»Oni bi to i napravili.«

Dječaci se dugo razgovarali, ali su se slabo utješili. U sumrak se nađoše kraj samotne tamnice s neodređenom nadom u srcu, da će se ipak desiti nešto, što će ublažiti njihove muke. Međutim se nije ništa dogodilo, kao da su dobre vile i anđeli zaboravili nesrećnoga sužnja.

Dječaci mu kao obično doniješe do rešetke nešto duhana i žigica, jer je zatvor bio u prizemlju, a straža ga nije čuvala.

On im je zahvaljivao za darove, a to je duboko diralo njihovu savjest. Osjećali su, da su kukavice i izdajice, a najgore im je bilo, kada im je Potter kazao:

»Vi ste tako dobri prema meni, vi ste mi, mali moji, najbolji od svih u čitavome gradu. Nikada vam toga ne ću zaboraviti, nikada. Često ovako mislim sam za

se i kažem: »Koliko li sam puta popravljao dečkima zmajeve i igračke, pokazivao im najbolja mjesta za pecanje riba, i pomagao im, gdjegod sam mogao, a sada su svi zaboravili staroga Muffa, kada je on u nevolji, samo Toma nije, ni Huck nije, o n i ga nijesu zaboravili«, velim, »a ni ja ne ću zaboraviti n j i h!« Gledajte, mali moji, ja sam načinio nešto strašno, jer sam bio pijan i lud, pa sada treba da ispaštam; objesit će me, a tako je i pravo. I pravo je i dobro, mislim. Ali ne ćemo više o tome govoriti. Ja ne bih rado, da v a s rastužim, koji ste mi dobri. Samo nešto bih vam htio reći, a to je, da nikada ne pijete, ako ne ćete da dovle dotjerate. Pomaknite se malo! Tako je dobro; kakva je to sreća, da čovjek gleda draga prijateljska lica, kad je u ovakvoj strašnoj nevolji, a k meni nitko ne dolazi, nego samo vi. Mila, draga lica — mila, draga lica. Popnite se jedan drugome na leđa, da vas pomilujem i pogladim. Pružite mi ruke, da vam ih stisnem, jer vaše mogu kroz rešetku, a moje su prevelike. Male ručice i slabe — ali su već mnogo pomogle Muffu Potteru, a pomogle bi mu one i više, da samo mogu.«

Toma se vrati kući bijedan i očajan, i čitavu je noć snivao strašne sne. Sutradan i dan iza toga obilazio je oko sudnice; nešto ga je neodoljivo vuklo, da uđe, ali se prisilio, da ostane napolju. I Huck je isto tako patio. To su brižno priznali jedan drugome. Odilazili bi nekuda, ali se onda opet vraćali, jer ih je privlačila sva ta strahota. Toma je dobro ćulio uši, kad su dokoni ljudi izilazili iz sudnice, ali je svagda čuo samo žalosne novosti. Okovi su sve čvršće i čvršće sapinjali jadnog Pottera. Na kraju drugoga dana čitavo je mjesto govorilo, da je nepokolebiva istina sve ono, što je tvrdio Indijanac Joe i da nema ni najmanje sumnje, kakvu će osudu izreći porota.

Tome nije bilo do kasno u noć kod kuće, a kada se vratio kroz prozor u sobu, drhtao je od uzbuđenja. Sati su prolazili, a on nije mogao usnuti.

Sutradan ujutro krene čitavo selo prema sudnici, jer je to bio odlučni dan. I muški i ženski svijet u jednakom se broju gurao, da sluša napetu parnicu. Poslije dugog čekanja uđu u sudnicu porotnici i sjednu na svoja mjesta; odmah iza toga dovedu u lancima blijedog, zaplašenog, nesretnog Pottera i smjeste ga tako, da su sve radoznale oči mogle zuriti u njega,

a isto su tako radoznalo gledali i Indijanca, koji se držao tupo kao obično. Iza dugog čekanja uđe sudac, a onda započe rasprava. Iza toga je slijedilo obično šaputanje advokata i šuškanje i premetanje papira i spisa. Sve su te sitnice i priprave napinjale radoznalost i pažnju.

Najprije pozovu svjedoka, koji je na dan umorstva vidio Pottera rano ujutro, gdje se pere na potoku. Državni je tužilac još nešto ispitivao svjedoka, a onda predao riječ branitelju.

U tom času optuženik podiže oči, ali ih ubrzo spusti, kada začuje, da njegov branilac veli:

»Ja nemam što da ga pitam.«

Drugi svjedok posvjedoči, da je našao nož kraj mrtvog tijela. Državni tužilac i opet pozove branitelja, da pita svjedoka, a on samo odgovori:

»Ja nemam što da ga pitam.«

Treći svjedok posvjedoči, da je često vidio taj isti nož u Pottera.

»Pitajte svjedoka!«

Potterov branitelj ni ovaj puta ništa ne zapita.

Na licima se svih slušača ukaza nezadovoljstvo. Zar se taj advokat ne će ni potruditi da spasi život svoga klijenta?

Mnogi su svjedoci iskazivali, kako je Potter došao na mjesto umorstva, ali ni njih nije branitelj ništa pitao.

Svjedoci su točno prikazivali svaku sitnicu, što se onoga jutra dogodila na groblju. Svi su se nazočni također još dobro sjećali svega, a Potterov branilac nije nijednoga svjedoka ništa zapitao. U čitavoj je sudnici zavladao nemir i nezadovoljstvo; svijet je mrmljao i dobacivao psovke. Državni tužilac tada reče:

»Vjerodostojni su građani prisegom potvrdili svoje jednostavne riječi, i time je utvrđeno, da je nesretni optuženik izveo strašno djelo. Time je rasprava prekinuta.

Jadni Potter jaukne, prikrije lice rukama i zanjiše se, a u sudnici zavlada neugodna tišina. Mnogi su muževi bili ganuti, a mnoge su žene od samilosti zaplakale. Tada se digne branilac:

»Slavni sude! U početku ove parnice mi smo navijestili, da je optuženi izvršio taj strašni čin u pijanome stanju i zato da nije odgovoran. Sada smo promijenili svoje mišljenje i ne ćemo se više tako braniti.«

Onda zamoli sudskog podvornika:

»Zovnite Tomu Sawyera.«

Svatko se čudom začudi, pače i sam Potter. Svi upru oči u Tomu, kada uđe i stane pred suce. Dječak je bio silno smeten i strašno uplašen. Najprije prisegne.

»Tomo Sawyeru, gdje ste vi bili sedamnaestoga lipnja oko ponoći?«

Toma pogleda u gvozdeno lice Indijanca, i jezik mu se ukoči.

Ljudi su bez daha slušali, ali je Tomu izdao govor. Iza nekoliko časaka ipak se svlada i pribere u toliko i rekne posve glasno, da su ga neki mogli dobro čuti:

»Na groblju!«

»Molim malo glasnije. Ne bojte se. Bili ste na —«

»Na groblju.«

Preko Indijančeva lica preleti preziran smiješak.

»Jeste li bili blizu groba Hos Williamsova?«

»Jesam, gospodine.«

»Govorite samo malo glasnije. Kako ste blizu stajali?«

»Tako blizu, koliko je sada od mene do vas.«

»Jeste li bili sakriveni ili nijeste?«

»Bio sam sakriven.«

»Gdje?«

»Iza onih topola pokraj groba.«

Indijančevo se lice neopazice trgne.

»Je li još tko bio s vama?«

»Jest, gospodine. Bio sam s —«

»Čekajte, čekajte još malo. Ne trebate spominjati ime svoga druga. Mi ćemo ga pozvati u pravo vrijeme. Jeste li nosili štogod sa sobom?«

»Samo jednu — jednu — mrtvu mačku.«

Neki se malo nasmijaše, ali se sve brzo smiri.

»Pokazat ćemo i kostur te mačke. A sada, dijete moje, pričaj sve, što se dogodilo, pričaj, kako znaš, ništa ne taji i ne boj se.«

Toma poče isprva neodlučno i nesigurno, ali onda se zagrija, te mu riječi potekoše glatko, a u dvorani se utaja sve, te se čuo samo njegov glas. Sve su oči bile uprte u njega, ljudi su ga slušali otvorenih usta i raskolačenih očiju ne mareći za vrijeme, zaneseni njegovim sablasnim pričanjem. Napetost je postigla najveću mjeru, kad je dječak pričao: »A kad liječnik dohvati gredom Pottera, Indijanac skoči s nožem i —«

Hrsk! kao strijela skoči Indijanac prema prozoru, prokrči sebi put među ljudima i nestane ga!

Toma postade i opet slavni junak, te su ga svi stariji mazili, a mlađi su mu zavidjeli. Njegovo je ime pače ovjekovječeno štampom, jer su ga gradske novine slavile i hvalile.

Nepostojani i prevrtljivi svijet privio je Muffa Pottera na svoje grudi, pa su ga isto tako darežljivo milovali, kako su ga prije pretjerano grdili.

Tomini su dani bili sjajni i slavni, ali su mu noći bile strašne i grozne. Indijanac Joe smetao je njegove sne i uvijek ga je progonio svojim smrtonosnim pogledom. Nikakvo iskušenje nije moglo izmamiti Tomu, da izađe iz kuće, kad se spusti sumrak. Jadni je Huck također trpio i strahovao, jer je Toma sve priznao branitelju ono veče pred sudom, pa se Huck bojao Indijanca. Otkada ga je Tomina izmučena savjest nagnala, da odu noću u braniteljevu kuću i da tamo sve priznadu, što su zapečatili najstrašnijim zakletvama, odonda je Huck prestao vjerovati rodu ljudskome. Danju je Toma bio sretan, što je odao, jer mu je Muff Potter toplo zahvaljivao, a noću je žalio, što je skinuo pečate sa svojih usta.

Sada bi se Toma bojao, da Indijanac Joe ne će biti nigda uhvaćen, a sad se opet bojao, da će ga uhvatiti. Jasno je osjećao, da više nigda ne će slobodno dahnuti dušom, doklegod ne ugleda mrtva Indijanca.

Na sve strane su tražili, ali nijesu našli Indijanca

Dani su tekli polako, ali su donosili kap po kap zaborava i djeca su se smirila. Srećom su nadošli i školski praznici.

U životu svakoga pravog dečka dođe vrijeme, kad umire od želje, da traži sakriveno blago. Ta se želja jednoga dana iznenada rodi i u Tomi. Pojuri do Joe Harpera, ali bez uspjeha. Onda pomisli na Bena Rogersa, ali je i taj otišao u ribe. Namjera ga namjeri na Finna Crvenorukoga. Huck će sigurno pristati. Toma ga odvuče na osamljeno mjesto, pa mu sve povjerljivo ispriča, i Huck doista pristane On je uopće uvijek bio spreman na svako zabavno poduzeće, koje ne traži da čovjek ima kapitala, jer je u njega bilo u izobilju onakvog vremena, koje n i j e novac.

»Gdje ćemo kopati?« zapita Huck.

»Oh, svagdje pomalo.«

»A zar je blago sakriveno svuda naokolo?«

»Nije, kako bi bilo! Obično je sakriveno na silno čudnim mjestima, znaš Huck, obično na otocima, u trulim škrinjama pod granom starog srušenog drveta upravo ondje, kuda sjena pada o ponoći, ali ponajčešće pod pragom stare kuće, u kojoj ima duhova.«

»A tko sakriva blago?«

»Razbojnici, nego tko će? — valjda ne će učitelji?«

»Ja toga ne razumijem. Da imam novaca, ne bih ga zakapao, nego bih potrošio i fino živio.«

»I ja bih tako načinio, ali razbojnici ne rade tako, nego uvijek samo zakapaju i onda ostave blago.«

»Zar nikada više ne dođu po nj?«

»Ne, obično misle, da će se vratiti, ali redovno zaborave znakove ili pače umru. Blago onda leži i leži, i plijesan se već uhvati, a onda najedamput netko nađe stari žuti papir i na njemu su zapisani znakovi, po kojima će naći blago. Takav je papir teško pročitati, jer su na njem samo nekakvi znakovi i hijeroglifi.«

»Hijero — što?«

»Hijeroglifi — to su ti naslikane razne stvari, a svaka nešto znači.«

»Jesi li ti, Toma, našao takav papir?«

»Nisam.«

»No dobro, pa kako ćeš bez znakova naći pravo mjesto?«

»Ne treba meni nikakovih znakova, kada znam, da zakapaju blago u porušene kuće, na otoke ili pod suho drvo, kojemu samo jedna grana strši uvis. Gle, već smo pretražili Jackson otok, a možemo još jedamput otići onamo. Uz potok kraj Cardiff Hilla je stara zapuštena kuća, a ima ondje i osušenih drveta.«

»A ima li pod svakim drvetom?«

»Što to govoriš? Nema!«

»Pa pako ćeš onda znati, pod kojim drvetom?«

»Tražit ću pod svakim.«

»Jao, Toma, trebat ćemo za to čitavo ljeto.«

»Pa što onda? Uzmimo, da ćemo naći željezni lonac, a u njemu stotinu sjajnih dolara i još jednu trulu škrinju punu dijamanata. Ha? Što kažeš?«

Hucku se oči sjaju.

»To je grozno mnogo, grozno mnogo za mene. Ti ćeš da mi daš dolare, a ja ti ne trebam dijamanata.«

»Ol rajt. Ja bih se okladio, da ne ću izvući kraći kraj, ako uzmem dijamante. Neki su vrijedni i dvadeset dolara, a jedva da će biti među njima koji, što bi vrijedio manje od šezdeset centi ili od jednog dolara.«

»Nemoj! Je li istina?«

»Sigurno — svatko će ti isto reći. Zar još nikada nijesi vidio dijamant?«

»Mislim, da nisam.«

»Oh, kraljevi ih imadu svu silu.«

»Ali ja ne poznam nijednoga kralja.«

»Znam, Huck, da ne poznaš, ali da odeš u Evropu, onda bi vidio, koliko ih skače naokolo!«

»Zar oni skaču?«

»Skaču? valjda u tvojoj glavi!«

»Pa zašto si onda kazao?«

»Uh, mislio sam samo, da ćeš ih vidjeti, a ne, da će oni skakati. Htio sam reći, da ih ima svuda, kao našega kralja Rikarda.«

»Rikarda! Kako mu je prezime?«

»On nema prezimena, jer kraljevi nose samo jedno ime.«

»To ne može biti.«

»Ma jest, kada ti kažem.«

»Dobro, neka im bude, kad im se to sviđa, ali ja ne bih htio biti kralj pa da imam samo jedno ime kao crnac. Ali kaži, gdje ćemo najprije kopati?«

»Ni sam još ne znam pravo. Mislim, da ćemo se latiti onog starog suhog drveta na brežuljku s druge strane potoka.«

»Dobro.«

Tada uzmu lopatu i motiku i zaputiše se na put od tri milje. Stigoše ugrijani i usopljeni i baciše se u hlad pod susjedno drvo, da se odmore.

»Tako mi se sviđa.«

»I meni.«

»Kaži mi, Huck, što ćeš ti načiniti sa svojim dijelom, ako nađemo blago?«

»E, svaki ću dan jesti kolača i piti čašu sode, i još ću ići u svaki cirkus, kojigod dođe ovamo. Fino bih se ja proveo, nemaj brige.«

»Pa zar ti ne bi ništa štedio?«

»Štedio? A zašto?«

»Zato, da imaš kasnije novaca.«

»A što će mi? Tata bi se moj jednoga dana vratio u grad i brzo bi sve planulo. A što bi ti, Tomo, načinio sa svojim?«

»Kupio bih novi bubanj, pravu sablju, crvenu kravatu, maloga buldoga i onda bih se oženio.«

»Oženio?«

»Da.«

»Toma, ti nijesi zdrave pameti.«

»Čekaj, vidjet ćeš.«

»Toma, to je nešto najluđe, što bi mogao učiniti. Gledaj samo mojega tatu i moju mamu. Krika i vika, uvijek su se samo tukli. Sjećam se ja dobro «

»To nije ništa. Moja se djevojčica ne tuče.«

»Tomo, sve su one jednake. Promisli bolje, kažem ja tebi. A kako se zove tvoja cura?«

»Ona nije cura, nego je djevojčica.«

»To je svejedno. Neki kažu djevojka, a neki cura, to je isto. Kako se zove?«

»Reći ću ti jedamput — ali ne sada.«

»Ol rajt. Samo ću ja ostati posve sam, kada se ti oženiš.«

»Ne, ne ćeš, ti ćeš doći k meni, pa ćemo zajedno živjeti. No dosta o tome, hajde da kopamo.«

Kopali su i znojili se pola sata, ali bez uspjeha. Mučili su se još pola sata, ali nijesu našli ništa. Huck zapita :

»Zar oni uvijek tako duboko zakapaju?«

»Katkada da, ali ne uvijek. Obično ne. Mislim, da nijesmo pogodili pravo mjesto.«

Zato odaberu drugo mjesto i započnu iznova. Posao se slabo odmicao, pa su šutjeli i kopali. Najzad se Toma nasloni na motiku, otare rukavom znoj s čela i reče :

»Meni je to silno čudno. Sigurno nam vještice nešto smetaju.«

»Mani, molim te, vještice nemaju moći po danu.«

»Da, to je istina, nijesam na to mislio. Oh, znaš li, što je krivo? !« Kakve smo mi lude ! Trebalo je najprije vidjeti, kuda pada sjena o ponoći, a onda tek kopati.«

»Uh ! A mi kopamo kao ludi uzalud. Ostavi sada sve, jer se moramo noćas ovamo vratiti. Put je strašno dug. A možeš li ti sa mnom?«

»Kako ne ! Mi moramo noćas otići, jer ako netko vidi one rupe, smjesta će znati, što to znači i sve će nam iskopati.«

»Dobro, doći ću noćas po tebe i mijauknuti.«

»Ol rajt, alat ćemo sakriti u grmlje.«

Te noći dođoše dječaci u ugovoreno vrijeme i sjedoše u sjenu, da čekaju. Mjesto je bilo samotno, a vrijeme tajanstveno od vajkada. Činilo se, da dusi šapuću i šuškaju u lišću, sablasti proviruju iz tamnih zakutaka. Negdje daleko promuklo laje pas, a sova mu odgovara grobnim glasom. Sve je to djelovalo na dječake, pa su vrlo malo razgovarali. Kad im se učinilo, da bi moglo biti dvanaest sati, zabilježiše, kuda pada sjena, i počeše kopati. Nada im je u srcu rasla, pa su s velikim zanimanjem marljivo radili. Rupa je postajala sve dublja i dublja, a srce im je skakalo od sreće, kad bi motika udarila o što tvrdo, ali su se svaki puta gorko razočarali, jer je to bio samo kamen ili korijen. Najzad već dojadi Tomi :

»To nema smisla, i opet smo pogriješili.«

»Ne može to da bude, kad smo sjenu tako točno zabilježili.«

»Znam, ali je nešto drugo krivo.«

»Što?«

»Mi smo samo otprilike pogodili vrijeme, a moglo je biti ili prekasno ili prerano.«

Huck baci svoju motiku.

»To će biti, to je prava pogreška. Moramo se okaniti toga posla, jer otkuda mi možemo znati, kad je ponoć. Pa onda, znaš, i strašno mi je, jer tu lete okolo same vještice i sablasti. Više puta mi se čini, da nešto stoji iza mene, a bojim se okrenuti, jer možda preda mnom netko čeka, da me ščepa, kad se osvrnem. Sve mi trnci prolaze tijelom i jeza me hvata, otkako sam došao ovamo.«

»I meni je upravo tako, dragi Huck. Pa onda, oni obično ukopaju uz blago i mrtva čovjeka, da im čuva blago.«

»Bože!«

»Jest, tako rade. Svi ljudi tako pripovijedaju.«

»Ne ću ja više onda prekapati, kad ovdje ima mrtvaca. Mrtav bi se čovjek sigurno naljutio.«

»Ne bih ga ni ja rado uznemirio. Pomisli samo, da pruži svoju lubanju pa da nam nešto kaže!«

»Prestani, Toma, to je strašno!«

»Nije ni meni prijatno.«

»Čuj, Tomo, mi ćemo se toga okaniti, pa ćemo potražiti drugo mjesto.«

»Ol rajt, mislim, da će biti bolje.«

»Gdje ćemo kopati?«

Toma se zamisli malo, a onda se dosjeti:

»Kod zapuštene kuće. Tamo je zgodno.«

»Neka je voda nosi. Ne volim ja takve zapuštene uklete kuće, jer su sablasti još gore nego mrtvi ljudi. Mrtvaci ti mogu nešto reći, ali se ne šuljaju u bijelim ponjavama, ne hvataju te iznenada za rame kao sablasti. Ja ne idem onamo, Tomo, ne mogu ići — a tko bi i mogao?«

»Znam, Huck, ali sablasti lutaju oko kuće samo noću, a po danu ne mogu ništa smetati.«

»Dobro, neka ti bude, ali i sam znaš, da se ljudi ne usuđuju u blizinu te kuće ni danju ni noću.«

»To je zbog toga, što se ljudi rado klone onakvih mjesta, na kojima je netko umoren. Nitko još nije ništa čudno vidio oko te kuće, nego samo noću nekakav

modri plamečak, kako se šulja kroz prozor — a to nije prava sablast.«

»Eh, okladio bih se, da je sablast tik do takva svijetla, jer tko bi drugi nosio svijetlo.«

»Može biti i to, ali svakako ne obilaze danju, pa onda nema smisla, da se bojimo.«

»Dobro, ol rajt. Pokušat ćemo sreću kod zapuštene kuće.«

U razgovoru se spustiše niz brežuljak. Sred doline ukaza im se na mjesečini zapuštena i »začarana« kuća posve osamljena. Ograda je oko nje već davno propala, a trnje i bujni korov prerasli stepenice i prag; dimnjak se srušio, prozori su prazno zijevali, a krov se ugnuo na jednome kraju.

Dječaci se časkom ustaviše, ne bi li ugledali modro svijetlo, kako obilazi oko prozora, a onda razgovarajući posve tiho ukloniše se daleko od te kuće te se vratiše kroz šumu, što kiti stražnje obronke Cardiff Hilla.

Drugoga dana oko podne vratiše se dječaci po svoj alat pod staro osušeno drvo. Toma je nestrpljivo požurivao, da idu do »začarane« kuće, a Hucku se nije toliko žurilo, zato i reče:

»Reci ti meni, Tomo, koji je danas dan?«

Toma izbroji u duši sve dane u sedmici, onda podigne uplašene oči.

»Jao! Ja uopće nijesam na to mislio!«

»Nijesam ni ja, ali mi je odjedared dunulo u glavu, da je danas petak.«

»Neka ga voda nosi! Čovjek ne može nigda biti dosta oprezan. Znaš li ti, Huck, da bismo mogli doći u strašan škripac, ako se latimo takva posla u petak.«

»Mogli doći!? Što to govoriš? Sigurno ćemo doći u nepriliku, jer ima sretnih dana, a petak je upravo nesretan.«

»To zna svaka luda. Nemoj misliti, da si ti, Huck, prvi to izmislio.«

»Pa ja to nijesam nikada ni kazao. Jesam li možda? Ali ima još nešto osim petka. Prošle sam noći strašno snivao o parcovima.«

»Doista?! To je znak, da će se dogoditi nešto neugodno. Jesu li se grizli?«

»Nijesu.«

»Eh, onda je dobro. Ako se nijesu grizli, onda to znači, da na nas vreba nekakva nezgoda, ali da ćemo joj sretno izbjeći, ako dobro pripazimo. Ostavit ćemo danas ipak posao, pa ćemo se igrati. Poznaješ li ti, Huck, Robin Hooda?«

»Ne. Tko je Robin Hood?«

»On je bio najveći čovjek, što ga je ikada imala Engleska — i najbolji. Bio je hajduk.«

»Gle! A kako je hajdukovao?«

»Napadao je samo na odlične ljude, bogataše i kraljeve, a nikada nije siromaha ni dirnuo, jer ih je volio i sve je svoje blago s njima dijelio.«

»E, to je onda bio delija.«

»I bio je. Oh, bio je on tako plemenit, da takvih ljudi danas više i nema na svijetu. Mogao je jednom rukom oboriti svakog čovjeka u Engleskoj, a svojim tisovim lukom pogodio bi u komad novca i na milju i pô daleko.«

»Što je to tisov luk?«

»Ne znam, valjda nekakva vrsta luka. A kad bi pogodio u rub novca, a ne točno u sredinu, onda je od žalosti sio i zaplakao. Hajde, da se igramo Robin Hooda, jer to je fina igra. Ja ću ti pokazati.«

»Dobro.«

Tako su se čitavo poslije podne igrali Robin Hooda i samo kadšto čeznutljivo pogledali prema začaranoj kući sjetivši se sutrašnjega svog važnog pothvata.

A kada se sunce stade spuštati prema zapadu, krenuše kući preko dugačkih sjena tamnog drveća i drvoreda i doskora ih sakri šuma na Cardiff Hillu.

U subotu odmah poslije podneva stvoriše se dječaci opet kod osušenog drveta. Kopkali su još malo po staroj rupi, ne nadajući se mnogo, ali samo zato, što je Toma kazao, da vrlo često ljudima dojadi posao upravo onda, kad imade još samo šest palaca do blaga, a onda dođe bilo tkogod, i samo jednom zamahne motikom i dočepa se blaga. Ovaj put se to nije dogodilo, zato staviše lopatu i motiku na rame i odoše uvjereni, da se nijesu cjenjkali i nagađali sa srećom, nego da su čestito ispunili sve uvjete, što ih traži iskapanje blaga.

Doskora stigoše do zapuštene kuće, oko koje je na žarkom sunčanom danu vladala čudna i neprijatna tišina, zlokobna pustoš i osama, da se nijesu odmah usudili ni ući unutra Onda se došuljaše do vrata i dršćući zaviriše u kuću. Ugledaše sobu golih zidova, bez poda, obraslu korovom i travom, staro ognjište, prazne prozore i stare ruševne stepenice, što vode na tavan, a sve to uvijeno u sivu, prašnu, iskidanu paučinu. Oni uđoše, a srca im zakucaše, napeše uha, da uhvate i najtiši glasak, a mišičje im bijaše spremno, da svaki čas uzmaknu.

Kad ih je strah pomalo ostavio, stadoše pažljivo i kritički ispitivati i promatrati sve oko sebe čudeći se i sami svojoj smionosti. Zatim zaželješe, da se popnu po stepenicama. Odozgo bi se teže povratili ili pobjegli, ali oni tada više nijesu mogli ni na što misliti, nego tko će se pokazati smioniji, zato baciše motiku i lopatu u kut i uspeše se gore. I ondje nađoše same ruševine. U jednom je kutu stajao nekakav stari ormar, i oni se poveseliše, da će u njemu naći nešto tajanstveno, ali ih nada prevari, jer ormar bijaše prazan. Već se potpuno smiriše i osmjeliše, i htjedoše saći na posao, kad li Toma reče:

»Pst!«

»Što je?« šapne Huck i problijedi od straha.

»Pst! Gledaj! Čuješ li?«

»Čujem! O tugo moja! Bježmo!«

»Budi miran! Ne miči se! Upravo idu prema vratima.«

Dječaci su legli na pod i oko prislonili na rupu od kvrge i tako čekali u velikome strahu.

»Sada stoje. — Ne — približuju se — Eto ih. Ne šapni više ni riječi, Huck. O Bože, da smo bar već pobjegli.«

Ulaze dva čovjeka, a svaki dječak misli:

»Jedno je stari gluhonijemi Španjolac, koji je bio u našem mjestu jedan ili dva puta u posljednje vrijeme, a drugoga još nijesam nikada vidio.« »Drugi« je bio razbarušen otrcanac s vrlo neprijatnim licem. Španjolac je imao duge čupave zaliske, duga mu je bijela kosa visjela ispod širokog šešira, a gledao je kroz zelene naočali. Dok su ulazili, »drugi« je nešto tiho govorio, a onda sjedoše na zemlju licem okrenuti prema vratima i nasloniše se na zid, a govornik nastavi pričati. Što je dulje govorio, to je bio sve manje oprezan i riječi su mu bivale sve glasnije:

»Ne! — Ja sam dobro promislio, ali ne ću, jer je suviše opasno.«

»Tebi je sve opasno,« promrmlja »gluhonijemi« Španjolac, a dječaci se začudiše.

Od toga glasa uzdrhtaše dječaci i ponesta im daha, jer je to bio glas Indijanca Joe. Iza dulje šutnje opet će Joe:

»Zar nije bilo isto tako opasno, što sam načinio tamo dolje, pa mi se nije ništa dogodilo?«

»To je nešto drugo. Ono je bilo na osami uz rijeku, a nigdje u blizini ni kuće ni žive duše.«

»A nije li dosta opasno danju dolaziti ovamo? Svatko bi posumnjao, tkogod bi nas vidio.«

»Znam, da je opasno, ali nigdje nije bilo zgodnijega mjesta. Htio sam već jučer otići iz te rupe, ali nijesam mogao, jer su se oni prokleti dečki igrali tamo preko pod drvetom«

»Oni prokleti dečki« uzdrhtaše kod tih riječi i pomisliše, kako je dobro bilo, što su se sjetili, da je petak i što su pričekali još jedan dan. samo su požalili, što nijesu pričekali bar jednu godinu. Ona dva čovjeka izvadiše nešto hrane i počeše ručati. Šutjeli su dugo i zamišljeno, a onda reče Indijanac Joe:

»Ti ćeš se, druže moj, vratiti gore uz rijeku, kamo i spadaš. Čekaj tamo, dok ne dobiješ od mene glasa. Ja ću se još jedamput uvući u grad, da malo razvidim, a kad mi se učini, da je kucnuo zgodan čas, onda ćemo ići na onaj »opasni« posao. A tada u Teksas!«

U tome se složiše i stadoše pomalo zijevati, a Indijanac Joe reče :

»Silno sam umoran i drijema mi se, a na tebi je red, da čuvaš stražu.«

On se smota među korovom i začas stane hrkati. Domala klone glava i čuvaru i stane mu se spuštati sve niže i niže, a onda i on usne i zahrče.

Dječaci odahnu, i Toma šapne :

»Dođi, sad je vrijeme !«

Huck mu odgovori : »Ne mogu, umrijet ću, ako se probude.«

Tomi se žurilo, a Huck je oklijevao. Najzad se Toma diže polako i tiho, da ode sam. Već pod prvim njegovim korakom tako strašno zaškripi stara daska, da se samo spustio kao mrtav na zemlju od silnoga straha. Više nije ni pokušao da se makne. Tako su dječaci ležali i brojili spore sekunde, dok im se nije učinilo, da je vrijeme valjda prestalo teći i da je već i vječnost ostarjela i osijedila. Odlanulo im je, kad su opazili, da napokon ipak zapada sunce.

Jedan od onih dolje prestade hrkati. Indijanac sjedne, ogleda se, zlobno se nasmije svome čuvaru, kome se glava spustila na koljena, gurne ga nogom i naruga mu se :

»Gle, kako se vjerno straža čuva !«

»Ol rajt, mislim, da se nije ništa dogodilo Gle, kako sam zadrijemao !«

»A što ćemo načiniti s onom malom vrećicom, što je ovdje ostala?«

»Ne znam. Najbolje će biti, da je ostavimo ovdje kao obično. Ne treba je odnijeti odavle prije nego li krenemo na jug. Šest stotina i pedeset u srebru nije šala, ne nosi se to tako lako.«

»Pa dobro, i onako ćemo se još vratiti.«

»Htio sam ti reći samo, da bi bilo bolje doći noću kao obično.«

»Neka ti bude, samo me slušaj. Bojim se, da bi moglo proteći mnogo vremena, dok se desi zgodna prilika za onaj posao, a naš novac nije na dosta sigurnome mjestu, trebalo bi ga upravo zakopati, i to duboko zakopati «

»To je dobra misao,« odgovori drugi, prođe preko sobe, klekne, izvadi jedan kamen sa stražnje strane ognjišta, pa izvadi iz rupe vrećicu, u kojoj je nešto

veselo zveknulo. Iz te vrećice uzme dvadesetak ili tridesetak dolara za sebe i isto toliko za Indijanca, a onda mu je pruži, da je zakopa, jer je Indijanac Joe već klečao u jednome kutu i rovao zemlju svojim širokim nožem

Dječaci zaboraviše načas i strah i nevolju. Užarenim su očima pratili svaki pokret. Gle sreće, kakvu nijesu mogli ni zamisliti! Šest stotina dolara jest dosta blaga, da se time obogati pola tuceta dječaka! Nema više sumnje, gdje treba iskapati. Neprestano su se gurkali laktima i dobro su razumjeli, što hoće jedan drugome da kaže: »Oh, ne veseliš li se, što smo ovdje!«

Joe udari nožem na nešto tvrdo.

»Hej!« vikne.

»Što je?«, zapita ga drugi.

»Nekakva napola trula daska, ne, nije daska, nego mislim, da je kutija. Daj, prihvati malo, pa ćemo vidjeti, što je to. Ne treba, već sam izbušio rupu.«

Joe turi ruku kroz rupu i onda je izvuče napolje:

»Čovječe, to su novci!«

Oba su čovjeka pažljivo promatrala šaku zlatnih novaca. Dječaci su na tavanu bili isto tako uzbuđeni i veseli kao i ovi dolje.

Indijančev drugar reče:

»S tim ćemo mi brzo svršiti. Tamo je u kutu nekakva stara zarđala motika, vidio sam je maločas među korovom nasuprot ognjišta.«

On pojuri i donese motiku i lopatu, što su ih dječaci ostavili. Indijanac Joe uzme motiku, pregleda je strogim pogledom, potrese glavom, promumlja nešto i počne kopati.

Ubrzo je iskopao kutiju. Nije bila prevelika, ali je bila željezom okovana, pa je negda morala biti vrlo čvrsta, dok je nijesu istočile duge godine. Obadva su čovjeka promatrala blago i zanijemila od sreće i blaženstva.

»Trista mu gromova, tu ima sigurno tisuću dolara;« klikne Indijanac Joe.

»Uvijek se govorkalo, da je Murrelova četa jednog ljeta ovuda obilazila,« primijeti ortak.

»Znam,« reče Indijanac Joe; »a to bi blago moglo doista potjecati od tih hajduka.«

»Sada ćeš se sigurno okaniti onoga »posla.«

Indijanac se smrkne i namršti.

»Ti me onda još ne poznaješ, ili ne znaš, o čemu se radi. Nije meni do toga, da orobim, nego hoću da se osvetim,« i oči su mu se zakrijese zvjerskim sjajem. »Ti mi moraš pomoći, a onda u Teksas!«

»Dobro, kada ti tako misliš. A što ćemo načiniti s tim — zakopati?«

»Da.« (Indijanac se prene). »Ne, ne ćemo zakopati, tako mi velikog Sahema! Gotovo sam i zaboravio, da je na onoj motici bilo svježe zemlje. (Dječacima je pozlilo u taj čas od straha). Što rade ovdje ta motika i lopata? Zašto je na njima još svježa zemlja? Tko ih je donio ovamo i kamo je otišao? Jesi li koga čuo? Jesi li vidio? Mi da zakopamo, a on da se vrati i nađe raskopanu zemlju. Ne nipošto — ne nipošto. Ja ću je uzeti sa sobom u svoju rupu.«

»Dabome, mogli smo se i prije sjetiti. Misliš li na broj jedan?«

»Ne, broj dva — pod krstom. Drugo mjesto ne vrijedi ništa, jer je sasvim obično.«

»Ol rajt. Bit će skoro dosta tamno, da krenemo na put.«

Indijanac Joe diže se i pođe od prozora do prozora oprezno izvirujući napolje, a onda najedamput zapita:

»Tko li je samo donio te lopate? Što misliš, nije li možda na tavanu?«

Dječaci nijesu više ni disali. Indijanac se maši rukom svoga noža, ustavi se časkom neodlučno, a onda pođe prema stepenicama. Dječaci pomisliše na ormar, ali ih sile izdadoše. Stepenice su već škripile pod koracima — strašan i nesnosan položaj osvježi njihovu odluku i upravo htjedoše skočiti u ormar, kad li nešto prasnu, i Indijanac se Joe stvori na zemlji među skrhanim i smrvljenim stepenicama. On se pridiže i opsova nešto, a drugar njegov reče:

»Kakvoga to ima smisla? Ako se gore netko sakrio, ostavi ga, što te briga? Ako smije, neka skoči dolje, da se pohrvamo. Za petnaest minuta bit će već mrak, pa neka pođe za nama, ako mu je milo. Ja mislim, da nas je valjda opazio onaj, tko je donio ovamo motiku i lopatu, pa je pomislio, da smo aveti ili đavoli, i pobjegao je bez traga.«

Joe je mumljao još neko vrijeme, a onda se složio s prijateljem, da treba sve spremiti za put, dok ima još

malo dana. Doskora se iskradoše iz kuće i odoše prema ri eci u gustom sumraku sa svojom dragocjenom kutijom

Toma i Huck su se pridigli, ali su bili slabi, premda im je silno odlanulo. Gledali su kroz pukotine za razbojnicima Da ih slijede? O ne, dosta im je, što se čitave kičme mogu spustiti na zemlju i nizbrdo odjuriti u grad. Nijesu mnogo razgovarali, jer su se suviše ljutili, što su tako loše sreće, pa su dovukli u kuću motiku i lopatu. Da nije bilo toga, Indijanac Joe ne bi ni posumnjao, nego bi sakrio i srebro i zlato, dok ne izvrši »osvetu«, a kad bi se vratio, ne bi našao svoga blaga. Nesreća je velika i prevelika, što su ostavili lopatu i motiku! Odlučili su, da će dobro pripaziti na toga Španjolca, kad se vrati u grad, da traži zgodnu priliku za osvetu, i šuljat će se za njim do broja dva, ma gdje to bilo. Odjedared pomisli Tomo nešto strašno :

»Osvetit će se? A zar on ne misli n a s, Huck?

»Oh, ne govori,« šapne Huck i gotovo se onesvijesti.

Mnogo su razgovarali o tome, a kad su prispjeli u g ad, složili se, da ipak možda snuju osvetu nekome drugome ili možda samo Tomi, budući da je samo Toma svjedočio protiv Indijanca.

Toma se veoma, veoma slabo utješio, što je sam u opasnosti, jer je mislio, da se i nevolja mnogo lakše snosi u društvu i zajednici.

Ona je pustolovina čitavu noć bunila Tomine sne. Četiri puta je već posegnuo rukom i do-

hvatio ono neprocjenjivo blago, i četiri puta mu se sve rasplinulo pod prstima, kad se prenuo oda sna i kad se na javi sjetio svoje loše sreće. Kad je ujutro rano promišljao o prošlim događajima, činilo mu se, da je to tako čudno, kao da se dogodilo još u davna vremena ili negdje na drugome svijetu. Tako je počeo sumnjati, nije li sve to samo san. A lako da je samo san, kada još nigda u pravome životu nije vidio toliko dukata. Dosada je vidio pedeset dolara najedamput, a o stotinama i tisućama je mislio kao i sva druga djeca, da su to samo krasne riječi i da tolik novac nigdje i ne postoji. Da je tko mogao zagledati u njegove misili o sakrivenome blagu, aj bi vidio, da on to blago zamišlja otprilike kao pregršt zlatnih dukata i pola litre sjajnog srebra. Ipak se tako točno sjećao pojedinosti jučeranjeg dana, da je sumnjao, kako bi to mogao biti samo san. Da se riješi te nesigurnosti i sumnje, brzo proguta doručak i ode da potraži Hucka.

Huck je sjedio na rubu nekakva čamca i tužno mahao nogama po vodi. Toma odluči, da ne govori

ništa o onome, dok Huck sam ne započne. Ako Huck, ništa ne spomene, onda je sve bio sigurno samo san,

»Hej, Huck!«

»Što je, Tomo!«

»Tomo moj, da smo jučer ostavili one nesretne lopate pod suhim drvetom, onda bi se dočepali blaga. Oh, nije li to strašno?«

»Zar to nije san, zar nije samo san! Oh, da je bar samo san!«

»Što je san?«

»Pa ono sve, što smo jučer vidjeli. Mislio sam, da sam samo snivao.«

»San! E, da se juče nijesu survale one stepenice onda bi ti vidio, kakav je to san. Čitavu me noć progonio u snu onaj Španjolac.«

»Trebalo bi ga naći.«

»Tomo, nikada ga ne ćemo naći. Samo jedamput pada čovjeku sjekira u med.«

»Meni bi bilo najmilije, da ga negdje opazim, pa da se šuljam za njim do broja dva.«

»Već sam ja mislio o broju dva, ali se nijesam ničemu domislio. A što ti misliš?«

»Ne znam, jer je to tako zagonetno. Reci mi, Huck, nije li to možda kućni broj!«

»Ne, valjda je to broj sobe u gostionici!«

»Jest, to će biti. U gradu su samo dvije gostionice, pa ću brzo saznati, a ti me, Huck, čekaj, dok se ne vratim.«

U jednoj je gostionici na broju dva stanovao neki mladi advokat. Toma se požuri do druge gostionice i saznade za krčmareva sina, da u sobi broj dva živi netko, tko samo noću ulazi i izlazi, pa ga zato nitko i ne vidi.

Vrata su sobe broj dva bila okrenuta prema malom prolazu između krčme i stare ciglane. S te strane se prišulja Toma i odluči da će zaviriti u sobu.

Bez daha i prestravljen dojuri Toma natrag do Hucka:

»Strašno je i grozno! Kad sam odškrinuo vrata —«

»Što si vidio? Kazuj, Tomo, što si vidio?«

»Huck, malo da nisam stao nogom na ruku Indijanca Joe.«

»Ma nemoj!«

»Jest. Leži ti tamo i spava raširenih ruku na podu kao zaklan.«

»Gospode, pa što si načinio? Da li se probudio?«

»Ni maknuo se nije, jer je trešten pijan. Samo sam podigao maramicu, što mi je pala, pa sam pobjegao.«

»Ja sigurno ne bih dizao svoje maramice!«

»Lako tebi, ali moja bi se tetka razboljela od žalosti za njom.«

»A reci, Tomo, jesi li vidio onu kutiju?«

»Dragi moj, Huck, nije ti meni bilo do ogledanja. Niti sam vidio kutije, niti kakvog krsta. Ništa drugo nijesam vidio, nego bocu i limenu čašu na podu pokraj Indijanca. Da, vidio sam još dvije bačve i još mnogo boca uza zid.«

»A kako bi bilo, Tomo, da mi odemo po kutiju, dok je on još pijan?«

»Pa idi, pokušaj!«

Hucku se naježi koža od straha:

»Eto, ne ću, ja ne mogu.«

»Ne ću ni ja. Uz njega je ležala samo jedna prazna boca, a to nije dosta. Da su bar tri, onda bi se moglo pokušati.«

Dugo su zamišljeno šutjeli, dok ne reče Toma:

»Trebalo bi paziti i stražiti, dok se Indijanac ne makne iz sobe.«

»Ja ću paziti svake noći, Tomo, pa ma trebalo čekati i godinu dana. Danju ću spavati, a noću čuvati onu kuću.«

»Dobro, a gdje ćeš spavati?«

»Na Ben Rogersovom sjeniku. On mi je dopustio, a pušta me na sijeno rado njihov crnac, čiča Jake. Ja mu zato donosim vode, kolikogod želi, a kada mu kažem, da sam gladan, on mi uvijek dade nešto malo, što otkine sebi od usta. On je vrlo dobar crnac i veoma me voli zato, što se ja ne držim, kao da sam mnogo viši od njega. Više puta sam pače sio uz njega, pa smo zajedno jeli. Molim te samo, da to nikomu ne kažeš. Kad je čovjek onako strašno gladan, onda lako načini i nešto nepristojno. *)

»Dobro, Hucky, ako bude sve mirno danju, ne ću te smetati, a ti pazi noću, pa mijaukni, ako me trebaš.«

---

*) U Americi su prije oslobođenja silno prezirali crnce.

Sutradan ujutro dočuje Toma, da se porodica suca Thatchera vratila kući iz nekog seoca, gdje su provodili školske praznike. Našli su se i od srca su se s čitavim čoporom djece naigrali »skrivača« i »slijepog miša«, da je Toma malo mislio na Indijanca i blago. Kruna ovoga prekrasnoga dana bilo je u tome, što je Bekica izmolila od svoje majke, da se sutradan pođe na onaj davno obećani i dugo odgađani izlet. Djeca su se neobuzdano radovala, a i Toma je bio oduševljen. Pozivi su razaslani još prije sunčanog zapada, pa je sav mlađi svijet u gradiću zapao kao u neku groznicu od uzbuđenja i radosnog iščekivanja.

Toma nije od uzrujanosti mogao zaspati, nego se nadao, da će začuti Huckovo mijaukanje, pa će sutradan iznenaditi Bekicu i izletnike otkrivenim blagom. Međutim ga je nada prevarila, i Huck se nije javio.

Ujutro se pred kućom suca Thatchera skupila oko deset ili jedanaest sati nestašna i radosna družina, i svatko je bio spreman na put. Nije bilo u običaju, da stariji ljudi idu na izlete, jer su držali, da su djeca dosta sigurna pod okriljem mladih gospođica od osamnaest godina i mlade gospode od dvadeset i četiri godine. Za taj je dan bila najmljena stara parna skela, i začas je vesela mladost krenula glavnom ulicom natovarena košarama s hranom. Sid je bio bolestan i morao je nažalost ostati kod kuće, a Mary je ostala, da ga njeguje i da ga zabavlja. Na rastanku gospođa Thatcher reče Bekici :

»Sigurno ćete se kasno vratiti, pa bi možda bilo bolje, dijete moje, da ostaneš kod koje djevojčice, što stanuje bliže pristaništa.«

»Onda ću ostati, mamice, kod Suze Harperove.«

»Vrlo dobro. Lijepo mi se vladaj i ne smetaj nikome.«

Dok su zajedno koračali, Toma reče Bekici:

»Čuj, nešto ću ti reći. Mjesto da idemo do Harperovih, mi ćemo se uspeti uzbrdo do udovice Douglas. U nje ima finih slastica i gotovo svaki dan sladoleda, a silno će se veseliti, ako joj dođemo.«

»Oh, to je divno!«

Onda se Bekica malo zamisli:

»A što će kazati mama?«

»Ništa, ona bi te i sama onamo poslala, da se sjetila. Sigurno bi te poslala!«

Velika gostoljubivost gospođe Douglas bila je zamamna meka. Toma je pobijedio i tako su odlučili, da o tome ne govore nikome ništa.

Toma se iznenada sjetio, da bi Huck mogao doći po njega. Ta mu je misao dabome pomutila radost, ali je ipak htio, da odu do gospođe Douglas. A zašto da ne ode? Kao pravo dijete toliko se veselio izletu i posjeti kod gospođe Douglas, da uopće nije toga dana više ni pomišljao na nesigurno blago i zlato.

Tri milje niže grada uđe lađa u zeleni šumoviti zaliv i tamo se usidri. Djeca izlete kao roj na obalu, pa su doskora ozvanjale od njihova smijeha i vike i šume i klisure. Kad su mali izletnici već okušali sve načine, kako se čovjek može ugrijati i izmoriti, onda su se vraćali natrag u logor oboružani dobrim apetitom, pa su samo nestajale i iščezavale sve one tečne stvari iz košara. Iza ručka malo su se odmarali i čavrljali u hladu granatih hrastova, dok netko ne povika:

»Tko je spreman da ide u špilju?«

Svi su bili spremni. Izvadili su čitave svežnjeve svijeća i onda su se svi stali popinjati uzbrdo. Ulaz je u pećinu bio visoko gore na obronku brijega, a otvor mu je bio sličan slovu A. Teška hrastova vrata bila su širom otvorena. Unutra je bila uska prostorija, hladna kao ledenica, ozidana od prirode čvrstim debelim kamenom, koji se znojio hladnim kapljicama. Bilo je romantično i tajanstveno iz toga mraka pogledati na zelenu suncem obasjanu dolinu. Čim bi netko upalio svijeću, svi bi u šali navalili na njega, da mu je ugase, a on bi se branio, dok se ne bi svijeća slomila

ili ugasila pa bi se podigla vesela graja. Najzad im je i to dosadilo, pa su se smirili. Svrstali se u red i stali se spuštati po strmom glavnom hodniku. Drhtavi je niz svijeća nemirno obasjavao snažne kamenite stijene sve do gore, gdje se sastaju u visini od šezdeset stopa. Taj glavni hodnik nije bio širi od osam ili deset stopa. Na svakom koraku odvajali se i granali na lijevu i desnu stranu još uži hodnici, jer Mc Douglasova špilja i nije bila ništa drugo, nego golem labirint isprepletenih i zamršenih hodnika i pukotina, što su se razilazili na sve strane. Pričalo se, da bi čovjek mogao čitave dane i noći lutati i tumarati kroz te zamršene pukotine i rupel pa ne bi nikada došao do kraja. Da se spusti niže, i opet bi dublje u zemlji našao isto takav labirint bez kraja i konca. Nitko nije potpuno poznavao čitave pećine, jer to naprosto nije bilo moguće. Mnogi su mladi ljudi poznavali samo jedan dio, i obično nije nitko dublje ni zalazio. I sam je Toma Sawyer poznavao samo toliko kao i ostali ljudi.

U početku se čitava povorka pomicala po glavnom hodniku, i prevalila otprilike tri četvrtine milje, a onda se počela dijeliti u manje grupe i zalaziti u sporedne ogranke, jureći po neprijatnim hodnicima. Iznenada bi ispadali jedni pred druge i plašili se na mjestima, gdje se putovi sastaju. Pola sata se moglo švrljati po pećini, a da se ne prijeđe na »nepoznato« tlo.

Sve malo pomalo vraćale se pojedine četice do izlaza iz pećine. Svi su bili zaduvani, presretni, pokapani od glave do prete lojem od svijeća, olijepljeni blatom, ali oduševljeni uspjehom svoga izleta. Začudili se, da se već napolju spušta sumrak, a oni nijesu ni mislili na vrijeme. S lađe ih je zvonce već pola sata pozivalo. Takav dan je djeci bio pustolovan i zanimljiv, pa su se zadovoljno vraćala kući. Kad je parna skela sa svojim razdraganim teretom zaplovila u struju, nitko nije požalio izgubljeno vrijeme osim kapetana.

Huck je bio već na straži, kad su se svijetla na parnoj skeli zasjala kraj obale. Nije čuo ni glasa, jer se mladost pokunjila i smirila, kako se obično utišaju djeca, kad su na smrt umorna. Začudio se, kakva je to lađa, da ne pristaje u pristaništu, ali nije dugo time tr'o glavu, nego je svu pažnju obratio svome poslu. Noć je bila oblačna i mračna. Oko deset sati prestadoše sva kola voziti, rasijana svijetla po-

češe se gasiti, pješaci su sve rjeđe prolazili, mjestance se spremalo na noćni počinak ostavljajući osamljenoga maloga stražara u sablasnoj tišini. Izbije već i jedanaest sati, ugasiše svjetlost u gostionici, i svuda vlada mrkla noć! Huck je još čekao i činilo mu se, da je već prošlo mnogo vremena, ali se nije ništa dogodilo. Počeo je kolebati. Ima li to smisla? Hoće li biti kakve koristi? Zašto da sve ne ostavi i ne okrene leđa?

Uto dopre do njega nekakav glas, a on se sav pretvori u pažnju. Škrinu vrata u prolazu kraj ciglane, Huck skoči za ugao, a dvije ljudske pojave prođoše brzo pored njega. Učini mu se, da jedan čovjek nosi nešto pod rukom. To mora da je kutija! Dakle sakrivaju i prenose blago. Da li da zovne Tomu? To bi bilo ludo, jer bi ljudi izmakli, da ih nigda više ne nađe. Ne, on će paziti na njih i pratiti ih u korak. Šuljao se za njima kao mačka, bosonog, puštajući ih da izmaknu pred njim samo toliko, da ih ne izgubi iz vida.

Pomicali su se najprije uz rijeku, a onda skrenuli na lijevo u sporednu ulicu. Išli su ravno naprijed, sve dok nijesu došli do raskršća, odakle vodi put na Cardiff Hill, a onda su se stali uspinjati tim putem. Minuli su već i kuću starog Velšanina, na polovini brežuljka, ali nijesu oklijevali, nego su se žurili naprijed. »Eh, sada znadem«, pomisli Huck, »zakopat će blago u starom kamenolomu«. Ali oni prođoše i kamenolom, i ne zaustaviše se, nego se stadoše uspinjati prema vrhuncu. Najedamput zakrenu na stramputicu i nestane ih u mraku među grmljem. Huck im se htjede približiti, da ih ne izgubi s vida. Malo potrča, pa onda opet uspori korake, da ne odjuri predaleko. Još korak dva, pa stade i poče osluškivati, ali nigdje ni glasa; čuje se samo kucanje njegova srca. S brijega zakriješti sova, a to je loš znak. Ne čuju se ničiji koraci. Zar je sve propalo? Već htjede da u trku odjuri natrag, kad li kašljucne netko ni četiri koraka od njega! Huckovo srce poskoči u grlo, ali on ga odlučno opet proguta. Tresao se, kao da ga je uhvatilo dvanaest groznica, i mislio je, da se mora srušiti na zemlju. Razabrao je, gdje se nalazi. Kakvih pet koraka odatle mora da je prijelaz na ogradi udovice Douglas. »Vrlo dobro,« mislio je u sebi »neka samo zakopaju, lako ćemo ga naći.«

Tada se javi tihi glas — vrlo tihi glas Indijanca Joe:

»Prokleta žena, možda ima goste, kada je tako kasno svijetlo u kući.«

»Ja ne vidim ništa,« odgovori glas onoga skitnice iz začarane kuće.

Hucku se sledi srce u grudima od pomisli, da je to ona »osveta«. I ako je u prvi mah htio pobjeći, sada se sjetio, kako mu je gospođa Douglas bila često dobra, a ovi će je ljudi možda ubiti, pa poželi, da je opomene i da joj nekako javi, ali se nije usudio ni maknuti. Sve je to pomišljao od posljednjih riječi onog skitnice, pa dok se nije javio Joe:

»Ne vidiš, jer ti smeta grm. Ovamo se pomakni, sada sigurno vidiš.«

»Vidim. Mislim, da su gosti. Bolje će biti, da se okanimo.«

»Da se okanimo upravo sada, kada zauvijek odilazimo iz toga kraja? !« Da se okanim, a možda nigda više ne ću naći zgodne prilike. Kažem ti i opet, da meni nije do njenih novaca — to zadrži ti za se. Njen muž je bio okrutan prema meni, oh, vrlo je često bio okrutan, pa me je kao sudac dao išibati zbog skitnje. Šibali su me pred tamnicom, šibali me kao crnca, a čitav me je grad gledao! Šibali su me, razumiješ li ti to? Izvukao se on i umro, ali će mi zato platiti ona!«

»Oh, ne ubij je! Ne čini toga!«

»Tko ti kaže, da ću je ubiti? Njega bih ubio, ali nju ne ću. Kad se hoćeš osvetiti ženi, ne smiješ je ubiti. Rasporiš joj samo nosnice i odrežeš uši — to je sve.«

»Nemoj, to je grozno!«

»Nitko te ništa ne pita, pa šuti. To će biti najpametnije. Svezat ću je za postelju, a ako umre od krvarenja, tome ne ću biti ja kriv, niti ću plakati za njom. Prijatelju moj, ti mi moraš pomoći, jer ja ne mogu sam. Ako pokušaš da bježiš — pamti, što ti kažem: ubit ću i tebe i nju, a onda nitko ne će znati, tko vas je ubio.«

»Eh, kad već mora biti, onda neka i bude. Što prije, to bolje. Groza me hvata.«

»Zar sada, kada je u kući društvo? Pazi se, ti si mi sumnjiv. Čekat ćemo, kad se ugasi svjetlost, ne treba srtati na vrat na nos.«

Huck nasluti, da će oni šutjeti, a ta će tišina biti još strašnija nego njihovi razbojnički razgovori, zato

suspregne dah i najopreznije zakorakne natrag, ostane na jednoj nozi, pa onda tek pažljivo spusti drugu nogu. Dok je tako stajao na jednoj nozi, malo da se nije prevrnuo najprije na jednu, pa onda na drugu stranu. Na isti način načini još jedan korak na leđa pa još jedan i još jedan, ali tada mu suha grančica puče pod nogom! On protrnu i naćuli uši, ali ne ču ni glasa, jer je vladala potpuna tišina. Bio je neizmjerno sretan. Okrenu se polako i oprezno poput kakvog parobroda među grmljem, a onda se polako i pažljivo odšulja dalje. Kad je stigao na sigurnije tlo kod kamenoloma, odahne i požuri se nizbrdo do Velšaninove kuće. Zakuca na vrata, a na prozoru se pomoli stari Velšanin i njegova dva sina.

»Tko to lupa? Tko kuca? Što želite?«

»Otvarajte! Sve ću vam reći.«

»A tko ste vi?«

»Huckleberry Finn — otvorite brzo!«

»Huckleberry Finn, gle! Pred tim se imenom doduše ne otvaraju vrata svaka! Pustite ga, momci, u kuću, da čujemo, u kakvoj je nevolji.«

»Molim vas, ne kažite nikome, da ste od mene čuli,« bijahu njegove prve riječi, kad je banuo u kuću. »Molim vas, ne kažite, jer će me sigurno ubiti, a udovica mi je više puta bila vrlo dobra, pa bih vam htio reći, —reći ću vam, ako mi obećate, da ne ćete nikome kazati, da sam vam ja javio.«

»Svetoga mi Jurja, mališu se nešto dogodilo,« usklikne stari čovjek. »Govori, nitko te ne će odati.«

Iza tri minute uspinjao se starac sa svojim sinovima na brežuljak. Ubrzo su ušli među grmlje s oružjem u ruci. Huck ih nije dalje pratio, nego se sakrio straga i osluškivao. Iza neprijatne gluhe tišine čuo se prasak pušaka i jauk. Huck nije dulje čekao, nego je potrčao nizbrdo, što su ga noge nosile.

Sutradan ujutro tek je svitalo, kad je Huck već tapao uzbrdo i nježno zakucao na vratima staroga Velšanina. Svi su ukućani još spavali, ali su se odmah probudili iz svog nemirnog sna, jer su bili uzbuđeni od noćašnjeg događaja.

»Tko kuca?«

Huck se javi tihim skromnim glasom:

»Molim vas, otvorite mi, ja sam, Finn Huck!«

»To je ime, pred kojim se i po danu i po noći otvaraju naša vrata! Skočite, momci! Dobro nam došao!«

Čudno su zvučale te riječi u ušima maloga skitnice, i bile su mu draže od svega, što je ikada čuo.

Brzo otključaše vrata, i on uđe u kuću. Hucku ponude stolicu, da sjedne, pa se starac i njegovi snažni sinovi počeše oblačiti.

»A sada, mali moj, nadam se, da si zdrav i gladan, jer će doručak biti gotov, čim svane. Mislili smo, da ćeš se vratiti još noćas i da ćeš kod nas prenoćiti.«

»Tako sam se uplašio, kad su planule puške, da sam pobjegao i nijesam se ustavio prije tri milje. Došao sam, da nešto saznam o onome, a poranio sam prije dana, jer ne bih volio da sretnem kojega od onih đavola, ni ako su mrtvi.«

»Jadniče mali, vidi se na tebi, da si proveo tešku noć, ali postelja te već čeka, da se naspavaš poslije doručka. Ne, oni ti još nijesu mrtvi, a to nam je upravo teška briga. Mi smo otišli ravno onamo, kako si nam opisao, prišuljali smo se na prstima. Primakli smo im se već na petnaest koraka, kad li ja osjetih, da moram kihnuti. Oh crna srećo! Htio sam se suzdržati i suspregnuti, ali je bilo uzalud, i ja sam kihnuo. Išao sam prvi s naperenom puškom, a kad sam kihnuo, skočiše one ništarije, da će pobjeći u šumu, a ja viknuh : »Pucajte momci !« I ispalili smo na ono mjesto, gdje se čulo šuškanje. Lopovi su ipak odmaglili, a mi pojurili za njima u šumu. I oni su opalili na nas kubure, ali su taneta samo prozujala kraj naših glava. Kad im više nijesmo čuli korake, vratismo se u grad da javimo žandarima. Žandari su odmah otišli na obalu, a čim svane, pretražit će se šuma. I moji će sinovi u potjeru. Šteta je velika, što ne poznajemo tih lopova, jer bi nam bilo lakše. Ti ih valjda nijesi mogao vidjeti u mraku?«

»O, vidio sam ja njih u gradu, pa sam se šuljao za njima.«

»Sjajno ! Opiši ih, opiši nam ih, mali moj !«

»Jedno je gluhonijemi stari Španjolac, što se vrze katkada po našem gradu, a drugi je onaj mrki otrcani —«

»Već znam, vidio sam ih neki dan iza bašče gospođe Douglas, pa su se odmah nekuda sakrili. Na noge, momci, javite to šerifu, a ručati možete i sutra !«

Velšaninovi se sinovi odmah digoše, a Huck pritrča, da ih zamoli :

»Oh, molim vas, ne kazujte nikome, da sam ih ja odao ! Molim vas !«

»Ol rajt, ali ti bi se mogao ponositi, a ne da se stidiš.«

»Ne, ne, ne, molim vas, ne kažite nikome !«

Kada su mladi ljudi otišli, upita ga stari Velšanin:

»Oni te ne će odati, a ne ću ni ja, ali zašto ti to tajiš?«

Huck ne htjede sve kazati, nego samo objasni, da se boji jednoga od one dvojice, koji bi ga sigurno ubio.

Starac mu još jednom obeća, da će čuvati tajnu, a onda zapita:

»A zašto si ih ti krišom pratio? Zar su ti se činili sumnjivi?«

Huck nije odmah odgovarao, jer je smišljao nekakav nejasan i zamršen odgovor.

»Svi kažu, da sam ja mala skitnica, a ja često mislim o tome i ne mogu spavati, jer bih htio krenuti na bolji put. Tako je bilo i prošle noći. Nijesam mogao zaspati, nego sam oko ponoći lunjao po ulicama i došao do stare ciglane pokraj gostionice, kad li prođu kraj mene ona dvojica, a jedan nosi nešto pod pazuhom. Odmah pomislih, da su nešto ukrali. Pušili su cigare, i tako sam im prepoznao lica. Jedno je stari gluhonijemi Španjolac, a drugi je onaj poderani odrpanac.«

»Kako si mogao uz cigaru vidjeti, da je poderan?«

»Možda i nisam vidio, ali mi se tako činilo.«

»Oni su onda otišli, a ti?«

»Ja sam ih krišom progonio, jer sam htio znati, kamo se šuljaju. Išao sam tako sve do prijelaza na udovičinoj ogradi. Tu sam se pritajio u mraku i čuo, kako onaj odrpani moli milost za gospođu, a Španjolac se kune, da će joj rasporiti nosnice, kako sam jučer kazao.«

»Što? Gluhonijemi čovjek može da govori?«

Huck pogleda u čestito starčevo lice i šapne teškom mukom:

»Ono i nije Španjolac, nego Indijanac Joe!«

Velšanin skoči sa stolice i reče:

»Sada mi je jasno. Kada si jučer govorio, da će onaj odrezati uši i rasporiti nosnice, onda sam mislio, da si to sam dodao, jer znam, da se bijeli ljudi nikada tako ne osvećuju. Ali Indijanci! Eh, to je nešto drugo!«

Za doručka su i opet razgovarali, pa je stari gospodin pripovijedao, kako su još sinoć prije spavanja sa svjetiljkom pretražili ono mjesto kraj ograde,

ne bi li našli tragova krvi. Nijesu našli ništa, nego jedan svežanj.

»A što je bilo u njemu?«

Da su te riječi bile munja, ne bi mogle brže izletjeti s Huckovih blijedih usana. Razrogačio je oči i prestao disati čekajući odgovor. Velšanin se začudi i jedva jedvice napokon odgovori:

»Razbojnički alat. A što je tebi, mali?«

Huck je klonuo na stolicu i duboko uzdahnuo od sreće.

Stari ga Velšanin oštro pogleda i reče:

»Jadni mali čovječe, kako si blijed i slab. Nadam se, da će mir i san sve to popraviti.«

Huck se ljutio sam na se, što je mogao biti tako lud i u svom uzbuđenju lako odati tajnu o blagu. Sada je međutim mislio, da sve ide pravim putem, jer je zlato još sigurno u sobi broj dva, a razbojnici će biti uhvaćeni i zatvoreni, pa on i Toma mogu otići po novce bez ikakva straha.

Odmah iza doručka zakuca netko na vratima, a Huck skoči, da se sakrije bojeći se, da nije nešto u vezi s noćašnjim događajem. Velšanin uvede u sobu nekoliko gospođa i gospode, a među njima je bila i gospođa Douglas. Razgovarali su, kako se čitavo mjesto užurbalo, i svi se penju do ograde gospođe Douglas, jer se vijest već raširila na sve strane.

Velšanin im je morao pripovijedati natanko sve, što se dogodilo, a udovica nije znala, kako da mu zahvali, što joj je spasao život.

»O tome ne treba ni govoriti, gospođo. Ima netko, kome dugujete možda veću zahvalnost nego meni i mojim sinovima, ali mi on ne dopušta, da mu odam ime. Mi ne bismo ni znali, što vam se sprema, da nije bilo njega.«

Svi su bili tako radoznali, da su o tome više razgovarali nego o samoj glavnoj stvari, a odatle se ta zagonetka raširila po čitavome gradiću, jer starac nije htio odati tajne. Kad je sve bilo uzalud, upita ga udovica:

»Dugo sam u noć čitala u postelji te sam kasno zaspala i prespavala svu tu buku. Zašto me nijeste probudili?«

»A čemu da vas budimo? Znali smo, da se zlikovci ne će vratiti, a vi bi se na smrt uplašili. Postavio sam

svoja tri crnca, da vam čuvaju kuću, i upravo su se sada vratili.«

Dolazilo je sve više i više ljudi i svi su sate i sate razgovarali i pričali o noćnom događaju.

Preko školskih praznika nije bilo nedjeljne škole, ali je rano ujutro bio svatko u crkvi. Razgovaralo se o strašnoj novosti i već su svi znali, da još nijesu uhvaćeni zločinci.

Poslije službe Božje pristupi supruga suca Thatchera gospođi Harper, kad je izlazila iz crkve, i upita je:

»Hoće li moja Bekica prespavati čitav dan? Znala sam ja, da će biti umorna.«

»Vaša Bekica?«

»Da,« odgovori gospođa i u strahu je pogleda. »Zar nije ove noći spavala kod vas?«

»Ne, doista nije.«

Gospođa Thatcher problijedi i sruši se na klupu upravo, kad je pored njih prolazila tetka Pola i pozdravila:

»Dobro jutro, gospođo Thatcher! Dobro jutro, gospođo Harper! I opet nema moga dječaka. Sigurno je spavao ove noći kod koje od vas, a sada se boji u crkvu, jer mi je nešto kriv.«

Gospođa Thatcher zaniječe glavom i još jače problijedi.

»Nije spavao kod nas,« reče gospođa Harper. Tetka Pola se sva uznemiri i lice joj se snuždi.

»Joe Harper, jesi li vidio jutros moga Tomu?«

»Nijesam, gospođo.«

»A kada si ga posljednji put vidio?«

Joe malo razmisli, ali se ne sjeti. Ljudi se ustavili, šaputali, i svima je bilo vrlo neprijatno. Ispitivali su redom svu djecu i mlade učiteljice. Nitko nije znao reći, jesu li Bekica i Toma bili na povratku na lađi, jer je već bilo tamno, a nitko se nije ni sjetio, da bi koje dijete moglo zaostati. Neki mladi čovjek izlane napokon, da su djeca valjda još u pećini. Gospođa Thatcher se onesvijesti, a tetka Pola briznu u plač i stade kršiti ruke.

Glas ode od usta do usta, od kuće do kuće, od ulice do ulice, i poslije pet minuta zazvoniše zvona i čitavo se mjesto podiže na noge. Začas svi zaboraviše na ono, što se noćas zbilo na Cardiff Hillu, zaboraviše

i na razbojnike. Neki osedlaše konje, drugi spremiše čamce, krenuše i parnu skelu, i prije nego li je prošlo pola sata, dvije su stotine ljudi kretale cestom i rijekom prema pećini.

Čitavo poslijepodne pričinjao se gradić pust, kao da je izumro. Žene su pohađale i tješile gospođu Thatcher i tetku Polu. Plakale su zajedno s njima, a to je bilo bolje nego riječi.

Čitavu je dugu noć gradić iščekivao vijesti, a kad je napokon svanulo jutro, stiže im poruka: »Pošaljite još više svijeća i hrane.« Gospođa Thatcher se bojala, da će poludjeti. Sudac je slao iz pećine vjesnike, da ohrabri ženu, ali je sve te vijesti nijesu utješile.

Stari se Velšanin vrati u zoru kući sav olijepljen lojem i blatom. Hucka nađe u postelji u velikoj vrućici. Svi su liječnici bili u špilji, pa je udovica Douglas došla, da njeguje bolesnika. Ona će ga paziti i čuvati, jer je Božji stvor, a štogod je Božje, čovjek ne smije zapustiti.

»U tom mališu imade mnogo dobrih klica,« reče joj stari Velšanin, a ona mu prihvati:

»A dobri Bog ne će dopustiti, da zakržljaju.«

Prije podne počeše se ljudi vraćati u grad, ali najustrajniji ostadoše, da traže djecu.

Javljali su, da je špilja na sve strane pretražena. Ljudi su obišli sve grane, ogranke i pukotine, što ih nigda prije nitko nije vidio. Po svim silnim prolazima i hodnicima vide se svijeće, odjekuju hici iz pušaka. Daleko na jednome mjestu, kuda ne zalaze turiste, našli su na stijeni čađavim plamenom od svijeće napisana imena »Toma« i »Bekica«, a u blizini vrpcu uprljanu zemljom. Gospođa Thatcher odmah poznade vrpcu i gorko zaplaka, jer je to posljednja uspomena od njenog djeteta. Ta je vrpca još posljednja bila na njenom živom djetetu prije strašne smrti. Dešavalo se u špilji, da se ljudi obradovali nekakvom sitnom plamečku u daljini i podigli veselu graju, ali se ubrzo razočarali, kad su vidjeli, da ono svijetli netko od potrage.

Tri su strašna dana i tri strašne noći sporo protekle, a ljudi su zapali u neku beznadnu čamu.

U ono se vrijeme slučajno otkrilo, da onaj gostioničar prodaje rakiju, a to je bilo najstrože zabranjeno.

Kad je Hucku na čas jenjala vrućica, zapita, nije li se što našlo u gostionici.

»Jest, našlo se,« odgovori mu udovica.

Huck sjedne na postelju i pogleda je zaprepaštenim pogledom:

»Što? Što se našlo?«

»Rakija. Odmah su je prolili. Smiri se, dijete moje!«

»Recite mi, molim vas, samo još nešto: Da li ju je našao Toma Sawyer?«

Udovica zaplače:

»Haji, haji, dušo. Ti ne smiješ govoriti, jer si vrlo teško bolestan.«

»Da su našli zlato, brujalo bi već po čitavome gradu, a sada znam, da je zauvijek nestalo. Zašto samo ta gospođa plače?«

Kad je mališ usnuo, udovica pomisli:

»Gle, spava jadnik. Da li je našao Toma Sawyer? Smiluj se, Bože, da netko nađe Tomu Sawyera! Malo ih je ustrajalo, jedni su već izgubili svaku nadu, a drugi se izmorili, pa ne mogu više da ga traže.«

Da se sada vratimo k Tomi i Bekici i da vidimo, kako su se proveli na izletu. Tapali su i tumarali s drugom djecom po tamnim hodnicima i posjetili sva poznata čuda ove špilje: na primjer »Spavaću sobu«, »Aladinovu palaču«, »Katedralu« i tako dalje. Zatim su se gorljivo igrali skrivača, dok se nijesu malo umorili, iza toga su šetali po isprepletenim prolazima i podizali svijeće nad glavu, da pročitaju zamršeno tkivo imena, datuma, poštanskih adresa i stihova, kojima su bile išarane stijene. Sve je to dakako napisano čađavim dimom od svijeća. Dok su se tako u razgovoru pomicali naprijed, nijesu pravo ni opazili, da se nalaze u takvim hodnicima, kojima stijene nijesu ispisane. Svijećom su napisali svoja imena pod jednom sigom i krenuli dalje. Tada su došli na mjesto, gdje je slabi mlaz vode kapajući s neke izbočine načinio od svoga taloga u dugom nizu godina čitav čipkasti slap od svjetlucavog tvrdog kamena. Toma se progura svojim malim tijelom iza toga slapa, da ga Bekici osvijetli, i opazi, da taj slap prikriva neku vrstu prirodnih stepenica utisnutih između dvije stijene, i

najednom se probudi u njemu istraživalački duh. I Bekica prista, pa načiniše svijećom znak, da se znadu vratiti i popnu se gore. Duboko unutra u sakrivenim tminama špilje načiniše još nekoliko puta takav znak, kada bi skretali na novi put, da otkriju novosti, o kojima će pričati gore na svijetu. Na jednome mjestu nađoše poveću špilju, u kojoj su sa stropa visjeli mnogi sjajni stalaktiti, veliki i široki kao čovječja noga. Prolazili su tuda čudeći se i diveći i onda zašli u jedan od bezbrojnih hodnika, što su vodili u tu špilju. Taj ih put domala dovede do dražesnog vrela, kojemu je čitavo korito bilo obloženo sjajnim kristalima. Vrelo je izviralo upravo usred goleme špilje, po kojoj su se svuda naokolo redali silni fantastični stupovi od spojenih stalaktita i stalagmita, što su stoljećima nastajali od sitnih vodenih kapi. Gore pod stropom šćućurile se u gomilu tisuće šišmiša. Svijetlo razbudi životinjice i stotine ih stanu lepršati i cvileći bijesno nasrtati na svijeće. Toma je poznavao njihovu naviku i bojao se opasnosti. Žurno prihvati Bekicu za ruku i umakne u prvi godnik upravo u posljednji čas, jer je već jedan šišmiš krilom ugasio Bekičinu svijeću, upravo kada je izlazila iz te špilje. Šišmiši su još dosta dugo progonili djecu, a djeca su zamicala u svaki novi hodnik i tako su se oprostili opasnih životinjica. Toma pronađe podzemno jezero, što se protezalo daleko i gubilo se očima u mraku. On poželi, da istraži obale, ali odluči, da je bolje najprije malo sjesti i počinuti. Tu je po prvi put duboka gluha tišina svojom nemilom rukom taknula djetinje duše. Bekica poče :

»Ne znam ni sama, ali mi se čini, da već dugo nijesmo čuli nikoga.«

»Znaš, da smo se odmakli daleko od njih na sjever, ili jug, ili istok ili što je već bilo, pa ih zato ne možemo čuti.«

Bekica se usplahiri :

»Baš ne znam, kako smo dugo već ovdje. Tomo, bolje bi bilo, da se vratimo.«

»Jest, možemo. Bit će možda bolje.«

»Znaš li ti put, Tomo? Meni je sve to tako zakovitlano i prepleteno.«

»Mislim, da ću ga naći, ali su tamo šišmiši. Ako nam ugase obadvije svijeće, bit će nam strašno. Radije ćemo potražiti kakav drugi put.«

»Dobro, ali valjda se ne ćemo izgubiti. To bi bilo užasno!«

I djeca protrnu od strašne misli.

Krenu ravno jednim hodnikom ne govoreći ništa i zavirujući u svaki novi otvor, ne bi li opazili nešto, što već poznaju, ali im je sve bilo novo i nepoznato. Svaki put, kad je Toma istraživao novi put, Bekica mu je gledala u lice, ne će li otkriti radost, a on bi doista govorio veselo:

»O, ol rajt, sve je u redu. To još nije onaj pravi, ali sad ćemo do njega!«

Svaki put, kad je pogriješio, postajalo je njegovo samopouzdanje sve slabije, te on poče nasumce očajno zaokretati u razne prolaze, ne bi li slučajno otkrio pravi put. Još je doduše govorio »ol rajt«, ali mu je takva mora ležala na duši, da su te riječi zvučale prazno, kao da kaže: »Sve je izgubljeno«. Bekica se sva prestravljena vukla za njim i uzalud se mučila, da potisne suze. Najzad reče:

»Oh, Tomo, što će nam šišmiši! Bolje bi bilo, da odemo onim putem kraj njih. Čini mi se, da mi sve gore i gore lutamo.«

Toma stade i reče:

»Slušaj!«

Grobna je tišina, da se čuje njihovo disanje. Toma vikne iza glasa, a njegov uzvik odjekne u praznim pukotinama i zamre u daljini sličan porugljivome smijehu.

»Oh, ne viči, Tomo, jer to je pregrozno,« zamoli Bekica.

»Grozno je, ali je ipak bolje: mogli bi nas čuti.«

I Toma ponovno povika iza glasa.

Ono »mogli« bilo je strašnije od sablasnog smijeha, jer je odavalo, da im nestaje nade. Djeca su stajala i slušala, ali je sve bilo uzalud. Toma se brzo zaputi natrag, ali po njegovu neodlučnom držanju Bekica pogodi strašnu stvar, da on ne zna puta natrag do šišmiša.

»Jao nama, Tomo, ti sada nijesi pravio nikakvih znakova!«

»Bekice, bio sam tako lud, bio sam lud! Nisam ni mislio, da ćemo se vraćati natrag! Ne, ja ne znam puta, kad je sve tako zapleteno.«

»Tomo, Tomo, mi smo izgubljeni! Mi smo izgubljeni! Mi ne ćemo više nikada, nikada izaći iz tog strašnog mjesta. Jao, zašto smo ostavljali drugu djecu?!«

Ona klonu na zemlju i poče tako grčevito plakati, da se on uplašio: umrijet će mu ili poludjeti. On sjede do nje, da je tješi, ali ona stade u glas vikati od strave i kajanja, a jeka joj odgovori samo porugljivim smijehom i grohotom. Toma ju je molio, da se ohrabri, ali ona nije mogla. Tada poče i on proklinjati i optuživati sebe, što ju je doveo u tu strahotu, a ona se tada smiri i obeća, da će se pridići i poći za njim, kudagod je povede, samo neka tako ne govori o sebi, jer su jednako krivi.

Tako pođoše naprijed nasumce, na dobru sreću. Sve što su sada mogli učiniti, bilo je to, da se miču i ne sustanu. Činilo se, da im se javio tračak nade, doduše bez ikakva razloga, samo za to, što se nada rado budi, doklegod je posvema ne uguši trajna nedaća.

Najednom Toma uze Bekičinu svijeću pa je ugasi. Što znači ta štednja? Bekica je razumjela i u njoj je i opet nestalo svake nade. Znala je, da Toma ima čitavu upaljenu svijeću i još da ima u džepu tri ili četiri komada — a ipak mora štedjeti.

Sve malo pomalo stade ih hvatati umor. Djeca su pokušala, da se ne osvrću na to, jer im je strašno bilo i pomisliti, da sjednu i gube tako dragocjeno vrijeme. Treba hodati, hodati bilo kuda i bilo kamo, samo da se pomiču, jer to ih može dovesti do spasa, a da sjednu, to bi značilo, da sami zovu smrt.

Ipak Bekičine nježne nožice nijesu više mogle da je nose. Ona sjede i Toma ostade pokraj nje. Razgovarali su o kući, o prijateljima, o svojim mekanim posteljama, a ponajviše o — svijetlu! Bekica je jecala i plakala, a Toma je svašta izmišljao, čime bi je mogao utješiti, ali su riječi, kojima ju je sokolio, i samome njemu zvučale kao ruganje. Umor je tako shrvao Bekicu, da je počela drijemati. Toma je bio sav sretan. Sjedio je i gledao njeno lišce, kako se smirilo u snu, pače mu se činilo, da se u snu smiješi. Ovo blago lice razblažilo je i njegovu dušu, pa se mirno zavezao u misli. Dok je još tako bio duboko zamišljen, prenu se Bekica oda sna s veselim smiješkom, ali joj se taj smiješak sledi na usnama, i ona gorko zarida.

»Oh, kako sam mogla zaspati! Da se bar nikada više nisam ni probudila! Tomo, ne gledaj me tako, ne ću više tako govoriti.«

»Veselim se, Bekice, što si spavala. Odmorila si se, pa ćemo lako naći pravi put.«

»Da potražimo, Tomo! Tako sam divno snivala o krasnom nekom kraju. Možda ćemo ga naći.«

Digli su se i pošli bez nade naprijed držeći se za ruke.

Pokušali su se sjetiti, kako dugo su već u pećini. Činilo im se, da su u njoj već mnogo dana i nedjelja, ali to ne može biti, jer svijeće još nijesu dogorjele.

I opet je prošlo mnogo vremena, tko bi znao koliko, kada Toma opomene, da moraju oprezno tražiti i slušati, ne bi li našli kakvo vrelo. Ubrzo su ga našli i tada opet sjeli, da se odmore. Bili su posvema skršeni i izmoreni, ali se Bekici ipak činilo, da bi mogla ići još malo dalje. Začudila se, što Toma ne pristaje. To nije mogla nikako da shvati. Toma sjede i prilijepi svijeću s nešto blata na suprotnu klisuru. Mislili su i razmišljali, ali nijesu više govorili. Ipak će Bekica prekinuti tišinu:

»Tomo, ja sam gladna!«

Toma izvuče nešto iz svoga džepa.

»Sjećaš li se, što je to?«

Bekica se samo nasmiješi.

»To je kolač s našeg izleta.«

Toma podijeli kolač, a Bekica u slast pojede svoj dio, dok je Toma samo griskao s kraja svoju polovinu. Imali su obilno hladne vode i tako je svršio ručak. Bekica je iza toga stala nutkati i moliti, da pođu naprijed. Toma je najprije uporno šutio, dok je ne upita:

»Jesi li ti, Bekice, tako jaka, da ćeš podnijeti, ako ti nešto kažem?«

Bekica problijedi, ali reče, da je valjda dosta jaka.

»Slušaj me onda, Bekice! Mi moramo ostati ovdje, gdje ima pitke vode. Naša posljednja svijeća dogorijeva!«

Bekica stane roniti suze i zapomagati. Toma je pokuša utješiti, ali uzalud.

Napokon ga zovne Bekica:

»Tomo!«

»Što je, Bekice?«

»Kada opaze, da nas nema, oni će nas tražiti!«
»Hoće, sigurno će nas tražiti!«
»Možda nas već i sada traže?«
»Da, ja mislim, valjda nas traže.«
»Tomo, kada su mogli opaziti, da nas nema?«
»Valjda, kada su se vratili na skelu.«
»Tomo, onda se već i smračilo, pa možda nijesu opazili, da nas nema.«
»Ne znam. Svakako je tvoja mama vidjela, da te nema kući.«

Prestravljen Bekičin pogled prizove Tomi odmah u pamet, da je kazao ludost. Bekica se nije morala te noći vratiti svojoj kući! Grčeviti očajni plač Bekičin jasno je pokazivao, da sada i mala jasno znade, kako će proći i jutro u subotu, prije nego li gospođa Thatcher sazna, da Bekica nije spavala kod Harperovih.

Djeca sada upriješe oči u svijeću, da gledaju, kako se polako i nemilosrdno topi: vidješe još posljednji komadićak svijeće i onda nemirni plamečak, što se gasi i opet sja i gasi se i opet živne, a onda lizne tanki pramen dima uza stijenj — a zatim zavlada strahota podzemne tmine.

Nijedno od djece ne bi znalo reći, koliko je vremena iza toga proteklo, dok se nije Bekica napola osvijestila. Sad su oboje znali samo to, da su zapali u nekakav gluhi i mrtvi san i da su valjda dugo spavali, a onda nanovo spoznali svu svoju bijedu. Tomi se činilo, da je već nedjelja, ili pače ponedjeljak. Pokušavao je, ne bi li iz Bekice izmamio koju riječ, ali je nju tuga posvema skršila, te je izgubila svaku nadu. Toma ju je tješio, da su sigurno već odavno opazili, da njih nema, pa ih sada traže. On će vikati, pa će im možda netko doći u pomoć. On vikne doista, ali mu u mraku jeka odgovori takvim paklenim grohotom, da se više nije usudio ni pisnuti.

Prolazili su sati i sati, a glad stade nanovo mučiti male sužnje. Toma nije pojeo svoju polovicu kolača, pa su je sada podijelili i pojeli, ali im se činilo, da su još gladniji nego prije. Jadna je ta mrvica hrane samo razbudila glad.

Najedamput se prenu Toma.
»Pst! Zar ne čuješ?«

Oboje ustavi dah, da bolje čuju. Daleki, daleki nekakav glas kao da ih zove. Toma se smjesta oglasi i odazove, povede Bekicu za ruku i stadoše tapati po hodniku prema onomu glasu. I opet začuše, i opet se javi glas, ali nešto bliže.

»Oni su !« reče Toma. »Dolaze ! Požuri se, Bekice, sada je sve dobro !«

Koliko ih je god silna radost obuzela, ipak su se vrlo sporo pomicali, jer je tlo bilo puno pukotina, pa su morali oprezno tapati. Odjednom naiđu na nekakvu provaliju, koja je možda bila duboka samo nekoliko stopa, a mogla je biti i ponor bez dna. Toma legne na zemlju i pruži ruku što je dublje mogao, ali ne napipa dna. Morali su dakle zastati pa tu čekati, dok ih ljudi ne nađu. Slušaju oni, slušaju, a udaljeni glasovi odilaze još dalje, gube se sve više i ništa se više ne čuje. O grozna očajanja ! Toma je vikao, dok nije potpuno promukao, ali je sve bilo uzalud. Tješio je i mirio Bekicu, ali je protekla valjda vječnost, a glasovi se nijesu više javili.

Pipajući i tapajući vratiše se na pređašnje mjesto do izvora. Vrijeme je sporo odmicalo, a najzad ipak usnuše. Kada se probudiše, glad ih je mučila, a srce im se kidalo od tuge i straha. Po Tominom je računu već bio utorak.

Tada se opet Toma sjeti, da imade u blizini nekoliko sporednih hodnika. Bolje bi bilo da pokuša onuda proći, nego da besposleno sprovodi ovo mučno i teško vrijeme. Izvadi iz džepa kanap, kojim je vezao zmaja, pričvrsti ga o jednu sigu i tako krenu po uzanom hodniku. Toma je išao prvi i odmatao kanap. Iza dvadesetak koračaja nestalo im je opet tla ispred nogu.

Toma je klekao i pipao rukama, ne bi li napipao drugu stranu pukotine, izvukao je svoje malo tijelo, što je dalje mogao, da opipa i desno iza ugla, a u tome času pojavi se iza pećine jedva kakvih dvadesetak koraka od njega čovječja ruka sa svijećom ! Toma krikne od sreće, ali se u taj čas iza ruke pojavi i tijelo Indijanca Joe ! Toma obamre, kao da ga je grom ošinuo, te nije mogao ni da se makne s mjesta. Odlanulo mu je, kad je vidio, kako je »Španjolac« podbrusio pete i iščezao s vida. Čudio se Toma, kako mu Joe nije prepoznao glasa, pa ga zaklao, da mu se osveti, što

je protiv njega svjedočio na sudu. Sigurno je jeka promijenila glas, pa se Joe uplašio. Svaki je Tomin mišić drhtao od straha, te je Toma govorio sam sebi, da ga više ništa ne će navesti na to, da luta po pukotinama, ako samo bude dosta jak, da se vrati k izvoru. Bolje je ondje u miru umrijeti, nego li naići na Indijanca. Brižno je zatajio Bekici, što je vidio, a viknuo je, kaže, samo onako »na sreću.«

Međutim su dugotrajna glad i nevolja nadvladale strah. I opet su uzalud napeto čekali uz vrelo, i ponovno su zaspali teškim sumornim snom, ali ih je probudila bijesna glad. Tomi se činilo, da već mora biti srijeda ili četvrtak, a možda pače petak ili pače subota. Ljudi su ih već sigurno prestali tražiti po špilji. Pretražit će drugi hodnik, pa makar da naiđe na Indijanca ili na kakvo još veće zlo. Bekica je silno oslabila, pa je zapala u neko polusvijesno bezvoljno stanje. Govorila mu je, da će radije ovdje čekati i — umrijeti, jer joj smrt i nije više daleko. Neka Toma samo ide i traži nove prolaze, ali neka se brzo vraća k njoj, da joj sve kaže. Nježno ga je zamolila, neka joj obeća, da će stajati kraj nje i držati je za ruku, kada kucne onaj teški čas. Tomu je na te Bekičine riječi nešto stezalo u grlu. Pokušao ju je tješiti, da će sigurno doći ljudi i naći ih, ili će on naći izlaz iz pećine. Zatim je uzeo u ruke onu uzicu od svoga zmaja i otišao u mrak, puzao četveronoške izmoren glađu i smrvljen i bolan od straha pred teškim časovima, što ih čekaju.

Spuštao se u utorak već i sumrak, a mjestance je St. Petersburg još uvijek tugovalo, jer se izgubljena djeca nijesu našla. Molilo se javno u crkvi, a tko bi izbrojio sve one usrdne i tople molitve, što su se potiho izmolile za spas, ali ipak nijesu stizale iz pećine nikakve radosne vijesti. Velika se većina onih, koji su tražili djecu, vratila natrag i počela raditi svakodnevne poslove govoreći, da se djeca ne će više nikada naći. Gospođa je Thatcher teško oboljela te je ležala u vrućici. Govorili su ljudi, da svakome puca srce od tuge i žalosti, kada je vidi, gdje diže glavu kao da čuje, kako je zove u pomoć njena mala Bekica, a onda joj glava nemoćno pada na uzglavlje, pa opet plače i jeca.

Tetka Pola je zapala u tešku melankoliju, a prosijeda je njena kosa potpuno pobijelila. Mjestance se spremilo u utorak na počinak nespokojno i tužno.

Oko ponoći zazvoniše odjedared radosno sva zvona, a za čas se ulice napuniše svijeta. Svi su onako napola obučeni istrčali iz kuća. »Vraćaju se! Eto ih! Nađeni su!« Neki stadoše svirati u trublje, a drugi u rogove pa svi krenuše na obalu ususret djeci. Toma i Bekica sjedili su u otvorenim kolima, a vukli su kola sami građani i kliktali od radosti. Ljudi opkoliše kola i cijela se povorka uputi kući uz burne poklike »Hura« i »Živjeli!«

Čitav je gradić bio osvijetljen, jer nitko nije ni mislio na san. Bila je to najveća noć, što ju je mjestance doživjelo. Pola sata prolazili su redom ljudi kroz kuću suca Thatchera, da vide spasenu djecu i da ih poljube, da stisnu ruku bolesnoj gospođi i da pokušaju nešto reći, ali da im riječ zapne od suza, koje same naviru na oči i kapaju s lica.

Tetka Pola je bila potpuno sretna, a gospođa Thatcher je još jedva čekala, da se vrati njen muž iz pećine, kamo su mu glasnici odnijeli radosnu vijest.

Toma je ležao na divanu, a oko njega se skupili radoznali slušaoci. Pričao im o toj čudnoj pustolovini, a svršio je time, kako je ostavio Bekicu i sam pošao da traži put. Prošao je kroz dva hodnika i dopro tako daleko, dokle je dopirao kanap njegova zmaja, zašao i u treći prolaz napinjući kanap, i upravo je htio da se vrati, kad li je ugledao u daljinu sitnu točkicu, koja mu se učinila kao danje svijetlo. Pustio je kanap i puzao naprijed, turio glavu i ramena kroz uzanu rupu i ugledao Mississippi, kako se valja i talasa ispod njega. A da je slučajno onda bila noć, on ne bi ugledao onu svijetlu točkicu i nikada više ne bi ulazio u onu pukotinu! Pričao im je, kako se vratio k Bekici i donio joj radosnu vijest, a ona ga zamolila, da je ne uzbuđuje takvim ludim pričama, jer je umorna, pa želi da umre. Opisivao im je, koliko se namučio, da je uvjeri i kako je gotovo zamrla od sreće, kad se doverala do onoga mjesta, odakle se vidio svijetli otvor. On se najprije sam proverao kroz rupu, a onda pomogao njoj, pa su sjeli pred špiljom i plakali od sreće. Nekakvi su ljudi plovili na čamcu, a oni su ih zvali, ispripovjedili im svoju nevolju, potužili se na glad. Ljudi im isprva

nijesu vjerovali, jer je, kažu, onaj zaliv sa špiljom udaljen odavle pet milja, zatim su ih ipak uzeli na čamac, odveslali do svoje kuće, dali im večeru, ostavili ih da otpočinu dva tri sata, a onda ih još u noći odvezli kući.

Još prije zore lako su našli glasnici u špilji suca Thatchera i malu hrpicu ljudi, jer su oni odmatali za sobom nit, pa su glasnici idući za tim tragom došli do njih i javili im sretnu vijest.

Tri dana gladovanja i jada ne dadu se odjedared izbrisati. I Toma i Bekica ležali su u postelji i u srijedu i u četvrtak, pa se činilo, da postaju sve umorniji i bolniji. Toma je malo ustao u četvrtak podveče, u petak je izašao pred kuću, a u subotu je bio već gotovo tako zdrav kao i prije; Bekica je odležala sve do nedjelje, a kad je ustala iz postelje, rekao bi čovjek, da se digla iza teške bolesti.

Kada Toma saznade, da mu je Huck bolestan, ode mu u pohode još u petak, ali ga ne pustiše u njegovu sobu kao ni u subotu ni u nedjelju. Tek poslije smjede k bolesniku, ali mu zabraniše, da išta govori o svojoj pustolovini, kako ne bi uzrujao i uznemirio Hucka. Udovica Douglas je budno pazila, da Toma doista šuti.

Kod kuće je Toma saznao, što se dogodilo na Cardiff Hillu, i da su našli u rijeci kod skele utopljena jednog razbojnika, gdje se valjda utopio, kad je pokušao pobjeći.

Iza četrnaest dana krene Toma ipak u posjete svome Hucku, koji se lijepo oporavio i ojačao toliko, da bi već mogao saslušati zanimivu i strašnu Tominu pustolovinu. Usput se svrati u kuću suca Thatchera, da pohodi Bekicu. U kući je bilo nekoliko sučevih znanaca, pa ga jedan od njih porugljivo zapita, bi li opet išao u špilju. Toma mu odgovori, da bi, — a zašto ne bi?

Sudac će tada reći:

»Eh, ima sigurno i drugih takvih, kakav si ti, Tomo, ali sam se ja pobrinuo, da se više nikada nitko ne izgubi u špilji.«

»A kako to?«

»Tako eto, Prije dvije nedjelje zakovali smo velika vrata na ulazu i trostrukom bravom zaključali, a ključevi su kod mene.«

Toma problijedi kao krpa.

»Što ti je, Tomo? Skočite netko brzo! Čašu vode!« Poprskaše Tomu hladnom vodom.

»Sada ti je bolje. Reci, što ti je bilo, govori!«

»Oh, gospodine suče, u špilji je Indijanac Joe!«

Za nekoliko časaka ode glas od usta do usta, a dvanaest se lađica otisnu prema Mc Douglasovoj špilji, a za njima krene i parna skela prepuna svijeta. Toma je bio u čamcu uz suca Thatchera. Kada otključaše vrata, pruži im se nemila slika u polumračnom prostoru. Na zemlji se pružio mrtav Indijanac Joe, a lice pritisnuo čvrsto uz pukotinu ispod vrata, kao da je svoje oči do posljednjeg časa željno upirao u danje svijetlo. Tomu je to potreslo i uzbudilo, jer je iz iskustva znao, kako li je taj jadnik patio. Srce mu je bilo prepuno samilosti, ali je ipak osjetio, kako mu je odlanulo, jer se osjeća sigurnim. Ni sam nije više znao, kako teško pritište njegovu dušu strah od onoga časa, kada je odao sudu krvoločnog razbojnika.

Indijančev je veliki nož ležao na zemlji slomljen na dvije polovine. Donji je debeli prag ispod vrata izvrtao i izrezao nožem, ali je to bio uzaludan posao, jer je stanac kamen izvana branio prag. U tom tvrdom oporom materijalu nije nož mogao drugo, nego da se slomi. Da baš i nije bilo izvana pred pragom stanca kamena ipak bi mu posao bio uzalud, jer nikada ne bi nožem mogao izdupsti toliku rupu, da se čitav provuče. Indijanac Joe je to i sam dobro znao, ali je dubao rupu, samo da nešto radi, da mu prođe strašno i mučno vrijeme i da nekako zaposli svoju izmučenu dušu. Obično se u onom prostoru moglo naći bar pola tuceta nagorjelih svijeća, što ih tamo u rupama po stijeni ostavljaju turiste, a sada nije bilo nijedne. Sužanj ih je valjda sve sabrao i pojeo. Isto je tako uhvatio i nekoliko šišmiša, pa ih onako žive pojeo ostavljajući samo pandže s njihovih nožica. Nesretnik je skapao od gladi.

U blizini odmah do njega polako je kroz stoljeća rasao stalagmit, jer su ga odozgo sa stalaktita kvasile vodene kapljice. Nevoljnik je odbio vršak stalagmita i na njegovo mjesto postavio plosnat kamen, u kome je izdubao plitko udubljenje, da tako prikupi drago-

cjene kapljice, koje su kapale kao po uri točno iza svakih dvadeset minuta — dakle ih se skupilo za jednu malu kašiku u dvadeset i četiri sata! Takva je kap kapala još dok su piramide bile nove, kad je Troja propala, kad su Rim osnivali, kada je Isus Krist mučen na križu, kada je Kolumbo otkrio Ameriku.

Prošlo je već mnogo godina, otkako je jadni čovjek slomio onaj stalagmit, da uhvati neprocjenjive kapi, ali do dana današnjega svaki putnik najdulje stoji kod toga kamena i čeka, dok ne kapne kap. »Čaša Indijanca Joe« najveće je čudo u špilji, pa se s njome ne može takmiti ni sama »Aladinova palača«.

Indijanca su zakopali blizu ulaza u pećinu, a na sprovod je navrla sva sila ljudi pače iz daljine od sedam milja.

Sutradan iza pogreba sastadoše se Toma i Huck, da se opet jednom od srca porazgovore. Huck se jadao, što je zlata nestalo iz gostionice.

»Huck, taj novac i nije nikada bio u sobi broj dva!«

»Što govoriš?« Huck mu se oštro zagleda u lice. »Tomo, da nijesi opet ušao blagu u trag?«

»Ono je u špilji!«

Hucku se zakrijese oči.

»Reci još jednom, Tomo!«

»Novci su u špilji!«

»Tomo, tako ti poštenja, govoriš li ozbiljno ili se šališ?«

»Ozbiljno govorim kao i uvijek. Hoćeš li sa mnom onamo, da mi pomogneš iznijeti?«

»Hoću, kako ne!« Samo se bojim, da ne zalutamo, pa da se ne izgubimo.«

»Ne boj se ni mrvice, sve ćemo mi lijepo načiniti.«

»A kako znaš, da su tamo novci?«

»Čekaj samo, Huck, dok odemo onamo. Ako ne nađemo ništa, dat ću ti svoj bubanj i sve, štogod ikada dobijem. Dat ću ti, eto, poštenja mi.«

»Ol rajt! Kada ćemo?«

»Odmah sada, ako želiš. Jesi li dosta jak?«

»Je li daleko do pećine? Ja tek tri ili četiri dana hodam po svojim štapovima, pa se bojim, da ne bi izdržao više od jedne milje.«

»Ima donle pet milja, ali ja znam kraći put, pa ću te odvesti onamo na čamcu. Sam ću veslati i onamo i natrag, a ti ne trebaš ni rukom maknuti.«

»Hajdemo, idemo, Tomo.«

»Ol rajt. Treba da ponesemo malo kruha i mesa, nekoliko vrećica, dvije tri uzice ili kanapa i još onih novih čudnih stvari, što se zovu žigice. Na njih sam često mislio, kad sam lutao po špilji.«

Odmah iza podne »uzajmiše« čamac pa krenuše na put.

Nekoliko milja pred onim zalivom, gdje se ulazi u pećinu, reći će Toma:

»Pogledaj ove litice i tu strminu obale — nigdje kuće ni drveta već sve samo grmlje i šipražje. Ali pogledaj ono bijelo mjesto, ondje se ruši kamenje i pijesak, ja sam po tome zapamtio ovo mjesto. Tu ćemo pristati.«

I doista se iskrcaše.

»Gle Huck, odavle možeš s poduljim štapom doseći do one rupe, kroz koju smo se spasli iz špilje. Zar je ne vidiš?«

Huck je gledao i zavirivao na sve strane, ali nije otkrio rupe. Toma se ponosno uzvere među gusto grmlje i reče:

»Pogledaj je, kako je divno sakrivena!«

Toma se provuče u špilju, a Huck se popne za njim. Verali su se isprva po uskom ravnom rovu, a onda učvrstili kanap i pošli dalje. Iza nekoliko koračaja eto ih kod izvora. Tomu prođu trnci po leđima pa pokaže Hucku zadnju mrvicu dogorjele svijeće i ispripovjedi mu, kako su on i Bekica u strahu gledali, gdje izdiše i izgara.

Dječaci su i nehotice šaptali, jer ih je strašila tama i tišina. Ubrzo uđu u drugi hodnik i dođu do »ponora«, kod kojega je Toma opazio ruku Indijanca Joe. Sada su u svijetlu svijeće vidjeli, da to i nije ponor, već strmina od dvadesetak do tridesetak stopa. Toma šapnu:

»Sada ću ti nešto pokazati, Huck!«

On podigne svijeću i reče:

»Gledaj onamo iza ugla! Vidiš li nešto? Gle, tamo na velikoj klisuri — napisano čađavim plamenom svijeće.«

»Tomo, ono je k r s t!«

»Eto, ondje ti je onaj broj dva »ispod krsta«, ha? Upravo sam tamo vidio, kako je Indijanac Joe podigao u vis svoju svijeću.«

Huck je zurio i smeteno gledao u zagonetni znak, a onda zamolio uzbuđenim glasom:

»Tomo, da bježimo odavle?«

»Što? A blago da ostavimo?«

»Jest, ostavimo ga. Sigurno se oko njega šulja duh Indijanca Joe.«

»Ne, Huck, ne može to biti, kad je ovdje krst!«

»Pravo kažeš; nijesam se sjetio. Treba da sađemo dolje pa da potražimo kutiju.«

Toma pođe prvi niz blatnu vlažnu strminu. Iz one male špilje, u kojoj se nalazila stijena označena krstom, vodila su četiri hodnika. Tri hodnika dječaci pretražiše i ne nađoše ništa, u četvrtom otkriše nekakvu rupu, a u njoj ćebe, kože od suhe slanine i oglodane pileće kosti. Kutiji sa blagom nije bilo ni traga ni glasa. Mališi pretražiše sve uzduž i poprijeko, ali blaga nema pa nema. Toma najzad reče:

»On je kazao »pod« krstom. Pod klisurom ne može biti, kada ona raste iz živca kamena.«

I opet su tražili, ali ne nađoše ništa, pa sjedoše sjetni i neveseli.

»Pogledaj, Huck, ovdje se kraj klisure vide stope i sve je pokapano lojem od svijeće. Što to znači? Nije li blago možda ipak ispod pećine? Pokušat ću malo da kopam u ilovači.«

»To nije luda misao, Tomo!« povika živahno Huck.

Toma brzo izvuče svoj nož i nije kopao ni četiri palca duboko, a nož udari o nešto drveno.

»Čuješ li?«

Huck pomože kopati i grepsti. Ugledaše daske i maknuše ih. Daske su prikrivale prirodnu pukotinu, što vodi dolje pod stijenu. Toma se uvuče u rupu i svijećom osvijetli, što je dublje mogao, ali ne ugleda kraja. Trebalo je ući. Toma se prvi spusti po uskom strmom tunelu, što je vijugao najprije na lijevo pa na desno, a Huck pođe za njegovim petama. Doskora naglo zaokrenuše, a Toma povika:

»Gledaj, Huck!«

Bila je to doista kutija, sigurno je to bila ona, u maloj udubini, a do nje prazna vreća od baruta, nekoliko pušaka i kožnen pojas i još kojekakvih stvari vlažnih od vodenih kapi, što kapaju sa stijene.

»Našli smo te ipak!« mucao je Huck i zario ruke u zlato.

»Tomo, ta mi smo sada bogati!«

»Huck dragi, ja sam uvijek vjerovao, da ćemo naći, pa smo eto i našli. Ne treba gubiti vremena, nego hajde da to odvučemo. Bjež, da vidim, mogu li podići kutiju.«

Težila je oko pedeset funti. S mnogo naprezanja mogao ju je Toma dići s mjesta, ali je nije mogao nositi.

»Mislio sam, da je teška, jer su je i oni jedva nosili iz začarane kuće. Pametna sam ja glava, što smo ponijeli vrećice.«

Dukati su za čas već bili u vrećicama, pa su ih dječaci iznijeli do klisure s krstom, a odatle se proverali do otvora među grmljem, izvirili oprezno napolje, a onda se spustili u čamac i veselo večerali. Kada se sunce spustilo prema zapadu, zavesla Toma prema domu i tako u sumrak stigoše u veselome razgovoru do gradića.

»Sada ćemo,« reći će Toma, »sakriti novce u drvarnicu gospođe Douglas, a ja ću doći ujutro, da dijelimo blago, a kasnije moramo naći nekakvo sigurno mjesto u šumi. Ti lezi mirno ovdje, a ja ću otrčati do Taylora po mala kolica. Vratit ću se odmah.«

On iščezne, i brzo se vrati s kolicima, natovari na njih vrećice i prikrije ih nekakvim starim krpama pa krene u grad vukući za sobom svoj teret. Pred Velšaninovom kućom stadoše da počinu, kad li iziđe iz kuće Velšanin i viknu:

»Hej, tko je to?«

»Huck i Toma Sawyer.«

»Dobro je! Brzo, dečki, sa mnom, jer vas već svi čekaju. Mičite se, žurno, pojurite! Ja ću vam vući kolica. Nijesu vaš laka, kako sam mislio. Vozite li ciglu ili stare kovine?«

»Stare kovine,« odgovori Toma.

»Odmah sam mislio, jer svi dječaci troše vrijeme i sabiru staro gvožđe, da ga u bescjenju prodadu, a dvaput bi više zaradili kakvim poštenim poslom. Ali što ćemo, takvi su ljudi! Požurite! Požurite!«

Dječaci su bili radoznali, zašto se moraju žuriti.

»Ne brinite, sve ćete saznati kod gospođe Douglas.«

Huck nije slutio ništa dobra, jer je već odavna navikao, da ga i nevina okrivljuju, pa se poče ispričavati:

»Gospodine Jones, mi doista nismo ništa načinili.«

Velšanin Jones se od srca nasmije:

»Znam ja to, dijete moje. Ne boj se. Ta zar nijeste ti i gospođa dobri prijatelji?«

»Jest, ona mi je vrlo dobra.«

»Ol rajt, pa zašto da se bojiš?«

Još nije Huck mogao ni da smisli odgovor u svojoj zbunjenoj glavi, kad li gospodin Jones gurnu i njega i Tomu u salon gospođe Douglas, a kolica ostavi kraj ulaza pa i sam uđe za djecom u sobu.

Soba je bila sjajno osvijetljena, a u njoj se okupilo sve, što nešto znači i vrijedi u gradiću. Bili su tu Thatcherovi, Harperovi, Rogersovi, tetka Pola, Sid, Mary, župnik, urednik novina i još mnogi drugi, a svi u svečanom odijelu.

Udovica dočeka dječake najljubežljivije, kako uopće i može čovjek da primi ljubezno takva dva uprljana bića. Bili su potpuno umazani ilovačom i lojem. Tetka Pola se zarumeni od stida, namršti se i zakima glavom prema Tomi. No ipak nije nikome bilo tako neugodno kao našim dječacima.

Međutim gospodin Jones ispripovjedi gostima:

»Tome nijesam našao kod kuće, i već sam mislio, da ga ne ću ni dovesti, kad li sam nabasao na njega i Hucka baš pred svojim vratima i takve ih ravno doveo ovamo.«

»I pravo ste učinili,« reče udovica. »Dođite, sinci, sa mnom.«

Ona ih odvede u spavaću sobu i reče:

»Sada se operite i presvucite. Ovdje su vam dva nova odijela, košulje, čarape. Doduše, to je Huckovo, — ne zahvaljuj mi, — jer je jedno kupio gospodin Velšanin Jones, a jedno ja. Sigurno će pristajati i Tomi pa mu posudi za večeras. Obucite se, mi vas dolje čekamo, pa siđite, kada se dotjerate.«

I tako ih ostavi u sobi.

Tomo, mi bi se mogli spustiti kroz prozor, da imamo kakvo uže, jer nije visoko.«

»Ne brbljaj! Zašto bismo bježali?«

»Eto, ja se nisam naučio na takvo društvo. Ne mogu ja. Ne idem ja dolje, Tomo.«

»Nije ti to ništa, ja ću se već brinuti za tebe.«

Uto osvane Sid.

»Tomo, tetka te je čekala čitavo poslije podne. Mary ti je pripremila nedjeljno odijelo i na sve smo te strane tražili. Reci, nijesi li uprljan ilovačom i lojem?«

»Brini se ti, Side, za svoje poslove, a nama kaži, što su se skupili ti ljudi?«

»Takvo se društvo češće sastaje kod gospođe Douglas, a danas je to priredila u čast Velšanina i njegovih sinova, što su joj pritekli u pomoć one noći. Ja bih vama mogao još nešto reći, ako želite.«

»Reci! Što je?«

»Stari bi gospodin Jones htio večeras nečim iznenaditi ljude; ja sam prisluškivao, kada je danas razgovarao s tetkom Polom. Mislim, da to više i nije tajna. Svi već znadu, pa i sama gospođa Douglas, ako se i drži, kao da ne zna. Kako se gospodin Jones

uzvrpoljio, da bude i Huck ovdje, jer kaže, da nema smisla otkrivati tajnu bez Hucka.«

»Kakvu tajnu, Side?«, uplaši se Huck.

»Pa to, da si se ti šuljao za razbojnicima i da si ih odao. Mislim, da je gospodin Jones htio sve zablenuti i iznenaditi, a sada se sve već lijepo znade.«

Sid je sve to čavrljao vrlo veselo i zadovoljno.

»Side, to si sigurno ti izbrbljao!«

»Oh svejedno je, tko je kazao, ali je glavno, da se već znade.«

Iza nekoliko minuta sjedili su udovičini gosti za večerom, a djeca su po običaju večerala u istoj sobi uz male stoliće. U zgodno vrijeme održa gospodin Jones kratki govor, u kome zahvali gospođi na časti, što ga je pozvala, ali da ima tu još netko, tko je vrlo zaslužan, ali je čedan i skroman i tako dalje i tako dalje. Otkrio je na najdramatičniji način, kako je Huck došao po njega, ali se društvo nažalost nije moglo tako začuditi, kako bi se začudilo, da nije Sid umiješao svoje prste. Udovica se ipak vrlo lijepo začudila i tako toplo zahvalila Hucku, da je on gotovo zaboravio, kako mu je neugodno u novom odijelu, kada svi zure u njega i svi ga hvale.

Udovica tada izjavi pred svima, da će uzeti Hucka pod svoj krov i da će ga odgajati. Ako bude novaca, ona će ga i kasnije podupirati u životu, dok se ne prihvati kakva posla ili službe. Sada je kucnuo Tomin čas, zato on dobaci:

»Ne brinite se vi za Hucka, Huck je bogataš!«

Da nijesu svi u društvu bili tako dobro odgojeni, oni bi se sigurno slatko nasmijali ovoj zgodnoj šali. Tišina je bila nekako neugodna, zato je prekine Toma:

»Huck ima novaca. Možda ne vjerujete, ali on ima svu silu blaga. Oh, nemojte se smijati; ja vam ga mogu pokazati, pričekajte samo jedan časak.«

Toma istrča pred vrata. Društvo začuđeno stade pogledati i osvrtati se na Hucka, koji je šutio kao zaliven.

»Side, što je opet Tomi?« zapita u strahu tetka Pola. »On — oh, tko bi ga znao? Ja ne mogu — —«

Tetka još nije ni dovršila rečenice, kad li uđe u sobu Toma stenjući pod teretom. Istrese iz vreća na stol sve same žute dukate i protumači:

»Eto, što sam vam kazao? Polovina pripada Hucku, a polovina meni !«

Svi su prestali disati od čuda. Samo su gledali i mukom mučali. A kada su svi kao iz jedne duše zatražili, da im se to objasni, onda im je Toma stao pričati. Priča je bila duga i silno zanimljiva, samo ju je ovda onda prekinuo netko kakvim povikom i pobudio time još veću napetost. Pošto je sve potanko ispričao, reče stari gospodin Jones :

»Htio sam vas iznenaditi, ali je moje iznenađenje bilo jadno prema ovome ovdje.«

Izbrojiše novce i nabrojiše nešto preko dvanaest tisuća dolara. To je bilo više, nego li je itko od nazočnih još vidio najedamput u gotovu novcu, i ako su mnogi od njih imali mnogo više vrijedne zemlje.

Svaki čitalac može i sam zamisliti, kakva se graja digla u malom St. Petersburgu, kada se pročulo o Tomi i Hucku. Nitko nije pravo mogao vjerovati, da bi se našli toliki novci, koji još i danas vrijede. O tome se toliko naklapalo i preklapalo, dok se nije od prevelike napetosti i uzbuđenja pomjerila pamet u mnogoga građanina. Svaka je »začarana« kuća u okolini St. Petersburga bila pretražena, pa nije ostao ni kamen na kamenu, ni daska na dasci, potkapali su temelje i dubli rupe, ne bi li našli sakriveno blago. Nijesu to radili samo dječaci, nego i muževi, ozbiljni neromantični muževi. Gdjegod su se pojavili Toma i Huck, svagdje su ih primali, divili im se i čudili. Prije nijesu njihove riječi mnogo značile, a sada se sve pamtilo i ponavljalo, štogod bi oni rekli ; svaka je njihova uzrečica bila zgodna i zanimljiva, oni naprosto nijesu više ni mogli da kažu kakvu običnu stvar. Prekapali su ljudi po njihovoj prošlosti i otkrili, da se u njoj očito vidi velika originalnost. Gradske su novine donosile pače i članke o dječacima.

Udovica je Douglas uložila Huckov novac uz šest postotaka, a gospodin sudac Thatcher je na molbu tetke Pole učinio isto s Tominim novcem. Svaki je dječak imao naprosto prekrasan prihod : po jedan dolar za svaki dan u sedmici, a pola dolara za nedjelju. To je upravo toliko, koliko dobiva župnik, to jest koliko ne dobiva, nego mu je samo obećano, a nikada toliko

ne skupi u selu. Dolar i četvrt bili su u ono dobro staro vrijeme novci, s kojima se plaćao za dječaka stan i hrana i školarina i odijelo i pranje rublja za čitavu nedjelju dana.

Sudac je Thatcher osobito cijenio Tomu i govorio, da kakavgod obični dječak ne bi izbavio njegove kćerke iz špilje. Kad je pak Bekica povjerljivo isripovjedila ocu, kako je Toma za nju dobio šibe u školi, onda je sudac bio duboko ganut.

Sudac Thatcher se nadao, da će Toma jednoga dana postati ili veliki pravnik ili slavan vojskovođa. On će, kaže, poraditi, da Tomu prime u narodnu vojnu akademiju, a onda da svrši nauke na najboljim pravničkim školama, neka se spremi i za jednu i za drugu karijeru.

Huck je zbog bogatstva i zaštite gospođe Douglas ušao u društvo, to jest gurnuli su ga, turili u društvo, a njegove su muke bile takve, da se to naprosto više nije moglo trpjeti. Služavke su ga gospođe Douglas umivale, prale, češljale i četkale, a navečer morao je lijegati na nesimpatično čisto rublje, na kome nije bilo ni jedne male prljave mrlje, koju bi mogao priviti na srce kao prijatelja i znanca. Morao je jesti viljuškom i nožem, brisati se ubrusom, služiti se čašom i tanjurom, morao je mnogo učiti iz knjiga i govoriti tako fino, da su mu se same njegove riječi činile nekako bljutave u ustima ; kudagod se okrenuo, svuda su mu okovi i ograde civilizacije sputavali i ruke i noge. A njegov bi ga Toma tješio :

»Eto, što ćeš, svatko mora da prođe tim putem, ako hoće da postane čovjek.«

Prevela i priredila

Dr Marijana Kralj.

O piscu ove knjige.

Mark Twain

O ovom djelu kaže sam Mark Twain: »Gotovo svi događaji, što su opisani u toj knjizi, doista su se dogodili. Neki su se desili meni samlome, a neki mojim školskim drugovima. Finn Huck crtan je iz života, a također i Toma Sawyer, samo što je Toma kombinovan iz karakteristika od tri dječaka, koje sam poznavao. Praznovjerje je bilo osobito raširenо na zapadu među djecom i robovima u vrijeme, kad se zbiva ova pripovijetka.« (Oko g. 1846.).

Dobre su humorističke knjige vrlo rijetke, jer se čovjek smije samo čovjeku, pa u tome lako njime ovlada neosjetljivost, koja obično prati smijeh. Ta je neosjetljivost često surova, zato se ljudi smiju glupome seljaku, zloj punici, staroj djevojci, prevarenu mužu. U knjizi o Tomi smiješne su naprotiv besvijesne dječje mane, trgovanje, skupljanje nevrijednih stvari itd. U opisima naći će mnogi od nas i samoga sebe, jer smo svi prošli kroz djetinje godine, kad se radi ovako nerealno i nepromišljeno. Međutim treba spomenuti, da ima u Mark Twaina pretjeravanja i grotesknih scena, u kojima će se čitač »snaći«, kako kaže Hermann Acker preporučajući autora i ovo djelo u svome savjetniku »Što treba da čitam?« (Trier, Paulinus-Verlag).

Mark Twain (književno je ime američkog pisca Samuela Langhorne Clemensa) rođen je g. 1835. u Floridi. Djetinjstvo je proveo u malom gradiću Hanibalu na rijeci Misisipi. Poslije očeve smrti bio je šegrt u tiskari i tu se u njemu probudila želja za čitanjem i ljubav prema književnosti. Kasnije je služio na parobrodu, sudjelovao u građanskom ratu, otišao u gore, gdje se kopa zlato, a najzad je postao novinar i književnik. Umro je g. 1910. kao popularni američki pisac.

Kako se otprilike izgovaraju neka imena i engleske riječi.

Austin — Ostin
Ben Rogers — Ben Rođers
Cardiff Hill — Kardif Hil
Dobbins — Dobins
Finn Huckleberry — Fin Hoklberi
hookey — hoki
Jim — Đim
Joe — Đoe
Mark Twain — Mark Tven
Mary — Meri
Missouri — Misuri
Muff Potter — Maf Poter
pain-killer — pen kiler
Robin Hood — Robin Hud
Thacher — Tečer
Tom Sawyer — Tom Sojer
yard — jard (91 cm)